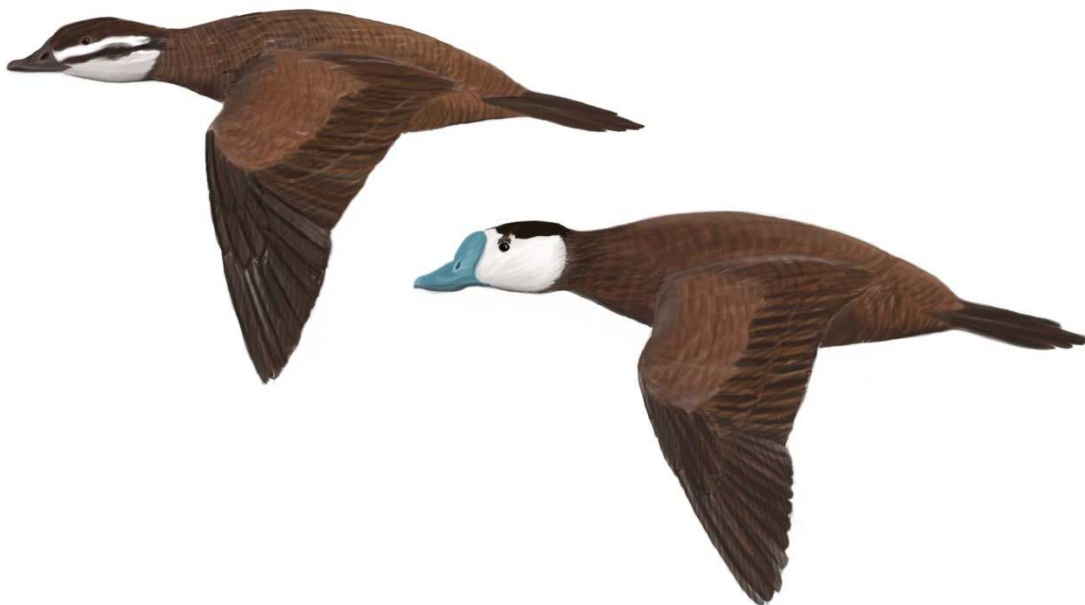

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

УТВЪРДЕН СЪС ЗАПОВЕД: РД-347/12.05.2014 г.
НА МИНИСТЪРА НА ОКОЛНАТА СРЕДА

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ
за опазване на тръноопашатата
потапница (*Oxyura leucoserphala*)
в България
2014 - 2023 г.

СОФИЯ, 2014 г.

Автори: Димитър Георгиев Плачийски, Петър Нинков Янков, Юрий Валентинов Корнилев, Божидар Енчев Иванов

Карти, ГИС и пространствени анализи: Георги Сашев Попгеоргиев

Този план е разработен с активното участие на: Антон Ковачев, Ирина Матеева, Свилен Чешмеджиев, Владимир Младенов, Константин Господинов, Мариана Вълчева, Мануела Мурджева, Стойчо Стойчев.

Конструктивни коментари и препоръки по плана предоставиха: Николай Петков, Любомир Профиров, Невена Камбурова, Валери Георгиев, Geoff Welch.

Препоръчителен начин на цитиране:

Плачийски, Д., П. Янков, Ю. Корнилев, Б. Иванов (2014): План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България (2014–2023 г.). София, БДЗП-МОСВ: 80 с.

© Рисунок на корицата: Виктор Василев

СЪДЪРЖАНИЕ

ЧАСТ 1. РЕЗЮМЕ.....	5
ЧАСТ 2. УВОД	6
2.1. Основание за разработване на плана.....	6
2.2. Процес на разработване на плана	6
2.3. Предназначение и особености на плана.....	7
ЧАСТ 3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН СТАТУС	8
3.1. Законов статут	8
3.2. Степен на застрашеност.....	8
ЧАСТ 4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА	10
4.1. Статус и разпространение	10
4.2. Численост	14
4.3. Биология и екология на вида.....	18
4.4. Изисквания към местообитанията	22
4.5. Тесни места в жизнения цикъл на вида.....	24
4.6. Данни за отглеждане на вида на затворено	24
ЧАСТ 5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ.....	25
5.1. Природни и неподлежащи на управление фактори	26
5.2. АНТРОПОГЕННИ И ПОДЛЕЖАЩИ НА УПРАВЛЕНИЕ ФАКТОРИ.....	28
ЧАСТ 6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ВИДА	34
6.1. Законодателни	34
6.2. Национални планове и стратегически документи	35
6.3. Задължения на страната за опазване на вида по силата на конвенции и други международни ангажименти	35
6.4. Червена книга	37
6.5. Защитени територии и защитени зони	37
6.6. Преки природозащитни мерки.....	39
6.7. Повишаване на осведомеността за вида и необходимостта от опазването му.....	40
6.8. Изследователски мерки и мониторинг.....	40
ЧАСТ 7. ЦЕЛ НА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ	42
7.1. Главна цел	42
7.2. Второстепенни (оперативни) цели	42
ЧАСТ 8. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ.....	43
8.1. Законодателни мерки	43
8.2. Управленчески мерки и политики.....	44
8.3. Пряко опазване на вида и местообитанията му.....	46
8.4. Изследвания и мониторинг на вида и местообитанията му.....	49
8.5. Международно сътрудничество.....	53
8.6. Повишаване на осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида	53
ЧАСТ 9. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА.....	56
ЧАСТ 11. ПРИЛОЖЕНИЯ	65
Приложение 1. Използвани съкращения.....	65
Приложение 2. Таблица 1. Максимална численост на установените тръноопашати потапници по влажни зони в периода 2003–2011 г.	66
Приложение 3. Индикативни диаграми за значимостта и взаимовръзката между преките и непреки заплахи за тръноопашатата потапница.....	67
Приложение 4. Забрани, въведени в чрез заповедите за обявяване, в защитените зони от значение за тръноопашатата потапница.....	70
Приложение 5. Библиография.....	73
Приложение 6. Снимки на местообитания на вида в България: Езерото Вая.....	78

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*)
в България (2014–2023 г.)

Приложение 7. Критерии за оценка на степента на въздействие на заплахите и лимитиращите фактори.....	79
Приложение 8. Скала за приоритизиране на мерките по отношение на тяхната значимост и приоритет за изпълнение.	80

ЧАСТ 1. РЕЗЮМЕ

Тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*), позната и като белоглава потапница или белоглава патица, е дребна до средно-едра патица с характерни висок в основата си клон и твърда, стърчаща нагоре опашка. Повечето от времето прекарва във водоеми със стояща вода, като храната си добива чрез гмуркане. У нас се среща по време на прелета и през зимата.

Настоящият документ обобщава наличната информация, касаеща ключови аспекти от биологията и екологията на вида в България и в ареала ѝ на разпространение като цяло. Представя информация за основните заплахи и лимитиращи фактори за вида и ключовите му места и местообитания, изведени въз основа на реализираните до момента проучвания и мониторингови схеми в страната и чужбина. Планът обобщава информацията, касаеща природозащитния статус на вида. Представя информация за реализираните до момента природозащитни мерки за опазване на вида и местообитанията му. Въз основа на анализ на така представената информация, планът предлага набор от конкретни законодателни мерки, управленчески мерки и политики, преки природозащитни мерки и такива насочени към проучване и мониторинг на вида и местообитанията му.

Целта на плана е чрез интегриран подход да осигури подходящи условия за зимуващите и мигриращи тръноопашати потапници в България посредством опазване, възстановяване и поддържане на ключовите за вида места и местообитания, и да спомогне за запазването на прелетната популация срещаща се на територията на България.

За постигане на тази цел в документа са предвидени мерки насочени към: осигуряване опазването, законовата защита и адекватното управление на ключовите места и местообитания на вида; ограничаване и предотвратяване на смъртността на вида на територията на страната; ограничаване и свеждане до минимум безпокойството на вида в ключовите за него места в България; подобряване на научната база в страната за интегриран анализ, формиране и взимане на управленчески решения за опазване на вида и ключовите за него места и местообитания; интегриране на целите на настоящия План в национални и регионални секторни стратегии, планове, програми, проекти и политики за територии, където се среща вида и такива за опазване на биологичното разнообразие; координиране на работата и обмена информация между заинтересованите институции и организации на национално и международно ниво за ефективно опазване на тръноопашатата потапница; оптимизиране и структуриране на процеса на планиране и прилагане на научно-обосновани мерки за опазване и устойчиво управление на вида; допринасяне за повишаването на осведомеността и природозащитната култура на различните целеви групи относно биологията, екологията, разпространението, природозащитния статус и значението на вида, и изостряне на чувствителността на обществото към проблемите, свързани с опазването му. Планът предлага рамка за мониторинг и контрол за постигането на заложените цели и мерки, времеви график и индикативен бюджет за тяхното реализиране.

ЧАСТ 2. УВОД

2.1. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА

Настоящият план е разработен въз основа на Задание за разработване на план за действие за опазване на тръноопашатата потапница в България, съгласувано от Министъра на околната среда и водите на основание чл. 9, ал. 2 от Наредба №5 от 1.08.2003 г. за условията и реда за разработване на планове за действие за растителни и животински видове (Наредба № 5, ДВ, бр. 73/19.08.2003 г.).

Разработването на настоящия план е в изпълнение на разпоредбите на чл. 35, т. 4, чл. 52, чл. 53, т. 1 и 2, и чл. 54 от Закона за биологичното разнообразие и разпоредбите на Наредба № 5.

Този план за действие е разработен за да подпомогне изпълнението на ангажиментите на Р България по Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания, Конвенцията за опазване на мигриращите видове диви животни, Споразумението за опазване на мигриращите водолюбиви птици от Африка и Евразия, Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици (Директива за птиците).

Настоящият план за действие за опазването на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) е разработен на базата на Международния План за действие за вида (Hughes *et al.* 2006) и Европейския план за действие за опазване на вида (Green & Hughes 1996). Необходимостта от неговото разработване е залегнала в Международния план и произтича от обстоятелството, че България е една от страните, в които видът се среща редовно. Спецификата на нашата страна налага да се конкретизират и разгледат в подробности особеностите на пребиваването, заплахите за вида и неговите местообитания и произтичащите от тях мерки за опазването им.

През 1999 г. Министерство на околната среда и водите разработи и Национален план за опазване на биологичното разнообразие (2000) (приет от Министерския съвет през август 1999 г.), в който настоящият план за действие за тръноопашатата потапница е заложен за изготвяне.

2.2. ПРОЦЕС НА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА

Настоящият План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България (2014–2023 г.) е разработен от Българското дружество за защита на птиците / BirdLife Bulgaria (БДЗП) по задание, съгласувано с писмо с Изх. №48–00–239 от 17.05.2010 г. на Министерство на околната среда и водите (МОСВ), с финансовата подкрепа на финансовия инструмент LIFE+ на Европейската общност в рамките на проект „Живот за Бургаските езера”, проектен номер **LIFE08/NAT/BG/000277**.

Настоящият план за действие е разработен на базата на разработения през 2002 г. от Българско дружество за защита на птиците Национален план за действие за опазването на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България, 2002–2006 г. (Янков и Иванов 2002), посредством актуализиране и допълване на съдържащата се в него информация. За нуждите на разработването на плана е систематизирана и анализирана цялата налична информация за тръноопашатата потапница в страната, обхващащи периода 1885–2011 г.

Основни стъпки при разработване на плана:

Планът е обсъден и допълнен по време на работни срещи с участието на експерти от научни и образователни институции, контролни органи, както и представители на други неправителствени природозащитни организации.

Публично обсъждане е проведено на 9.07.2012 г. в гр. София, съобразно изискванията за прозрачност и своевременно информироване на всички заинтересовани страни.

Планът е депозиран в МОСВ за разглеждане от Национален съвет по биологично разнообразие, като с писмо с Изх. № 26-00-508/23.05.2013 г. на министерството са направени бележки по представения вариант.

Проектопланът (след отразяване на получените бележки) е депозиран в МОСВ за разглеждане от Национален съвет по биологично разнообразие на 18.10.2013 г.

2.3. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ОСОБЕНОСТИ НА ПЛАНА

Този план систематизира целенасочените действия по опазване на тръноопашатата потапница в страната, провеждани от държавни институции, научни и други академични институти и НПО. Планът определя насоките, конкретизира стъпките, дефинира институционалните отговорности, предлага бюджетна рамка на средствата, необходими за опазването на този световно застрашен вид. Планът създава необходимата основа за интегриран анализ и вземане на управленчески решения за опазване и поддържане на частта от популацията на вида, мигрираща и зимуваща на територията на България, както и на неговите местообитания.

Необходимостта от План за действие за опазване на тръноопашатата потапница се обуславя от нуждата от идентифициране на основните заплахи и застрашаващи фактори за вида, от нуждата за определяне и приоритизиране на необходимите природозащитни дейности и мерки за опазването му, на основа на детайли данни за биологията, екологията и разпространението на вида в страната. Планът набелязва проблемите, свързани с опазването на вида и неговите местообитания и на тази основа предлага подхода и механизмите за тяхното разрешаване. Той очертава основната рамка за дейностите и мерките за опазване на тръноопашатата потапница в страната, предвид популационните особености на вида.

Целта на този План за действие е осигуряване благоприятни условия при миграция и зимуване на пребиваващите в България тръноопашати потапници, гарантиране безопасността и оцеляването на индивидите на този вид у нас и запазването на вида в орнитофауната на страната.

Планът за действие включва преди всичко прилагане на интегрирани мерки за ефективно опазване на ключовите за вида влажни зони у нас, включително мониторинг на местата, преки природозащитни мерки за опазване на самите птици в страната, както и подпомагане на институциите в разработването и прилагането на политики и мерки благоприятстващи и пряко касаещи опазването на вида и местообитанията му.

Планът за действие е за период от 10 години, като подлежи на актуализация на 5-тата година или при необходимост от спешни мерки. При необходимост могат да се предприемат съгласувани с МОСВ действия, които, макар и да не са предвидени в този документ, са наложени от обстоятелствата.

ЧАСТ 3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН СТАТУС

3.1. ЗАКОНОВ СТАТУТ

3.1.1. ЗАКОНОДАТЕЛСТВО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

- i. Тръноопашатата потапница е включена в Приложение № 2 към чл. 6, ал. 1, т. 3 от ЗБР, като вид чиито местообитания са обект на опазване чрез защитени зони от Националната екологична мрежа;
- ii. Видът е включен в Приложение № 3 към чл. 37, съгласно който е защитен на територията на цялата страна. В тази връзка за вида се отнасят и разпоредбите на чл. 38 от ЗБР, регламентиращ забраните за защитени видове.
- iii. Тръноопашатата потапница е включена в Приложение 1 на Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици (Директива за птиците), което изисква видът да е обект на специални природозащитни мерки по отношение на неговите местообитания, за да се осигури оцеляването и възпроизводството в района на разпространението му.

3.1.2. МЕЖДУНАРОДНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

- i. Видът е включен в Приложение II на Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция). Видовете от Приложение II са определени като строго защитени. Видът е включен в Резолюция No 6 (RES 6) на Конвенцията.
- ii. Видът е включен и в Приложение II към чл. IV на Конвенцията по международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES), като вид, нуждаещ се от регулиране на търговията с него, за да се избегне опасността от ползване, несъвместимо с оцеляването му.
- iii. Видът е включен в Приложение I на Конвенцията за защита на мигриращите видове диви животни, като застрашен, в целия или по-голяма част от ареала му, и в Приложение II, като приоритет в международното сътрудничество що се отнася до неговото опазване и управление.
- iv. Видът е включен в Афро-Евразийското споразумение за опазване на мигриращите видове към Конвенцията за мигриращите видове (Бонска конвенция).
- v. Опазването на вида произтича и от разпоредбите на Рамсарската Конвенция, ратифицирана от България през 1976 г.. По смисъла на тази Конвенция се определя 1% критерий за размера на популациите за международна значимост на териториите, където видът се среща редовно. Този критерий се е променял през годините за района, в който е разположена нашата страна (EMed, WBlack Sea, Turkey) както следва: 1997 г. – 115 екз., 2002 г. – 75 екз. и през 2006 г. – 75 екз.

3.2. СТЕПЕН НА ЗАСТРАШЕНОСТ

3.2.1. ЗАСТРАШЕНОСТ В НАЦИОНАЛЕН МАЩАБ

Видът е категоризиран като „Застрашен” (EN) съгласно Червената книга на Р България (Димитров 2011). Даден таксон принадлежи към тази категория, когато има

много висок риск от измиране поради малки популации, фрагментирано разпространение, изолация и/или бързо намаляване (на численост или площ на разпространение), отговарящи на критерии А-Е за тази категория според IUCN. Таксоните, отнесени към тази категория, е много вероятно да преминат към категорията „Критично застрашени” (CR), ако неблагоприятните фактори продължат да действат.

Основните места на концентрация на вида са обявени за защитени територии, Рамсарски места и ОВМ / Защитени зони. За бъдещото опазване на вида се препоръчват следните мерки: 1) Всички находища трябва да бъдат включени в защитени територии и да бъдат разработени мерки и планове за тяхното управление, които отчитат екологичните изисквания на вида; 2) Язовир „Мандра” да бъде обявен за Рамсарско място; 3) Необходимо е да се въведат ограничения на лова в местата на концентрация; 4) Да се актуализира националният план за опазване на вида; 5) Да се предприемат мерки за повишаване на природозащитната култура на населението около находищата; 6) Да се ограничат промишления и браконьерски риболов с мрежи в местата на концентрация на вида или тяхното зонирание.

3.2.2. ЗАСТРАШЕНОСТ В МЕЖДУНАРОДЕН МАЩАБ

Тръноопашатата потапница е оценена от IUCN (2012) със статус „Застрашен” (Endangered) в Световния Червен списък (BirdLife International 2008). Въпреки възможни отклонения в информацията в резултат на значимите придвижвания на птици през годината между местата за зимуване, средно-зимните преброявания отчитат, че популацията на този вид търпи много бързо намаляване, което го определя като застрашен вид.

Съгласно класификацията SPEC: Сред видовете от европейско природозащитно значение, определени на базата на критерии в съответствие с техния световен и европейски статус и пропорционално с размерите на тази част от ареала им, която е разположена в Европа според „Птиците на Европа: Техният природозащитен статус”, (BirdLife International 2004), тръноопашатата потапница е отнесена към категорията SPEC 1. Към тази категория са отнесени видове в Европа със световно природозащитно значение, поради статута им на критично застрашени, застрашени, уязвими, полужастрани или недостатъчно проучени, съгласно световните критерии на IUCN за Червения списък.

Степен на застрашеност (ETS): Според „Птиците на Европа: Техният природозащитен статус” (BirdLife International 2004) тръноопашатата потапница е „Уязвим” вид (VU). Към тази категория са включени видове, чиято европейска популация отговаря на кой да е от критериите на IUCN за уязвим вид.

ЧАСТ 4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА

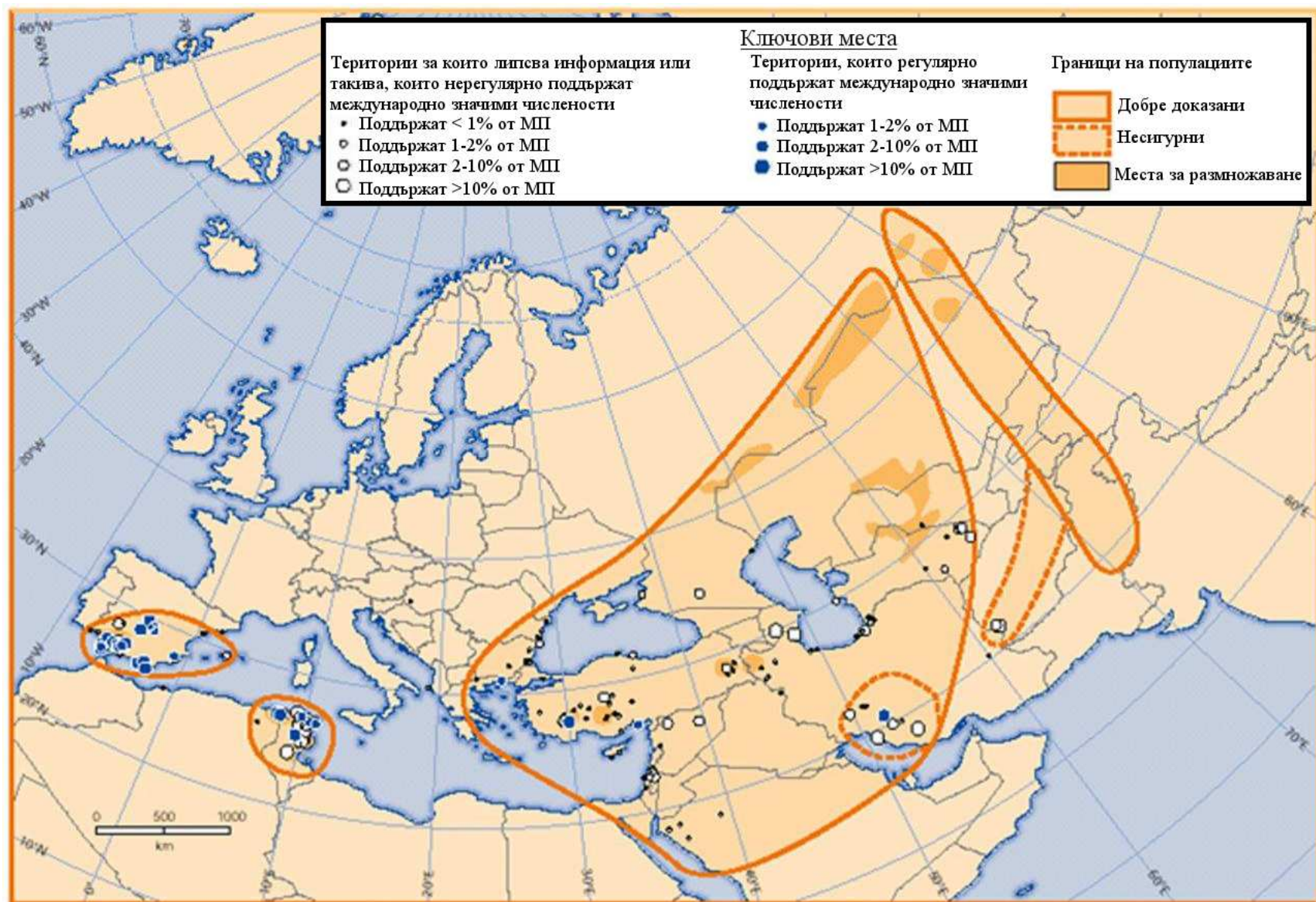
4.1. СТАТУС И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ

4.1.1. СТАТУС И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ В СВЕТОВЕН МАЩАБ

Тръноопашатата потапница е отнесена към сарматския тип фауна (Voous 1962). Тя е палеарктичен вид с фрагментиран гнездови ареал, разпростиращ се на изток от Югозападна Европа и Североизточна Африка (Испания и Мароко), през Западна Европа до Централна Азия и Китай (Западен Китай и Западна Монголия), и на север от Иран до Южна Русия (Hughes *et al.* 2006; Димитров 2011). Има силно разпокъсан ареал, с малка постоянна популация в Западното Средиземноморие (Испания, Тунис, Алжир) и по-голяма, предимно мигрираща популация по Източното Средиземноморие и в Азия, като основната част от нея гнезди в Казахстан и Русия, а зимува в Мала Азия и на Балканите. Смята се, че част от азиатската популация на вида зимува в Пакистан, Азербайджан и други страни от този регион (Green & Hughes 1996; Янков и Иванов 2002). Разделението между биогеографските популации е недостатъчно добре проучено, като съществуват дискусии за четирите основни популации: мигриращата Централно-азиатска популация гнезди основно в Северен Казахстан и Южна Русия и зимува в Западна Азия, Средния Изток и в Източна Европа, както и в Гърция на запад; малката и с намаляваща численост мигрираща Източно-азиатска популация гнезди в Южна Русия и Монголия, като дискуссионно зимува в Пакистан; две постоянни популации са в Испания и в Северна Африка (Тунис и Североизточен Алжир) (Фиг. 1) (Scott & Rose 1996; Hughes *et al.* 2006).

Тръноопашатата потапница се среща редовно в 26 държави, а в 22 като вагрант. Девет държави поддържат значителен брой гнездящи птици (Алжир, Иран, Казахстан, Монголия, Руската федерация, Испания, Тунис, Турция и Узбекистан), но повечето двойки са концентрирани в само четири страни (Монголия, Казахстан, Руската федерация и Испания). По време на миграция видът се среща обикновено в десет страни, а през зимата (декември до февруари) – в тринадесет. Най-важните „страни на зимуване“ на вида се отличават през годините, вероятно в зависимост от метеорологичните условия. През последните години десет държави поддържат над 1000 индивида (Азербайджан, **България**, Гърция, Иран, Израел, Казахстан, Русия, Испания, Турция и Узбекистан). Седем държави поддържат значителен брой птици в рамките на годината (Алжир, Иран, Русия, Испания, Тунис, Турция и Узбекистан) (Hughes *et al.* 2006).

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*)
в България (2014–2023 г.)

Фигура 1. Разпространение на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в Западна Палеарктика (по Scott & Rose 1996).

Разпространението на тръноопашатата потапница е представено в детайли и в рамките на сайта:

<http://csntool.wingsoverwetlands.org/csn/default.html#state=species&SpcRecID=359>.

4.1.2. СТАТУС И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ

Тръноопашатата потапница в България е мигриращ и зимуващ вид. Произходът на появяващите се в страната птици е неясен, тъй като липсват преки данни за прелета на базата на маркиране на индивиди. Има основания да се смята обаче, че пребиваващите в България тръноопашати потапници са от популацията в Централна и Западна Азия (Ivanov & Jankov 2001) или от мигриращата Източно-средиземноморска, Югозападно-азиатска популация (AEWA 2012). Тази популация гнезди основно в Северен Казахстан и Южна Русия и зимува в Югозападна Азия, Средния Изток и Източна Европа, както и в Гърция на запад. След 1975 г. видът е редовно пребиваващ в България, като за 36-те години до 2011 г. единствено през 1981, 1990 и през 2007 г. няма данни за наблюдавани тръноопашати потапници. Анализът на информацията показва категорично, че България служи като важна междинна станция при сезонните придвижвания на потапниците и като значимо зимовище на вида (БДЗП 2011).

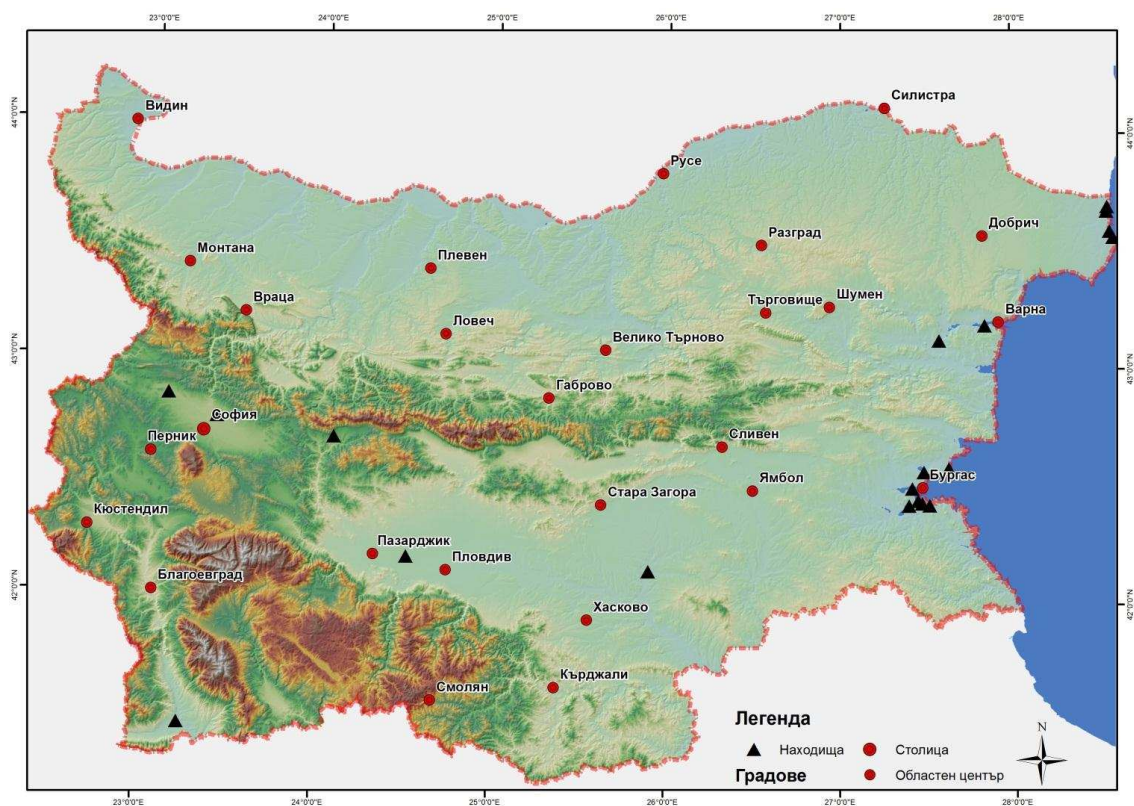
През периода 1885–2002 г. видът е наблюдаван 154 пъти в общо 21 влажни зони в България, предимно по Черноморското крайбрежие (на 13 места), където са отбелязани и най-голям брой индивиди (Янков и Иванов 2002). За периода 1996–2002 г. видът е регистриран в Поморийско езеро (максимална численост 2 екз. през декември 1996 г.), Атанасовско езеро (максимална численост 8 екз. през декември 2001 г.), езерото Вая (максимална численост 2260 екз. през март 1999 г.) и Мандренско езеро (максимална численост 435 екз. през януари 1999 г.) (Dimitriv *et al.* 2005). Наличната информация в периода от 2003 до 2011 г. сочи, че видът е наблюдаван 51 пъти в общо 8 влажни зони, всички по Черноморското крайбрежие. Прави впечатление, че 39 от наблюденията са в езерото Вая (Бургаско езеро) (BG0000273), три от наблюденията са в Мандренското езеро (BG0000271), четири наблюдения на вида са регистрирани в ЗМ „Пода” (BG0000271). В Атанасовското езеро (BG0000270), Варненско-Белославския езерен комплекс (BG0000191), Дуранкулашкото езеро (BG00002050), Поморийско езеро (BG0000152), в утайници на Нефтохим и в микроязовир до с. Тръстиково (Варненско) видът е регистриран в единични случаи (БДЗП 2011). Общо за периода 1885–2011 г. тръноопашатата потапница е наблюдавана 204 пъти. Важно е да се отбележи, че значителния брой на наблюденията на вида в рамките на Бургаския езерен комплекс, се дължи освен на подходящите условия за вида, и на по-голямата интензивност на проучванията в тази територия.

По Черноморското крайбрежие тръноопашатите потапници са установявани още от XIX в. насам. При сравнително разглеждане на процентното съотношение на наблюденията на вида в периода 1985–2002 г. и в периода 2003–2011 г. се наблюдават следните резултати:

- i. езерото Вая (Бургаско езеро) – около 48.5% от всички наблюдения в периода 2003–2011 г., при 39% към 2002 г.
- ii. Езерото Мандра (включително защитена местност „Пода”, Комлушката низина и заливите Узунгерен и Форос) – около 26% от наблюденията в периода 2003–2011 г., при 30% към 2002 г.
- iii. Дуранкулашкото езеро – около 7.4% в периода 2003–2011 г., при 9% до 2002 г.

- iv. Варненското езеро и Шабленската тузла – около 4% в периода 2003–2011 г., при 6% от наблюденията до 2002 г.
- v. Белославското езеро, микроязовир до с. Тръстиково (Варненска област), Поморийското езеро, Атанасовското езеро и Бургаския залив – с единични наблюдения). Тръноопашати потапници зимуват редовно в численост 15–20 екземпляра в рамките на утайници до гр. Бургас (N42.441892°, E27.443632°) (В. Младенов, устно съобщение).

В единични случаи тръноопашатата потапница е установявана и във влажни зони във вътрешността на страната: в Софийското поле до селата Петърч и Негован, в рибарниците край Челопечене и около самия град София, край Пловдив, Пазарджик, яз. „Розов кладенец” и в района на с. Мулетарово (Рупите), Благоевградско (Фиг. 2) (Нанкинов 1985; Нанкинов и кол. 1997; Янков и Иванов 2002; Димитров 2011; БДЗП 2011).

Фиг. 2. Находища по време на зимуване и миграция на тръноопашатата потапница в България.

От ключово за вида значение понастоящем са езерото Вая (където освен най-големия процент на наблюдения са установени и най-високите за страната числености) и комплексът влажни зони на Мандренското езеро. Влажните зони от комплекса на Мандренското езеро се използват от потапниците като алтернативни места за хранене и почивка при повишаване на безпокойството в основното място на пребиваване (Вая). При замръзване на Вая и Мандра (каквито случаи имаше през 1993 г. и през 2001 г.), основното убежище на вида са ЗМ „Пода” и прилежащите незамръзващи водоёми: каналът, свързващ Мандренското езеро с морето, заливът Форос и някои от басейните в Комлушката низина.

До към 1990 г. заливът Узунгерен от същия комплекс е бил основното място на пребиваване на вида, след което той се прехвърля към Вая. Очевидно е, че влажните зони около Бургас следва да се разглеждат като единен комплекс от критично значение за тръноопашатата потапница (Янков и Иванов 2002). Анализът на наличната информация за годините 2003–2011 г. сочи критичната значимост на комплекса езера около Бургас за вида. От всички 50 наблюдения 47 са направени в посочения по-горе комплекс, едно наблюдение се отнася за Варненско-Белославския езерен комплекс, едно – за района на Дуранкулашко езеро и едно – за района на влажна зона до с. Тръстиково (област Варна). Тревожна е тенденцията за малкия брой на наблюдения на вида във влажните зони по Северното Черноморие. От съществено значение за вида са и някои други влажни зони по Северното Черноморие – особено Варненско-Белославския езерен комплекс и Шабленската тузла, където потапници са наблюдавани многократно, но в численост под 100 екз. (Георгиев 2001; БДЗП 2012).

4.2. ЧИСЛЕНОСТ

4.2.1. ЧИСЛЕНОСТ НА СВЕТОВНАТА ПОПУЛАЦИЯ

Числеността на световната популация на тръноопашатата потапница е оценена на над 100 000 индивида в началото на XX век (Green & Hunter 1996; Hughes *et al.* 2006; BirdLife International 2008), намаляваща до 20 000 индивида през 1996 г. (Green & Hunter 1996; Hughes *et al.* 2006). През 2000 г. BirdLife International оценява световната популация на 2 500–10 000 индивида. Точното определяне на тенденцията в развитието на популацията на вида е значително затруднено поради това, че броят на зимовищата често се променя значително във връзка с промените настъпващи с влажните зони (наличието на вода) (Kreuzberg-Mukhina 2006; Li & Mundkur 2003). Към 2011 г. световната популация на вида се оценява на 7 900–13 100 полово зрели индивида (BirdLife International 2011).

Числеността на размножаващата се европейска популация е оценена средно на около 550–1 400 двойки, което съставлява 5–24% от световната популация на вида. Числеността на зимуващите популации в Европа е оценена средно на 5 700 индивида, като общата тенденция в развитието им е определена като флукутираща. Европейската зимуваща популация съставлява 75–94% от световната популация на зимуващи птици от вида (BirdLife International 2004). Предвид факта, че мигриращите и зимуващи в страната птици са част от Източно Средиземноморската – Югозападно Азиатската популация на вида е важно да се отбележи, че нейната численост се оценява на 5 000–10 000 индивида. Популацията е определена като намаляваща (AEWA 2012).

4.2.2. ЧИСЛЕНОСТ НА ВИДА В БЪЛГАРИЯ

Данни за числеността на тръноопашатата потапница в България, в това число данни от регионални изследвания за числеността на вида в отделни райони и местности на България са отразени в редица публикации: Reiser 1894; Върбанов 1912; Върбанов 1935; Patev 1950; Doncev 1963; Voev *et al.* 1964; Prostov 1964; Roberts 1978; Dontchev 1980; Нанкинов 1985; Dimitrov *et al.* 2000; Profirov & Dimitrov 2001; Ivanov & Jankov 2001; Янков и Иванов 2002; Dimitrov *et al.* 2005; Ковачев *и кол.* 2007; Георгиев *и кол.* 2007а.; Дерелиев *и кол.* 2007; Костадинова и Граматиков 2007; Профиров *и кол.* 2007; Янков *и кол.* 2007а; Янков *и кол.* 2007б.

За периода 1996–2002 г. числеността на популацията (мигрираща, неразмножаваща се) на вида в България е оценена на 76–1 970 индивида, като е оценена като

флукутираща (с промени от поне 20%, но с неясна тенденция) (Li & Mundkur 2003). Според друг източник за периода 1997–2002 г. зимуващата популация е оценена на 12–2 260 индивида (BirdLife International 2004). Последната публикувана оценка на зимуващата популация в страната сочи численост 130–958 индивида (Костадинова и Граматиков 2007). За периода 2003–2011 г. числеността на вида се оценява в интервала 127–667 индивида (Приложение 2, Таблица 1), като при оценката не са взети предвид данните за числеността през 2009 г., поради факта, че поради ниската интензивност на проучванията те не се възприемат като представителни.

Международно (световно) значими струпвания на вида (Костадинова и Граматиков 2007) са установени в:

- Бургаско езеро (Вая) с численост по време на миграция 19–2 260 индивида и с численост на зимуващи птици 43–958 индивида. Бургаското езеро е единственото място в България, където се концентрира до 7% от черноморската популация на тръноопашатата потапница (Янков *и кол.* 2007а);
- Комплекс Мандра-Пода с численост на вида по време на миграция 1–45 индивида и с численост на зимуващи птици 24–202 индивида (Ковачев *и кол.* 2007);
- Дуранкулашко езеро с численост на вида по време на миграция 2–5 индивида и с численост на зимуващите птици 5–16 индивида (Георгиев *и кол.* 2007а).

Други територии, в които видът се среща регулярно, са: Атанасовско езеро с численост на зимуващи птици 0–10 индивида (Профиров *и кол.* 2007); Поморийско езеро с численост на зимуващите птици от вида 3–5 индивида (Янков *и кол.* 2007б); ЗМ „Ятата” с численост на зимуващите птици 0–1 индивида (Георгиев *и кол.* 2007б); Варненско-Белославско езеро с численост на зимуващите потапници 3–5 индивида (Дерелиев *и кол.* 2007); Шабленски езерен комплекс с численост на вида по време на миграция 0–14 индивида (Георгиев *и кол.* 2007в).

Най-високата установена численост на вида в страната е 2 260 екземпляра, регистрирани заедно на 20.03.1999 г. в езерото Вая (Бургаско езеро) (Dimitrov *et al.* 2000; Dimitrov *et al.* 2005; Янков и Иванов 2002).

Вземайки под внимание Рамсарския 1% критерий (75 индивида) за размера на популациите за местата с международна значимост от териториите на България единствено езерото Вая отговаря на този критерий (Приложение 2, Таблица 1).

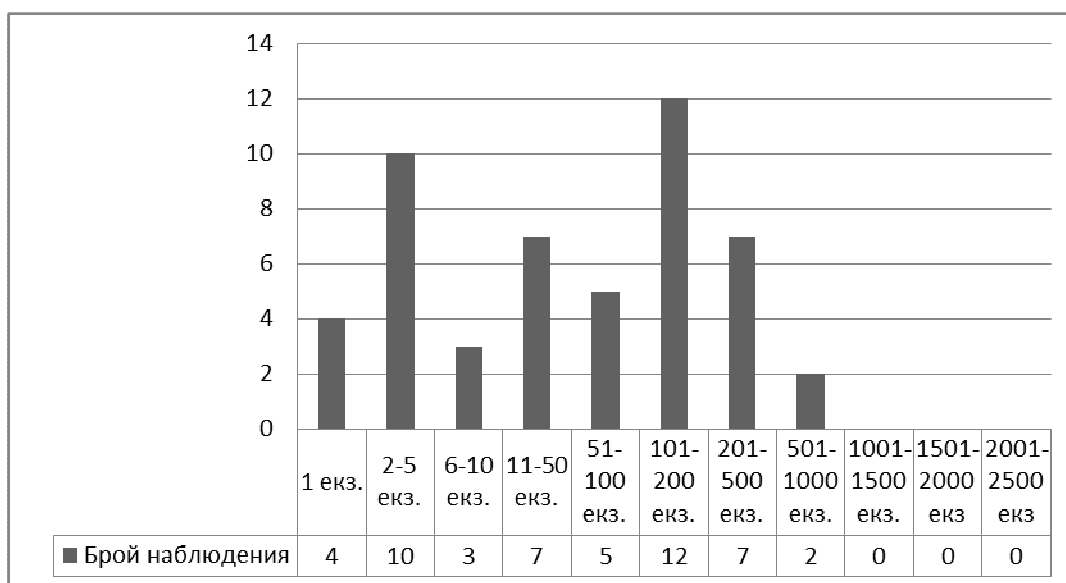
4.2.3. ТЕНДЕНЦИИ В ДИНАМИКАТА НА ЧИСЛЕНОСТТА НА ВИДА

Точното определяне на тенденциите в динамиката на числеността на тръноопашатата потапница в страната е значително затруднено поради различния характер на данните за числеността на вида. Част от данните са резултат на случайни наблюдения на вида, друга част са резултат от конкретни проучвания, осъществявани за кратък интервал от време в отделни части от страната. Отделните проучвания се различават методически. Различният характер на данните възпрепятства тяхното коректно сравнение и анализ.

През периода 1885–2002 г. видът е наблюдаван 154 пъти в общо 21 влажни зони в България, предимно по Черноморското крайбрежие (на 13 места), където са отбелязани и най-голям брой индивида (Янков и Иванов 2002). В периода 2003–2011 г. видът е

установяван с най-висока максимална численост от 667 индивида през 2003 г. и най-ниска от 4 установени индивида през 2009 г. (Приложение 2, Таблица 1). Броят на птиците варира от 1 при 4 наблюдения до 667 птици регистрирани през март 2003 г. (Фиг. 2). В най-големия брой случаи птиците са били в ята от 101 до 200 екземпляра, следвани от ята между 2–5 екземпляра (Фиг. 2). Така представените данни се различават от тези за периода 1885–2002 г., където в значителен брой случаи тръноопашатите потапници са били в ята между 2–5 птици (при 37, или 24.0% от наблюденията) и между 11–50 птици (при 25, или 16.2% от наблюденията), като при половината от наблюденията тръноопашатите потапници са били от 1 до 50 птици заедно.

Прави впечатление, че в периода 2003–2011 г. липсват констатирани ята с численост над 1000 екземпляра, за разлика от периода до 2002 г., когато са регистрирани 7 наблюдения на ята с численост над 1 000 екземпляра.

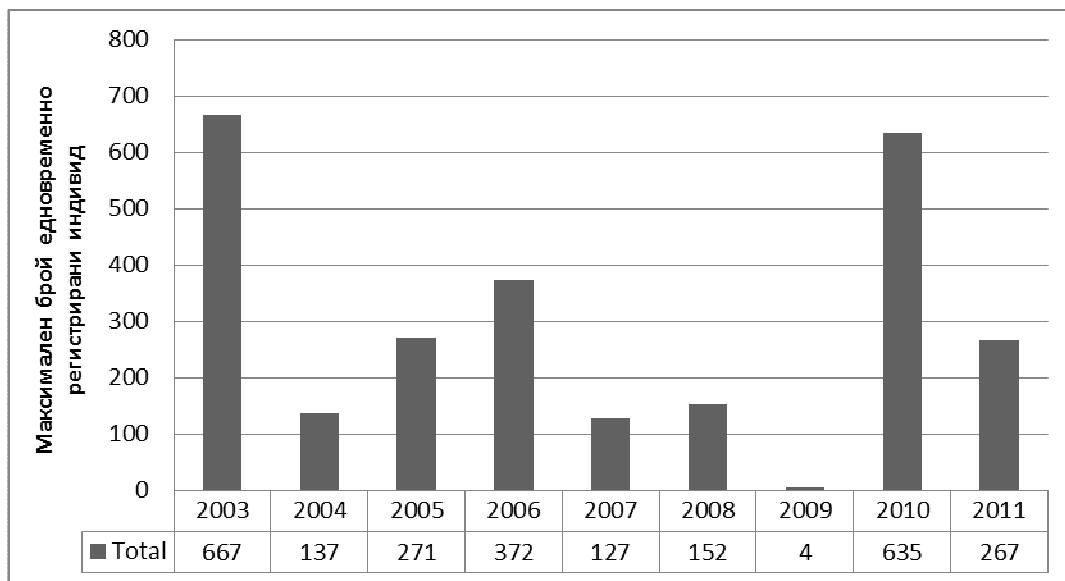

Фигура 2. Разпределение на наблюденията на тръноопашатите потапници в България според броя на екземплярите при всяко от тях, за периода 2003–2011 г.

По отношение на разпределението на максималния за годината брой едновременно наблюдавани тръноопашати потапници за периода 2003–2011 г. се наблюдава значителна динамика, от 667 екземпляра, регистрирани през 2003 г. до 4 екземпляра, регистрирани през 2009 г. (Фиг. 3).

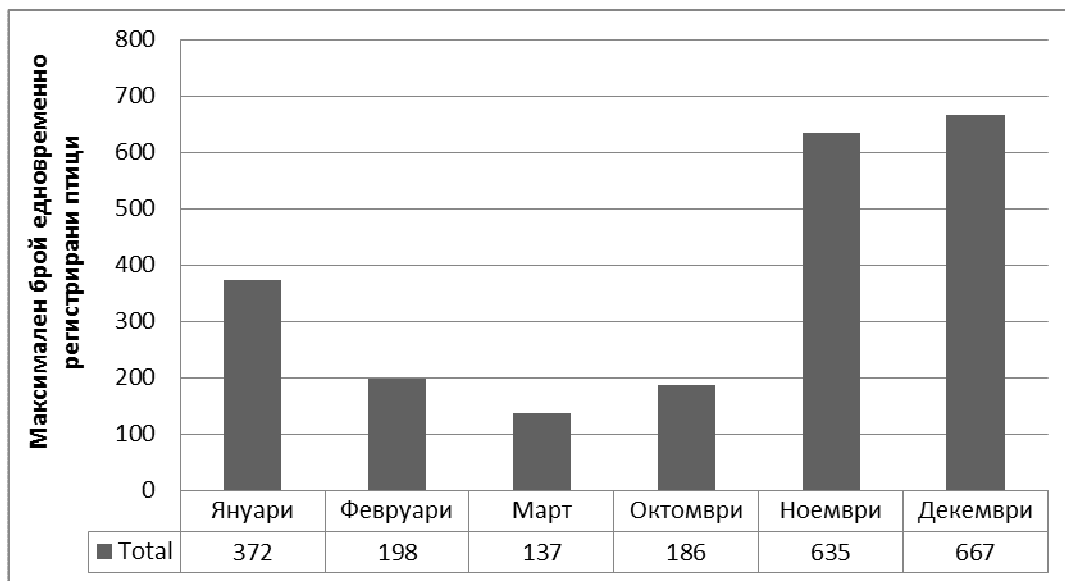

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*)
в България (2014–2023 г.)

Фигура 3. Разпределение на максималния за годината брой едновременно наблюдавани тръноопашати потапници през периода 2003–2011 г.

Максималните установени числености на тръноопашатата потапница по месеци са представени на Фиг. 4. От графиката е видно, че най-многобройни са ятата тръноопашати потапници в България през ноември и декември, за разлика от констатираните пикове през декември (1970 екз., 10.12.2000 г., Вая; Profirov & Dimitrov 2001) и март (2 260 екз., 20.03.1999 г., Вая; Dimitrov *et al.* 2000) (Янков и Иванов 2002). Наблюдават се и два изразени пика през ноември и декември, като числеността на вида се задържа висока през януари и се наблюдава спад през февруари и март. За разлика от така представените данни, проучванията на вида до 2002 г. сочат наличие на два пика в динамиката на числеността на вида, а анализът на данните показва рязко нарастване на броя на птиците от средата на ноември, като след максимума между началото и края на първата десетдневка на декември числеността спада и достига най-ниски стойности около края на първата десетдневка на януари, след което постепенно се покачва към втория максимум през март, когато през третата десетдневка на месеца броят на птиците рязко намалява до окончателното им напускане на страната в началото на април (Янков и Иванов 2002). Очевидно е налице изменение в сезонната динамика на вида.

Фигура 4. Разпределение на максималния брой едновременно наблюдавани тръноопашати потапници по месеци за периода 2003–2011 г.

4.3. БИОЛОГИЯ И ЕКОЛОГИЯ НА ВИДА

4.3.1. ЗИМУВАНЕ

Напускането на гнездовите територии при тръноопашатата потапница започва през последните дни на август и завършва през средата на октомври. В централен Казахстан, основният брой птици напускат гнездовите територии през септември, но птиците отлитат от региона окончателно през средата на октомври (Hughes *et al.* 2006; Schielzeth *et al.* 2003). В Узбекистан, основните пасажи през делтата на Аму Даря преминават през октомври (Kreuzberg-Mukhina & Lanovenko 2000). В Пакистан птиците пристигат през октомври и напускат териториите в края на март (Chaudhry 2002). Понастоящем не е известно дали съществува обмен между испанската и северно-африканската популации. Въпреки това, неотдавнашното увеличение на броя на тръноопашатите потапници в Мароко предполага, че обмен се осъществява. Пристигането на птици от Алжир или Тунис е предложено като възможно обяснение за пиковия брой от 4 489 тръноопашати потапници в Испания през септември 2002 г. През същата година в Ел Хондо (Испания) са излюпени над 1 000 малки, в резултат на което високата численост на птиците може да се обясни със същата вероятност и като резултат от високия размножителен успех на вида през въпросната година (Hughes *et al.* 2006).

Конкретни данни за сроковете на зимуване на вида в България липсват. Причина за това е липсата на рязка граница между миграцията и зимуването, както и на проследяване на продължителността на престоя на потапниците чрез маркиране на отделни индивиди. Видът зимува в посочените по-горе влажни зони, макар и вероятно в по-малка численост от тази, с която преминава при миграция. През някои години тръноопашатата потапница зимува във влажните зони по северното Черноморие, без да стига до района на Бургас (1976, 1978, 1984, 1995, 1997 г.). Тогава и числеността ѝ е по-малка и периодът, през който видът пребивава в страната, е по-къс. През други години основните зимуващи ята също остават по северното Черноморие, като до бургаските влажни зони стигат по-малки ята (1977, 1983 г.). Зимните концентрации са

съсредоточени предимно в езерата Вая и Мандра до Бургас, като в пределите на Мандренското езеро с най-големи числености видът зимува в ЗМ „Пода” и прилежащите ѝ заливи Узунгерен и Форос. Данните от наблюденията сочат, че тръноопашатите потапници извършват локални премествания в пределите на едното езеро или между Вая и Мандра. При замръзване на тези основни водоеми (същите са изцяло замръзнали за повече от месец през 1993 и през 2001 г.), част от птиците напускат района, а останалите се съсредоточават в малките участъци незамръзнала повърхност в тях (във Вая – до вливането на водите от пречиствателната станция на Бургас) или в ЗМ „Пода” и прилежащите ѝ незамръзващи залив Форос и канала, свързващ Мандренското езеро с морето (Янков и Иванов 2002).

За разлика от представената информация за зимуването на вида в страната от по-ранни години, за периода 2003–2011 г. анализът на наличната информация показва ясна тенденция на зимуване на тръноопашатите потапници, основно в района на влажни зони по южното Черноморие. За посочения период тръноопашати потапници в ниска численост са установявани общо три пъти в рамките на влажни зони по северното Черноморие. Така през януари 2003 г. са наблюдавани четири индивида във Варненско-Белославски езерен комплекс; през януари 2004 г. – един индивид в микроязовир до с. Тръстиково, област Варна, а през февруари 2011 г. един индивид е регистриран в южната част на Дуранкулашко езеро. Останалите наблюдения на вида (48 броя) са от влажни зони по южното Черноморие. От тях 39 наблюдения са в Бургаско езеро (Вая) (макс. 667 инд.), три наблюдения са в ЗМ „Пода”, Узунгерен и Ченгене скеле (макс. 11 инд.), три наблюдения – в езерото Мандра (макс. 26 инд.), едно наблюдение – в района на Атанасовско езеро (10 инд.) и едно наблюдение в рамките на утайници на Нефтохим (14 инд.) (БДЗП 2011). Така представените данни сочат ключовото значение на влажните зони от Бургаския езерен комплекс за вида и особено на езерото Вая през периода на зимуване.

По отношение на сезонната динамика в числеността на вида в основните зимовища от Бургаския езерен комплекс за периода 1996–2002 г., през есента тръноопашатите потапници пристигат във Вая в началото на ноември, увеличавайки числеността си до максимум 501 индивида в средата на месеца (установени през 2000 г.). Тези птици формират ядрото на зимуващата популация. Броят на птиците нараства през декември и януари, достигайки пик от 1367 индивида, установени през 1999 г. За февруари максимална стойност от 822 индивида е установена в средата на месеца през 2001 г. След това числеността на вида нараства отново след започването на пролетната миграция. През някои години числеността на зимуващата популация на вида може да намалее рязко в резултат на замръзване на езерата. В тези случаи птиците се придвижват на юг достигайки езерото Вистонида, Гърция. Тази връзка е установена посредством координирано преброяване и наблюдение на вида от екипи на български (Бургаски влажни зони) и гръцки орнитолози. Очевидно видът предпочита да зимува в езерото Вая и залива Узунгерен (където е установяван с висока численост през предходните години) и след това – в останалите влажни зони на Бургаския езерен комплекс (Dimitrov *et al.* 2005). Максималната установена численост в рамките на среднозимните преброявания 1977–2001 г. е установена за езерото Вая: 785 индивида през 2001 (Michev & Profirov 2003).

За периода 2003–2011 г. данните за сезонната динамика в числеността на вида сочат осезателни различия с тези за периода 1996–2002 г. Тенденцията в пристигането на птиците в началото на ноември се запазва, въпреки че за част от годините (2006, 2007 г.) първите птици долитат в средата на същия месец. Максималната численост на

вида в средата на ноември за разглеждания период е 470 индивида (2010 г.). Не се забелязва ясна тенденция към увеличаване броя на зимуващите индивиди през декември и януари. Така например през зимния период на 2003/2004 г. се наблюдава увеличение на числеността на вида до средата на декември – 667 индивида в периода 13–14.12.2003 г., след което числеността намалява до 319 индивида в края на декември 2003 г. и 130 индивида в средата на януари 2004 г. Също така в зимните периоди на 2007/2008 г. и 2010/2011 г. ноемврийската численост на вида е значително по-висока от тази през декември и януари. За февруари най-високата численост от 198 индивида е установена на 13.2.2011 г. (БДЗП 2011).

4.3.2. МИГРАЦИЯ

Анализът на данните, особено тези от системните преброявания на вида през годините показва, че е налице значителна динамика в числеността на птиците през определени месеци. В редица случаи числеността в едно и също място се мени значително в пределите на няколко последователни дни. Произходът на мигриращите и зимуващи птици в България не е ясен. Понастоящем видът се размножава рядко в делтата на р. Дунав. Като зимуващ вид тръноопашатата потапница е установявана най-вече в езерото Текиргьол (Munteanu 1996), което не е далече от Шабленско езеро и Дуранкулашко езеро. От тук птиците вероятно прелитат директно до района на Бургас, с което може да се обясни наблюдаваната понастоящем ситуация. Логично следващата спирка е езерото Вистонис в Гърция. Предполага се, че всички тези птици са от Западната-Централноазиатска популация, променящи техния миграционен път на запад. Някои автори (Scott & Rose 1996) приемат съществуването на малка неустановена размножаваща се популация на север-североизток от Черно море, като обяснение за зимуващите в България и Румъния тръноопашати потапници (Ivanov & Jankov 2001). Птиците, зимуващи в Гърция, преминават от север на юг през Румъния и България през ноември и декември, и на север – през март и април (Dimitrov *et al.* 2000; Panayotopoulou & Kokkonis 2000; Green & Hughes 2001). Най-ранните мигранти в България се появяват към края на октомври (1 екз., 25.10.1980 г., Мулетарово, Благоевградско – Нанкинов 1985; 3 екз., 30.10.1995 г., Шабленска тузла – Екип БДЗП – БШПОБ; 186 екз., 30.10.2010 г., БДЗП 2011). Наблюдението на пет тръноопашати потапници на 13.09.1978 г. (Ch. Biermann, Kl.-D. Hallmann, L. Mueller, писмено съобщение до Е. Унджиян) е по-скоро изключение, тъй като е единственото септемврийско наблюдение за целия 126-годишен период, през който птицата е отбелязвана. Очевидно пристигането на тръноопашатите потапници е в зависимост от метеорологичните условия (Ivanov & Jankov 2001). В района на Бургаските влажни зони видът е установен най-рано в края на октомври – 186 екз., на 30.10.2011 г., в района на ез. Вая (БДЗП 2011). Вероятно ятата долитат и отлитат от основната група и по време на самото зимуване, особено в началото и края му (Фиг. 5). Индикации за по-интензивно отлитане и долитане на птици има след средата на януари, като същинската пролетна миграция започва през февруари (Ivanov & Jankov 2001). Значителни числености са регистрирани и в началото на април (479 екз., 02.04.1999 г., Вая – Dimitrov *et al.* 2000), а последните тръноопашати потапници са наблюдавани в България към средата на април (1 екз., 13.04.1996 г., Шабленска тузла – Екип БДЗП – БШПОБ) (Янков и Иванов 2002).

4.3.3. СКИТАНЕ

Не са описани случаи на скитане на тръноопашатата потапница у нас.

4.3.4. ХРАНЕНЕ

Тръноопашатите потапници се хранят основно чрез гмуркане, главно през нощта (Green *et al.* 1999; Hughes *et al.* 2006). Ларви на *Chironomidae* в бентоса са основен компонент на диета на вида в най-много места, както за възрастните, така и за младите индивиди, но също така в хранителната диета влизат *Polychaeta* (особено в крайбрежните езера, използвани като места за зимуване), амфиподи и други безгръбначни, както и семена и вегетативни части на *Potamogeton*, *Ruppia*, *Scirpus* и други водни растения (Cramp & Simmons 1977; Torres & Arenas 1985; Heredia *et al.* 1996; Green *et al.* 1999; Panayotopoulou & Green 2000; Sánchez *et al.* 2000). Наличието на хириномидни ларви е ключов елемент в избора на местообитания (Green *et al.* 1996, 1999). Старата литература преувеличава значението на твърди хранителни продукти, добре запазени в мускулестия стомах (за разлика от мекото тяло на безгръбначните). Така в зимуващите птици от Каспийско море са намирани охлюви *Hydrobia*, червени водорасли *Polysiphonia*, див магданоз *Chara* и семена на *Ruppia maritima* (Dementiev & Gladkov 1952). В женска от централната част на Казахстан през юли са установени семена на *Potamogeton* и *Najas*, както и насекоми *Corixa* и *Micronecta*. В млада птица, уловена по същото време, са намерени само насекоми (Dolgushin 1960).

В България съставът на храната при тръноопашатата потапница не е проучен (Нанкинов *и кол.* 1997). През различни месеци на зимата на 2001–2002 г. е осъществено проучване върху трофичните условия в местообитанията на тръноопашатата потапница в езерото Вая и залива Узунгерен. Резултатите показват, че във взетите дънни проби в местата на струпане на потапниците в езерото Вая преобладават ларвите на хириномидите (*Chironomidae*), представени почти изцяло от един единствен вид – *Chironomus balatonicus*. В много по-малка степен в тези проби са представени ларви на представители на подсемейство Tanipodynae, както и някои други представители на семейство двукрили (*Diptera*) – *Bezzia*. Освен тях в пробите са установени и олигохети (*Oligochaeta*). Характерно в това езеро е преобладаването на хириномиди във вътрешните му части и почти пълното им отсъствие в крайбрежните. Също така, в западната част на Вая, западно от мястото на вливане на Айтоска река в пробите има нефтени деривати и пълно отсъствие на ларви. В залива Узунгерен ларвите на хириномиди (само *Camptochironomus tentans*) са със значително по-малка биомаса, като в този участък са установени повече полихети (*Polychaeta*) (Iankov *et al.* 2002; Янков и Иванов 2002).

Концентрирането на тръноопашати потапници именно в местата с най-голямо количество ларви на хириномиди във Вая може да се приеме за косвено свидетелство, че видът и у нас се храни основно с ларвите на насекомите от това семейство. Има основания да се смята, че до голяма степен разпределението на вида във влажните зони се определя именно от степента на изобилие на хириномидите в различните им части. Намаляването на хириномидите в някои участъци на водоемите вероятно е причината тръноопашатата потапница да ги напуска, дори когато те са ѝ били основно място на зимуване (напр. залив Узунгерен) (Янков и Иванов 2002).

Тръноопашатата потапница използва гмуркането като основен метод на хранене, поради което се наблюдава предпочитание на вида към хранене в по-дълбоките части на водоемите или в по-дълбоки водоеми.

4.4. ИЗИСКВАНИЯ КЪМ МЕСТООБИТАНИЯТА

През зимата видът обитава по-големи и дълбоки алкални или солени води, които поддържат по-малко плаваща водна растителност, в сравнение с местообитанията през размножителния период, но все още поддържат водорасли и водна растителност. Местообитанията включват солени вътрешни езера, крайбрежни езера и лагуни и дори крайбрежни води на вътрешните морета, въпреки че видът не е установяван в крайбрежни участъци, подложени на силно вълнение. Смята се, че тръноопашатата потапница избира водни обекти, които са достатъчно алкални, така че да не замръзват през зимата (BirdLife International 2008). Съгласно използваната от Международния съюз за защита на природата (IUCN) класификация на местообитанията, видът обитава следните хабитатни типове (BirdLife International 2008):

5 Влажни зони (вътрешни)

- 5.5 Постоянни сладководни езера (над 8 ha)
- 5.7 Постоянни сладководни блата (под 8 ha)
- 5.14 Постоянни солени, бракични или алкални езера
- 5.16 Постоянни солени, бракични или алкални блата

13 Морски крайбрежия/Supratidal

- 13.4 Крайбрежни бракични/солени лагуни/морски езера

15 Изкуствени/Водни

- 15.1 Водни резервоари (над 8 ha)
- 15.4 Солници

В България тръноопашатата потапница предпочита плитки, обширни водоеми с бедна придънна и плаваща растителност, без хигрофилна растителност. Птиците се придържат предимно към откритите водни площи на сладководни, бракични, соленоводни и в по-редки случаи – на свръхсолени водоеми.

Предпочитаните местообитания на вида в страната могат да се отнесат към следните няколко типа съгласно класификацията на местообитанията на птиците в България (Янков 1997):

13 Естуари – канала, свързващ Мандренското езеро с морето, както и прилежащата му част на залива Форос и някои от водните площи в ЗМ „Пода” при Бургас;

21 Лагуни – свръхсолените басейни на Атанасовското езеро, Поморийското езеро и Шабленска тузла;

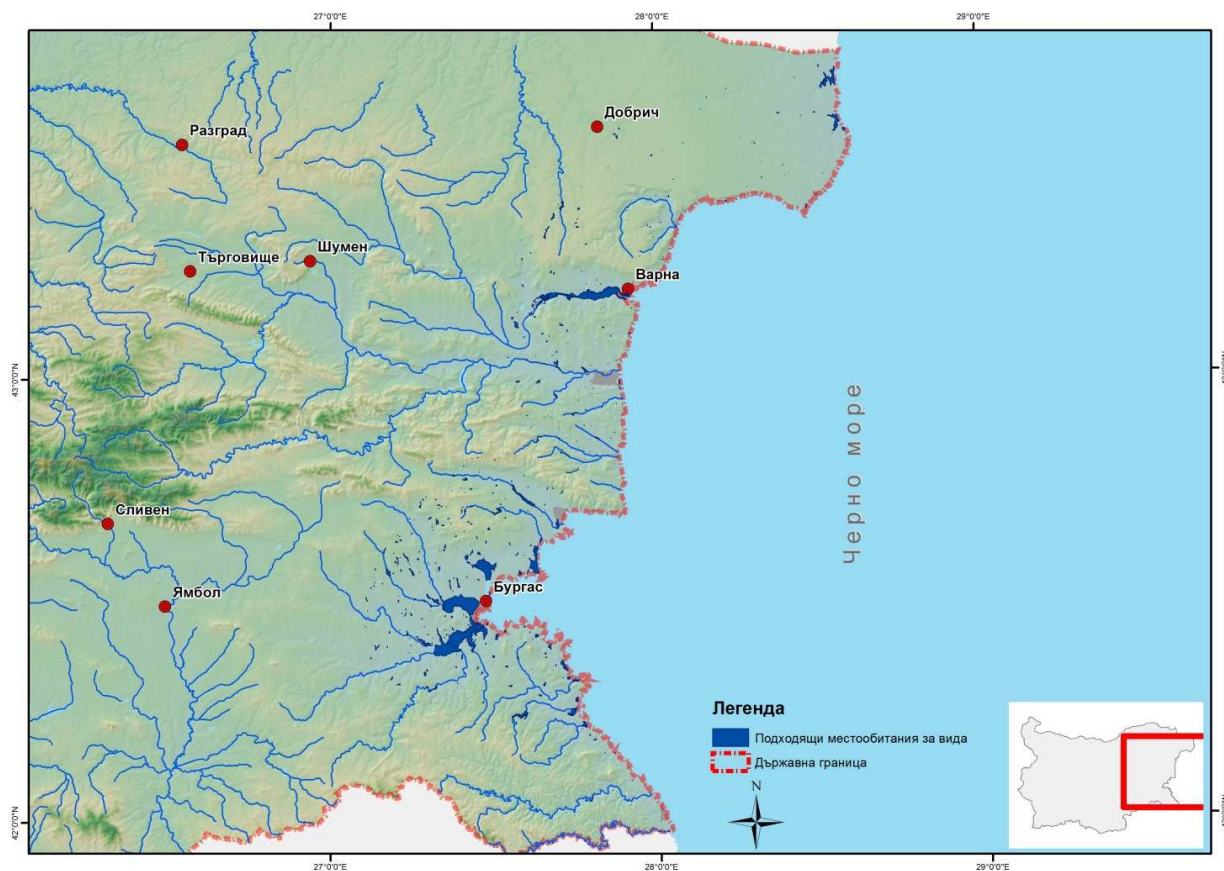
22 Стоящи пресни води –откритите водни площи на езерата Вая, Мандра, Дуранкулашкото езеро, язовир Розов кладенец, рибарници Челопечене и някои други по-малки естествени водоеми, в които видът е наблюдаван както в миналото, така и понастоящем (яз. Тръстиково, обл. Варна);

23 Стоящи бракични води –полусолените водоеми в ЗМ „Пода”, залива Узунгерен и други бракични участъци на влажните зони около Бургас, Варненско и Белославско езера;

53 Растителност по периферията на водоеми – обраслите с тръстика и друга хигрофилна растителност участъци по брега на Вая и някои други водоеми по черноморското крайбрежие.

Най-често и в най-големи количества тръноопашатите потапници се срещат в естествени крайморски езера със стоящи пресни и полусолени води. През отделни години или при замръзване на езерата видът обитава и естуари и други приустийни водоеми, както и лагуни. В по-редки случаи малки групи птици могат да бъдат наблюдавани близо до участъците с крайбрежна хигрофилна растителност, предимно от тръстика (*Phragmites australis*). В миналото тръноопашатата потапница е наблюдавана и в язовири във вътрешността на страната (1 екз., 18.01.1982 г., яз. Розов кладенец, Нанкинов *и кол.* 1997), в рибарници и в естествени водоеми от блатен тип в Софийско, Пловдивско, Пазарджишко, Благоевградско (Дончев 1980; Нанкинов 1985; Нанкинов *и кол.* 1997).

За нуждите на настоящия документ е разработен индикативен модел на потенциалните местообитания от значение за вида (Фиг. 5). Моделът на разпространението на потенциално значимите местообитания за вида е генериран въз основа на селекция на всички подходящи влажни зони (местообитания) на разстояние до 28 км от черноморското крайбрежие. Буферът е определен въз основа на отстояние на най-отдалеченото находище на вида, регистрирано през последните 10 години (микроязовир до с. Тръстиково, област Варна). Селекцията не включва реки и канали. Общата площ на определените приоритетни местообитания е приблизително 16 000 ha. Важно е да се отбележи, че предвид липсата на научно-достоверни данни за микрохабитатните изисквания на вида и информация за наличието на типовете микрохабитати във влажните зони моделът има индикативен характер.

Фигура 5. Индикативен модел на местообитанията от потенциално значение за тръноопашатата потапница в България.

4.5. ТЕСНИ МЕСТА В ЖИЗНЕНИЯ ЦИКЪЛ НА ВИДА

Тръноопашатата потапница у нас е характерна с предпочитанието си към богати на бентосни организми плитки влажни зони със стояща вода и значителна по площ открита водна повърхност. През последните години близо 90% от пребиваващите в страната индивиди обитават такъв тип водоеми. Този тип водоеми като правило са много редки и най-вече от естествен характер.

Видът е силно зависим от много ограничени по условия природни участъци, без да има големи възможности за алтернативно пребиваване. Той не е в състояние да напусне езерото и да намери убежище на сушата в случай на безпокойство или друга форма на антропогенна преса (Янков и Иванов 2002).

В поведенческо отношение тръноопашатата потапница е уязвима поради по-малката си дистанция на бягство в сравнение с другите потапници и патиците, което я прави по-лесен обект за отстрел.

Друг чувствителен момент от биологията на вида е характерното само за него двукратно пълно линееене през годината (А. Green, лично съобщение). През този период тръноопашатата потапница е изключително уязвима поради високите енергийни нужди и значителната роля на фактора безпокойство, на наличието на места за укритие и др.

4.6. ДАННИ ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ НА ВИДА НА ЗАТВОРЕНО

У нас тръноопашатата потапница не е отглеждана в зоопаркови условия. В чужбина видът е размножаван на затворено в Слимбридж (ежегодно между 1973 и 1979 г.), както и в Берлинския зоопарк (Kramer 1980). При настоящата ситуация евентуално волиерно отглеждане на вида в България не би имало никакво значение за опазването му в страната (Янков и Иванов 2002).

ЧАСТ 5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ

В световен аспект едни от ключовите заплахи за вида са свързани с пресушаване или намаляване водното ниво във водосбора на ключови за вида влажни зони. Приблизително 50% от местообитанията, използвани за размножаване от вида, са пресушени през XX век. Останалите места от значение за вида са уязвими поради заплахи от пресушаване, запълване със седименти или изкуствено запълване с цел пресушаване, от замърсяване и безпокойство. Проучване през 1989 г. в основните езера за зимуване на вида в Пакистан показва, че подходящите местообитания са редуцирани, в резултат на ниски водни нива, поради намален приток на води, както и в резултат на факта, че риболовът е увеличил безпокойството. Водовземането за нуждите на селското стопанство и други цели е повлияло на нивото на водата в много важни обекти в целия ареал на вида. Генетичното разнообразие на европейската популация е изключително ниско, поради популационни катаклизми, настъпили през 70-те и началото на 80-те години на XX век, когато в дивата природа са останали само няколко десетки индивида. Това може да доведе до намаляване адаптивния потенциал на популацията на вида, което го прави по-малко пластичен към промените в околната среда. Основни заплахи включват удавяне в риболовни мрежи, противозаконен отстрел и поглъщане на оловни сачми. Видът се ловува незаконно в повечето страни от ареала му, но липсва количествена оценка за изражението на тази заплаха, освен в Турция. Ловът и събирането на яйца са най-вероятната причина за изчезването на вида в някои страни (BirdLife International 2008).

В международен аспект IUCN посочва следните основни групи заплахи за вида (BirdLife International 2008):

- 2 Земеделие и производство на аквакултури**
  - 2.1 Едногодишни и трайни недървесни култури
    - 2.1.3 Индустриално земеделие
- 5 Експлоатация на биологични ресурси**
  - 5.1 Лов (включително с ползването на капани) на сухоземни животни
    - 5.1.1 Целенасочено ползване (видът е целеви)
    - 5.1.2 Нецеленасочено (случайно) ползване (видът не е целеви)
  - 5.2 Събиране на сухоземни растения
    - 5.2.2 Непряко (косвено) отражение (ефект) (видът не е целеви)
  - 5.4 Риболов и експлоатация на водни ресурси
    - 5.4.3 Непряк ефект (малък мащаб)
- 7 Модифициране на природни системи**
  - 7.2 Язовири и управление/ползване на води
    - 7.2.8 Черпене на подпочвени води (неизвестна употреба)
- 8 Инвазивни и други проблемни видове и гени**
  - 8.1 Инвазивни неместни/чужди видове
    - 8.1.1 Неуточнени видове
- 9 Замърсяване**
  - 9.2 Промислени и военни отпадъчни води
    - 9.2.3 Неизвестен/неустановен тип

9.3 Отпадъчни води от земеделието и горското стопанство

9.3.4 Неизвестен/неустановен тип

11 Климатични промени и природни катаклизми

11.2 Засушаване

Лимитиращите фактори, влияещи върху тръноопашатата потапница в страната са в една или друга степен познати, особено тези с антропогенен характер (Iankov 1994; Iankov *et al.* 2002; Янков и Иванов 2002; Hughes *et al.* 2006; Димитров 2011). По-слабо са изследвани естествените абиотични и биотични лимитиращи фактори. Като цяло, не е известна тежестта на всеки един фактор като причина за смъртността на птиците и влиянието му върху местообитанията на вида в качествен и количествен аспект.

Този раздел представя общо описание на заплахите и лимитиращите фактори за тръноопашатата потапница, заедно с оценка на относителното значение на всяка заплаха за мигриращите и зимуващи птици в национален план, в съответствие с критериите представени в Приложение 7.

5.1. ПРИРОДНИ И НЕПОДЛЕЖАЩИ НА УПРАВЛЕНИЕ ФАКТОРИ

5.1.1. КЛИМАТИЧНИ ЯВЛЕНИЯ

i. Засушаване на климата и глобални климатични промени

Наблюдаваното засушаване на климата през последното столетие вероятно води до промени в местообитанията на тръноопашатата потапница и до възможни неблагоприятни преки или косвени влияния върху вида. Смята се, че изменението на климата причинява по-чести засушавания, което води до намалени нива на водата и изсъхване на много езера в Централна Азия. Този феномен може да бъде сериозна заплаха за оцеляването на тръноопашатата потапница. Дългосрочните въздействия на засушаването върху жизнеспособността на популациите на тръноопашатата потапница са неизвестни, но въпреки това се определят като потенциално критични. Липсата на вода причинява деградация и засушаване на важни места за гнездене на вида в Казахстан, Монголия, Русия и Узбекистан, за зимуване на вида в Пакистан, Иран и Туркменистан, и също на места за почивка на тръноопашатата потапница в Афганистан, Казахстан, Узбекистан, Иран, Туркменистан и евентуално Таджикистан (Li & Mundkur 2003; Hughes *et al.* 2006).

В България значителна част от естествените влажни зони са били унищожени или силно повлияни от човешката дейност и са с нарушен или променен воден режим. Това допълнително се утежнява от регулярното засушаване през последните 1–2 десетилетия, което води до пресъхване на някои влажни зони през определени периоди от годината. Налице е тенденция за намаляване на водните нива в голям брой влажни зони на страната, особено през зимните месеци. Причините за промените във водните нива са повлияни от различни фактори сред които климатични промени, свързани с екосистемни изменения и неефективно управление на водите или прекомерна експлоатация.

Значимост: <Неопределена>, потенциално <Висока>

ii. Продължителни силни застудявания

Значителното понижаване на температурите през някои зими води до цялостно замръзване на обитаваните от вида водоеми и принуждава част от птиците да напуснат страната, а останалите да използват второстепенни незамръзнали части на водоемите. В някои от случаите тези участъци са очевидно с по-неблагоприятни трофични условия, а в други са изложени на силна ловна преса и значително безпокойство поради струпването на повечето от водолюбивите птици в тях (незамръзващия участък от Вая до пречиствателната станция на Бургас, зима 2001/2002 г.).

Значимост: <Висока>

5.1.2. ПОПУЛАЦИОННО-БИОЛОГИЧНИ ФАКТОРИ

За територията на България не е установено влияние на популационно-биологични фактори, които представляват заплаха или лимитиращ фактор за пребиваващите по време на миграция и зимуване тръноопашати потапници.

5.1.3. КОНКУРЕНЦИЯ ОТ СТРАНА НА ДРУГИ ВИДОВЕ

В България няма данни от целенасочени проучвания за наличие на конкурентни въздействия върху зимуващата популация на вида. Съществуват данни за конкуренция, изразяваща се в повлияване на местообитанията на тръноопашатата потапница от други видове или пряка конкуренция, в други части от ареала на вида –основно в местата на гнездене. Така например, интродуцирането на ондатра (*Ondatra zibethicus*) е довело до унищожаване на тръстикови масиви в умерените региони на Централна Азия (Li & Mundkur 2003). В Испания, интродукцията на шарана (*Cyprinus carpio*) са причинили деградация на влажните зони, тъй като дънното хранене на шарана води до намаляване в прозрачността на водата и води до загуба на бентосни макрофити (Almaraz 2000, 2001). Също така шаранът причинява еутрофикация чрез активиране на фосфати и нитрати от седиментите. Интродуцирането на някои видове риби като тилапия (*Oreochromis sp.*) и бял амур (*Stenopharyngodon idella*) във влажните зони на Пакистан и Афганистан повлиява екологичното равновесие на растителността, рибата и други видове (Li & Mundkur 2003). Също така, има вероятност тези два вида да се конкурират с тръноопашатите потапници за храна (Almaraz 2001; Li & Mundkur 2003; Torres *et al.*, undated).

В България не са провеждани целенасочени проучвания, и в тази връзка липсва обоснована информация, относно влиянието на конкуренцията на други видове върху пребиваващите в страната тръноопашати потапници.

Значимост: <Неопределена>, потенциално <Ниска>

5.1.4. СЪЩЕСТВЕНИ СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОМЕНИ

і. Социално-икономическо състояние на местното население в районите на срещане на вида

Местата на концентрация на тръноопашатата потапница в района на Бургаските езера са в непосредствена близост до квартали (напр., с. Горно Езерово до Вая) с компактно ромско население с висок процент на безработица и ниски доходи и условия на живот. Голяма част от хората живеещи там ползват района на езерата за добив на дървен материал за огрев, прехранват се с незаконно убити диви птици, извършват незаконен риболов и др. Всичко това води до безпокойство и влошава качеството на средата като станция на вида за миграция и зимуване.

Значимост: <Ниска>

ii. Промени в ползването на влажните зони

В резултат на настъпилите политически промени в страната след 1989 г. и последващите ги социално-икономически промени и кризи, голяма част от териториите и инфраструктурата, използвани за производство на аквакултура са изоставени и разрушени. Терените на бивши държавни или общински стопанства за производство на аквакултура са приватизирани или продадени на частни собственици. Липсват ясни правила, регулации и контрол по отношение на производството и пазара на аквакултура. Дори след присъединяването на България към Европейския съюз през 2007 г., при наличието на финансови инструменти за развитието на сектор „Рибарство”, тези тенденции продължават да съществуват. В резултат голяма част от рибарниците, в това число и такива представляващи местообитания за тръноопашатата потапница, са значително увредени и понастоящем не изпълняват своите функции. Пример в това отношение са рибарниците до езерата Вая (Бургаско езеро) и Мандра. При липсата на стимули за възстановяване на рибопроизводствените площи и инфраструктура, рибарниците стават обект на инвестиционни намерения, свързани с тяхното застрояване или изграждане на съоръжения за производството на възобновяема енергия. Пример в това отношение са рибарниците до езерото Вая, които макар и включени в рамките на ЗМ „Вая” са обект на инвестиционни намерения за изграждане на фотоволтаичен парк.

Възможно е стопанските практики в някои от основните за вида водоеми (Вая, Мандренско езеро и др.) да бъдат рязко променени в посока към интензифициране, използване на препарати или промяна на параметрите на водното съдържание, които да доведат до драстична промяна в благоприятните за вида условия и да направят влажните зони неизползваеми за тръноопашатата потапница.

Значимост: <Средна>

5.2. АНТРОПОГЕННИ И ПОДЛЕЖАЩИ НА УПРАВЛЕНИЕ ФАКТОРИ

5.2.1. ВЛОШАВАНЕ И РАЗРУШАВАНЕ НА ХРАНИТЕЛНИ МЕСТООБИТАНИЯ

i. Замърсяване на водите от химически производства битов и селскостопански източници

В България са налице данни за пълна липса на ларви в районите с най-силно замърсяване на Вая – западната част на езерото, където епизодично е регистрирано втичане на нефтопродукти (виж „Хранене”). В тази част на Вая практически потапниците не се хранят, т.е., налице е пряко свидетелство, че замърсяването на езерото с нефтопродукти намалява пригодната за обитаване от вида част на водоема (освен самото намаляване на хранителния ресурс). Има основания да се смята, че промяната на химическите качества на водите в залива Узунгерен е главната причина за ниското количество хирономиди и за почти цялостното му напускане от тръноопашатите потапници на зимуване (Янков и Иванов 2002). Данните за наличието и вида на замърсяванията в обхвата на ключовите за вида влажни зони, както и анализи за влиянието им върху вида са оскъдни. В тази връзка е необходимо предприемането на целенасочени проучвания в тази област, предвид ключовото значение на фактора за вида.

Фактът, че много от влажните зони използвани от тръноопашатата потапница са затворени водни системи, ги прави особено уязвими към хипер-еутрофикация и замърсяване. Например, водите на езерото Бурдур в Турция, са обект на промишлено, битово и селскостопанско замърсяване (Salathé & Yazar 1992, Green *et al.* 1993, 1996) и тежки метали (Yigit & Altindag 2002).

Прилаганите земеделски практики в и около реки и езера имат отрицателно въздействие чрез увеличаване процента на утаяване и натрупване на седименти в някои влажни зони. Това води до намаляване на продуктивността на екосистемата и наличието на хранителни продукти за тръноопашатата потапница. Така например, в Пакистан, земите около комплекс от влажни зони Укчали, са частна собственост и всяко намаляване на нивото на езерата кара собствениците на земя да култивират освободените от водата райони. Тази практика е с най-деструктивно действие в района на езерото Кабеки, където собствениците обработват земята чак до ивицата на водата (Hughes *et al.* 2006). Излужването и оттичането на торове и пестициди от земеделски полета, които заобикалят влажните зони на комплекса Укчалив в Пакистан, са известни източници на замърсяване, въпреки че тяхното въздействие не е определено (Chaudhry 2002).

В България не са провеждани целенасочени проучвания, относно влиянието на замърсяването от селскостопански източници върху водните екосистеми и тръноопашатата потапница.

Значимост: <Висока> до <Критична>

ii. Унищожаване на влажни зони

Загубата и деградацията на местообитания, предизвикани от антропогенно въздействие, са най-важните фактори за спада в числеността на тръноопашатата потапница в исторически план. Отводняване на множество плитки езера, блата и други влажни зони от значение за размножаването и зимуването на вида са настъпили най-вече в резултат развитието на селското стопанство, в рамките на района на разпространение на вида (Green & Anstey 1992; Hughes *et al.* 2006). Установено е, че площта на подходящите за размножаване на вида местообитания е намаляла приблизително наполовина през изминалия век (Anstey 1989; Hughes *et al.* 2006). На значителни територии в бившия Съветски съюз е трансформирана цялата система от влажни зони. В Испания над 60% от затворените лагуни в Андалусия са пресушени през изминалия век (Green & Hughes 1996; Hughes *et al.* 2006).

В България са налице множество случаи на целенасочено пресушаване и унищожаване на влажни зони, някои от които са важни места за стационаране при миграция или зимни местообитания. Типични примери са мащабното отводняване на низинните и блатистите места по протежение на цялото Дунавско крайбрежие, осъществено след 1945 – 1948 г., отводняването на Беленските блата (извършено около 1985 г.). За периода 1930 – 1960 г. са унищожени повече от 180 000 ha блата, езера и мъртвици. През последните години типични примери в това отношение са пресушаването на рибарници Пловдив и затрупването на част от басейните със скална маса след 2006 г. Други типични примери са пресушаването на част от басейните в рибарници „Звъничево“, пресушаването на защитена зона „Рибарници Мечка“ и превръщането им в обработваеми земи през 2012 г., пресушаването на защитена зона „Рибарници Орсоя“ и защитена зона „Гарванско блато“ през 2010 г. Следва да се отбележи, че тези територии няма значение за вида, но те представляват показателни

примери за негативно влияние върху ключови от природозащитна гледна точка територии и следва да бъдат взети под внимание. В редица случаи са налице възможности за възстановяване на някои от бившите влажни зони.

Значимост: <Ниска>

iii. Оловно отравяне

Потапниците често страдат от оловно отравяне в резултат на поглъщане на оловни сачми. Ловни патрони съдържащи оловни сачми все още се използват в България на територията на влажните зони в които се среща видът. Поглъщането на оловни сачми може да доведе до значителна смъртност (Pain 1992). В Испания 50% от 26 изследвани тръноопашати потапници са погълнали олово в мускулестите си стомаси, а 80% от тези птици имат смъртоносни концентрации на олово в черния дроб (Mateo *et al.* 2001).

Съгласно чл. 44, ал. 1 от ЗБР, в България използването на оловни сачми при лов на бозайници в обхвата на влажни зони е забранено, а при лов на птици забраната обхваща и периметъра от 200 м около влажните зони. Поради липсата на адекватен контрол, голяма част от ключовите за вида влажни зони са обект на интензивен лов с използване на оловни сачми, което определя високата вероятност за оловно отравяне. В тази връзка е необходимо предприемането на конкретни мерки за повишаване на контрола върху използването на оловни сачми в обхвата на ключовите за вида влажни зони и предприемане на конкретни законодателни промени в тази насока.

Значимост: <Средна>, потенциално <Висока>

5.2.2. ВЛОШАВАНЕ И РАЗРУШАВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯ НА СТАЦИОНИРАНЕ ПРИ ПРЕЛЕТ, СКИТАНЕ И ЗИМУВАНЕ

i. Инфраструктурно развитие

В България в периода 2006–2011 г. се наблюдава активно развитие на туристическата инфраструктура, свързано с интензивно застрояване на крайморските райони и свързаните с това случаи на унищожаване на влажни зони. В района на езерото Вая още след 1995 г. започна засипването на части от влажната зона с инертни материали за превръщането им в складови и други подобни обекти, с което пряко е намалена площта на пригодната за вида акватория. Множеството вилни селища и курорти се експлоатират както през летния сезон, така и през зимата, което повишава рисковете от безпокойство върху вида. През последните години в страната и най-вече по Черноморското крайбрежие се наблюдава бум в развитието на ВЕИ инфраструктура, в това число мащабни ветроенергийни паркове. Изграждането на тези съоръжения на места с тесен фронт на миграция по миграционния път „Via Pontica” е изключителна заплаха за голям брой мигриращи, размножаващи се и зимуващи видове, в това число и тръноопашатата потапница. Наред с изградените мащабни паркове в района на Крайморска Добруджа, инвестиционни предложения за изграждане на ветроенергийни мощности има за ключови за вида райони като Дуранкулашкото езеро, Шабленското езеро и Атанасовското езеро. Една от основните причини за осъществяването на планове, програми и инвестиционни предложения, които имат отрицателно влияние върху вида, е наличието на редица пропуски и непълноти в процедурите по Оценка за въздействие върху околната среда и Оценка за съвместимост.

Значимост: <Критична>

ii. Неэффективно управление на влажни зони от значение за вида

Въпреки че за редица влажни зони от значение за вида са налични планове за управление, тяхното изпълнение е неефективно, като най-честите причини са липсата на финансови средства и ефективна система за мониторинг и контрол на тяхното прилагане. Одобрените планове за управление на влажни зони не са интегрирани в други секторни планове и политики, което създава значителни затруднения пред опазването на биологичното разнообразие в тях. Липсва анализ и оценка на резултатите и ефекта от прилаганите планове за управление. За друга част от влажните зони липсват детайлен анализ и програма за ефективното им ползване и управление.

Липсата на подходящ контрол на ловни и риболовни дейности в езерата Вая и Мандра е друг фактор, който влияе по негативен начин на зимуващите и мигриращи популации (Dimitrov *et al.* 2005).

В Испания е наблюдавано често пресушаване на някои влажни зони (понякога необратимо), поради неадекватно управление. Това също увеличава ефектите на замърсяване и еутрофикация (Hughes *et al.* 2006).

Значимост: <Критична>

5.2.3. ПРЯКО УНИЩОЖАВАНЕ И ПРЕСЛЕДВАНЕ

i. Браконьерски отстрел на вида

Тръноопашатата потапница е лесна за отстрел птица, като се има предвид липсата на адекватна реакция на бягство при доближаване на ловци. Прекомерният лов и браконьерството несъмнено играят важна роля в намаляването/съкращаване на популацията на вида в исторически план. Те все още са основни заплахи в някои части от ареала на вида, въпреки че рядко се оценява количественото въздействие на тези практики (Green *et al.* 1996). Незаконен отстрел на тръноопашати потапници е констатиран в множество страни, включително Азербайджан (M. Patrikeev *in litt.* 1995), България (Iankov 1994), Гърция (Handrinos 1995), Испания (Torres *et al.* 1986), Русия (Li & Mundkur 2003), Тунис (Z. Benaïssa *in litt.* 1994) и Туркменистан (Li & Mundkur 2003; Hughes *et al.* 2006).

За последното десетилетие в България не са констатирани случаи на браконьерски отстрел на тръноопашатата потапница. Това една страна може да се дължи на липсата на браконьерски посегателства, но от друга причините могат да се търсят в липсата на целенасочено проучване за оценка влиянието на браконьерството върху присъствието и числеността на вида в страната.

Налице са явни фактори, които създават реални предпоставки за браконьерски отстрел на вида. Такива фактори са трудното разпознаване на вида от ловците, при наличие на смесени ята с други видове и законоустановените срокове за лов в рамките на денонощието. Съгласно чл. 66, ал. 4 от ППЗЛОД, индивидуалното ловуване на дивеч се извършва само през деня: един час преди изгрева и един час след залеза на слънцето. При ловуване един час преди изгрев и един час след залез слънце, разпознаването на видовата принадлежност на голям брой защитени видове птици, сред които и тръноопашатата потапница, е практически невъзможно.

Значимост: <Неизвестна>, потенциално <Висока>

ii. Удавяне в риболовни мрежи

Незаконното използване на рибарски мрежи в езерата Вая и Мандренско са сериозна заплаха за тръноопашатата потапница (Dimitrov *et al.* 2005). Улавянето в рибарски мрежи се среща често при гмуркащите се видове птици. Уловените в рибарски мрежи птици не могат да изплуват на повърхността, в резултат на което се удавят. В България липсват системно събирани данни за влиянието на този фактор. Въпреки това са налице случаи за влиянието му върху други видове водолубиви птици: удавени в мрежи *Tachybaptus ruficollis* са открити във Вая, ноември 2001 г.; 5 *T. ruficollis*, 1 *Podiceps nigricollis*, 1 *Aythya ferina*, намерени в около 2 км мрежа през август 2013, от екипи на БДЗП. Тъй като мрежи за промишлен риболов са разположени на почти цялата територия на ез. Вая и Мандра има висок риск от удавяне на потапници. Данни за значителна смъртност при тръноопашатата потапница в резултат на удавяне в рибарски мрежи има за Гърция, Иран, Казахстан, Пакистан и Узбекистан (U.-G. Orsi, лично съобщение; Panayotopoulou & Green 2000; Li & Mundkur 2003; Schielzeth *et al.* 2003; Hughes *et al.* 2006). Предвид факта, че ключови територии за вида като езерото Вая (Бургаско езеро) се използват за стопански риболов, удавянето в рибарски мрежи на тръноопашати потапници може да се окаже силно лимитиращ фактор. В тази връзка е необходимо предприемането на конкретни мерки, насочени към ограничаване или забрана за стопански риболов в ключовите за вида места.

Значимост:<Висока>

5.2.4. БЕЗПОКОЙСТВО

Безпокойството на птиците в местата на концентрация през зимата и по време на миграция, от риболовните съдове е друг негативен фактор от умерено значение (Dimitrov *et al.* 2005). Безпокойството вследствие на риболов с мрежи и на лов в ключовите за вида места на пребиваване силно затруднява възможността на птиците да ги ползват. Кръстосващите езерата лодки и интензивната стрелба принуждават птиците да прелитат от една до друга част на водоемите и повишават енергийните им загуби, които при затруднените поради същия фактор възможности за пълноценно хранене поставят 70–90% от всичките зимуващи в България тръноопашати потапници в изключително неблагоприятно положение. Този проблем се отнася с особена сила за езерата Вая, Мандра, Дуранкулашкото езеро, Шабленската тузла, Варненското и Белославското езера. Във Вая през особено тежката зима на 2001/2002 г. на особено интензивна ловна преса са изложени всички бедстващи птици (включително тръноопашатите потапници), струпали се в малък незамръзнал участък до вливането на водите от пречиствателната станция на Бургас (Янков и Иванов 2002).

Значимост:<Критична>

5.2.5. ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ФАКТОРИ ОТ УПРАВЛЯЕМ ХАРАКТЕР

i. Промяна в ползването на ресурсите в основните водоеми за вида

Отдаването през 2000 г. на практически целите акватории на основните за вида езера Вая и Мандра за риболов с мрежи от частни лица рязко влоши възможностите за пребиваване на тръноопашатата потапница в тях. Докато до 1999 г. в същите езера риболов се извършваше от малък брой лица и с използване на мрежи в отделни участъци на водоемите, след този период буквално целите езера (особено ключовото за вида езеро Вая) са опасани с десетки мрежи, като през цялата светла част на денонощието и по цялата повърхност на водоемите често има по над пет лодки едновременно. Посоченото прави водоемите трудно използвани за вида поради силното безпокойство и повишава опасността от загиване на птици в самите мрежи (виж по-горе) (Янков и Иванов 2002).

Значимост: <Критична>

5.2.6. ПРАЗНОТИ В ПОЗНАНИЯТА И НЕДОСТАТЪЧНО ДАННИ ЗА ВИДА

На този етап в България са налице някои празноти в познанията за биологията и екологията на тръноопашатата потапница. Налична е задоволителна, но непълна информация относно числеността и разпространението на вида в страната. Липсва единна система и методика за мониторинг на вида и местообитанията му. Не са известни ключови въпроси като произходът на появяващите се в страната птици. Пропуските в познанията за хранителното поведение и изискванията на вида на микрохобитатно ниво са значителни. Липсват точни качествени и количествени данни относно действието на множество заплахи и лимитиращи фактори. Не са проведени проучвания и анализи за определяне на конкретни референтни стойности или благоприятен природозащитен статус на вида в България и в конкретни защитени зони, в които тръноопашатата потапница и нейните местообитания са предмет на опазване.

Значителните пропуски в познанията за вида в страната ограничават интегрирания анализ и вземането на ефективни управленчески решения относно опазването на вида и местообитанията му на национално и международно ниво.

Значимост: <Критична>

Индикативни схеми за значимостта и взаимовръзката между преките (фиг. 6) и непреки заплахи (фиг. 7 и фиг. 7а) за тръноопашатата потапница са представени в Приложение 3.

ЧАСТ 6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ВИДА

6.1. ЗАКОНОДАТЕЛНИ

Тръноопашатата потапница е обявена за защитен вид през 1962 г. със Заповед № 1833 на Главно управление по горите (Известия на НС, бр.78/1962 г.), издадена по Указа за защита на родната природа, който забранява унищожаването му. Защитата се подновява през 1986 г. със Заповед № 342/21.04.1986 г. на Комитета за опазване на природната среда (ДВ, бр. 42/1986), издадена на основание на Закона за защита на природата. С постановление № 442 на Министерския съвет от 01.12.1997 г. е актуализирана тарифата за обезщетения и е предвидено обезщетение за убит или уловен екземпляр от вида.

Със Закона за защитените територии от 1998 г. се дават правни възможности за опазването на местообитанията на тръноопашатата потапница.

Понастоящем тръноопашатата потапница е включена в Приложение № 2 към чл. 6, ал. 1, т. 3 от Закон за биологичното разнообразие като вид, чиито местообитания са обект на опазване чрез включването им в обхвата на защитени зони от Националната екологична мрежа.

Видът е включен в Приложение № 3 към чл. 37 от ЗБР, съгласно който е защитен на територията на цялата страна. В тази връзка за вида се отнасят и разпоредбите на чл. 38 от ЗБР, регламентиращ забраните за защитени видове.

Съгласно чл. 125, ал. 1 от ЗБР, за нарушение на разпоредбите на чл. 38, за физическите лица се предвиждат глоби, а за юридическите лица и едноличните търговци – имуществени санкции. Съгласно същия член, правоспособен ловец, извършил нарушение по чл. 38, по време на лов, се наказва с глоба и се лишава от право на ловуване за срок от една до две години. Когато нарушението е спрямо световно или европейски застрашен вид, лишаването от право на ловуване е за срок от три години. За нарушения по чл. 38, извършени в защитени територии или засягащи световно застрашени видове животни, глобите се налагат в двоен размер.

Във връзка с чл. 129а от ЗБР, съгласно Тарифа за обезщетение при нанесени щети на растителни и животински видове, включени в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие, при нараняването, осакатяването или убиването на екземпляри или отнемането им от природата, унищожаването или вземането на яйца и разрушаването на гнезда на тръноопашатата потапница, виновните лица заплащат обезщетение.

За тръноопашатата потапница важат разпоредбите на чл. 278д от Наказателния кодекс на Р България, съгласно който противозаконното унищожаване, повреждане, държане, придобиване или отчуждаване на екземпляри от вида, се наказва с лишаване от свобода, както и с глоба. Тръноопашатата потапница е световно застрашен вид включен в категорията „Застрашен” (Endangered /EN) в Червения списък на Международния съюз за защита на природата (IUCN 2011) с намаляваща популационна численост.

6.2. НАЦИОНАЛНИ ПЛАНОВЕ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ

Разработената от МОСВ през 1993 г. Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие има пряко и косвено значение за опазването на тръноопашатата потапница.

През 1993 г. Министерството на околната среда и водите, разработва Национален план за приоритетни действия по опазване на най-значимите влажни зони в България (Мичев 1993). Планът е разработен с финансовата помощ на Френското правителство и Бюрото на Рамсарската конвенция. В документа като приоритетни с глобална значимост (включително и като места, опазващи тръноопашатата потапница) са отбелязани повечето от влажните зони с ключово значение за вида: езерния комплекс Дуранкулак – Шабла и Бургаските езера.

През 1999 г. Министерство на околната среда и водите, разработва Национален план за опазване на биологичното разнообразие (2000) (приет от Министерския съвет през август 1999 г.), в който е заложено изготвяне на план за действие за тръноопашатата потапница.

Дейности, насочени към опазването на тръноопашатата потапница и ключови за вида места и местообитания, са залегнали в План за управление на ЗМ „Пода”(2002–2011 г.) (БДЗП, БШПОБ, МОСВ 2002), в План за управление на ЗМ „Дуранкулашко езеро”, 2003–2012 (БШПОБ 2002) и в План за управление на ЗМ „Шабленско езеро”, 2004–2013 (БШПОБ и МОСВ 2004). Също така опазването на вида се споменава в Интегриран план за управление на защитените зони и територии в района на Поморийско езеро, разработен от СНЦ „Зелени Балкани” и Консорциум за консултантски услуги, публикуван ноември 2009 г. Информация, касаеща опазването на важна за тръноопашатата потапница територия (ЗМ „Казашко”) и за наличието на вида в нея се представя в Общия устройствен план на община Варна, част „Опазване на околната среда”, публикуван май 2009 г.

6.3. ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА СТРАНАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ВИДА ПО СИЛАТА НА КОНВЕНЦИИ И ДРУГИ МЕЖДУНАРОДНИ АНГАЖИМЕНТИ

1) **Рамсарска конвенция или Конвенция за влажните зони от международно значение, по-специално като местообитание за водолюбиви птици.** Рамсарските места са територии, включени в Списъка на влажните зони с международно значение към Конвенцията. Всяка страна, член на Рамсарската конвенция, определя подходящи влажни зони в рамките на своята територия за включване в Списък на влажните зони с международно значение.

До 2002 г. тръноопашатата потапница зимува в три от петте български обекта по Рамсарската Конвенция, по която България е страна от 1976 г. (природна забележителност „Дуранкулашко езеро”, ЗМ „Шабленско езеро”, подържан резерват „Атанасовско езеро”). През 2002 г. МОСВ и БДЗП предлагат и изготвят формуляри за разширяване на съществуващите пет и за обявяване на нови 18 Рамсарски места, сред които и едни от най-значимите за тръноопашатата потапница влажни зони: цялото езеро Вая, ЗМ „Пода”, цялото езеро Мандра, Поморийско езеро. С това е извършена основната работа по официалното повишаване на международния природозащитен статут на повечето от значимите за тръноопашатата потапница влажни зони. Въпреки това от предложените места, прави впечатление невключването в списъка с Рамсарски

обекти на езерото Мандра и Варненско-Белославския езерен комплекс, които са от важно значение за зимуването и миграцията на тръноопашатата потапница (Иванов и Муравеев 2002).

В резултат на гореизложеното към момента в България са обявени 11 (единадесет) Рамсарски места, от тях с важно значение за тръноопашатата потапница, отговарящи на 1% критерий за размера на популациите от минимум 75 екз., определящ международна значимост на териториите са 6, в това число: езерото Вая, Атанасовско езеро, езерото Дуранкулак, езерото Шабла, ЗМ „Пода“ и залива „Форос“, Поморийски комплекс (Поморийско езеро и устието на р. Ахелой).

2) **Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция).** Видът е включен в Приложение II към Конвенцията като строго защитен. Конвенцията е ратифицирана от България на 25.01.1991 г. и влиза в сила от 01.05.1991 г. Съгласно изискванията на Конвенцията страната се задължава да полага усилия за поддържане и адаптиране на популациите на видовете, включени в приложенията на конвенцията.

3) **Конвенцията за защита на мигриращите видове диви животни (Бонска конвенция).** Видът е включен в Приложения I и II, като приоритет в международното сътрудничество, що се отнася до неговото опазване и управление. Конвенцията е ратифицирана от България на 23.07.1999 г. и влиза в сила от 01.11.1999 г. Съгласно тази конвенция страната ни следва да полага усилия за опазване и възстановяване на ключовите местообитания на вида, да свежда до минимум застрашаващите фактори и факторите, които затрудняват миграцията на вида. България е ратифицирала и Споразумението за опазване на мигриращите водолюбивы птици от Африка и Евразия.

4) **Конвенцията по международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES).** Видът е включен в Приложение II към чл. IV на CITES и Приложение А към Регламент (АО) № 338/97 на Съвета относно защитата на видовете от дивата флора и фауна чрез регулиране на търговията с тях, за да се избегне опасността от използване, което е несъвместимо с оцеляването му. Конвенцията е ратифицирана от България през 1990 г. и е влиза в сила от 16.04.1991 г. Съгласно Конвенцията внасянето и изнасянето на екземпляри или разпознаваеми части от тях от страната може да става само със специално разрешение.

5) **Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици (Директива за птиците).** Видът е включен в Приложение 1. В тази връзка видът е обект на специални природозащитни мерки по отношение на неговите местообитания, за да осигури оцеляването и възпроизводството в района на разпространението му. За видове от Приложение I приоритетно се обявяват защитени зони от общоевропейската екологична мрежа Natura 2000.

Във връзка с изпълнението на международните ангажменти по опазването на тръноопашатата потапница, в това число Директивата за птиците, Бонската конвенция и Споразумението за опазване на мигриращите водолюбивы птици от Африка и Евразия, е разработен и понастоящем се прилага Международен план за действие за опазване на тръноопашатата потапница (Hughes *et al.* 2006). В обхвата на плана са предвидени мерки за опазване на вида и в България. Информацията и мерките за опазване на вида и местообитанията му в България, разработени в настоящия документ, са съобразени изцяло с препоръките, залегнали в Международния план за действие.

6.4. ЧЕРВЕНА КНИГА

В Червената книга на НР България от 1985 г. тръноопашатата потапница е включена в категорията „Рядък вид”. В последното издание на Червената книга на Р България от 2011 г. видът е категоризиран като „Застрашен” (EN) (Димитров 2011). Даден таксон принадлежи към тази категория, когато има много висок риск от измиране поради малки популации, фрагментирано разпространение, изолация и/или бързо намаляване (численост или площ на разпространение), отговарящи на критерии А-Е за тази категория според IUCN. Таксоните, отнесени към тази категория, е много вероятно да преминат към категорията „Критично застрашени”, ако неблагоприятните фактори продължат да действат.

За бъдещото опазване на вида се препоръчват следните мерки: 1) Всички находища трябва да бъдат включени в защитени територии; 2) Язовир „Мандра” да бъде обявен за Рамсарско място; 3) Необходимо е да се въведат ограничения на лова в местата на концентрация; 4) Да се актуализира Националният план за опазване на вида; 5) Да се предприемат мерки за повишаване на природозащитната култура на населението около находищата.

6.5. ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ И ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ

6.5.1. ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ

Към настоящия момент от общо 22 влажни зони, в които видът е установен в България, под защитата на Закон за защитените територии са поставени 10 територии. Това са: ЗМ „Ятата”, ЗМ „Казашко”, ЗМ „Дуранкулашко езеро”, ЗМ „Шабленско езеро”, ЗМ „Вая”, ЗМ „Пода”, ЗМ „Поморийско езеро”, ЗМ „Узунгерен”, ЗМ „Ченгене Скеле” и ПР „Атанасовско езеро”. От така представените защитени територии пет имат разработени планове за управление – ЗМ „Шабленско езеро”, ЗМ „Дуранкулашко езеро”, ЗМ „Пода”, ЗМ „Поморийско езеро” и ПР „Атанасовско езеро”. Важно е да се отбележи, че акваторията на ЗМ „Вая” няма съществено значение за тръноопашатата потапница, тъй като птиците обитават само незащитената част от едноименното езеро (Янков и Иванов 2002).

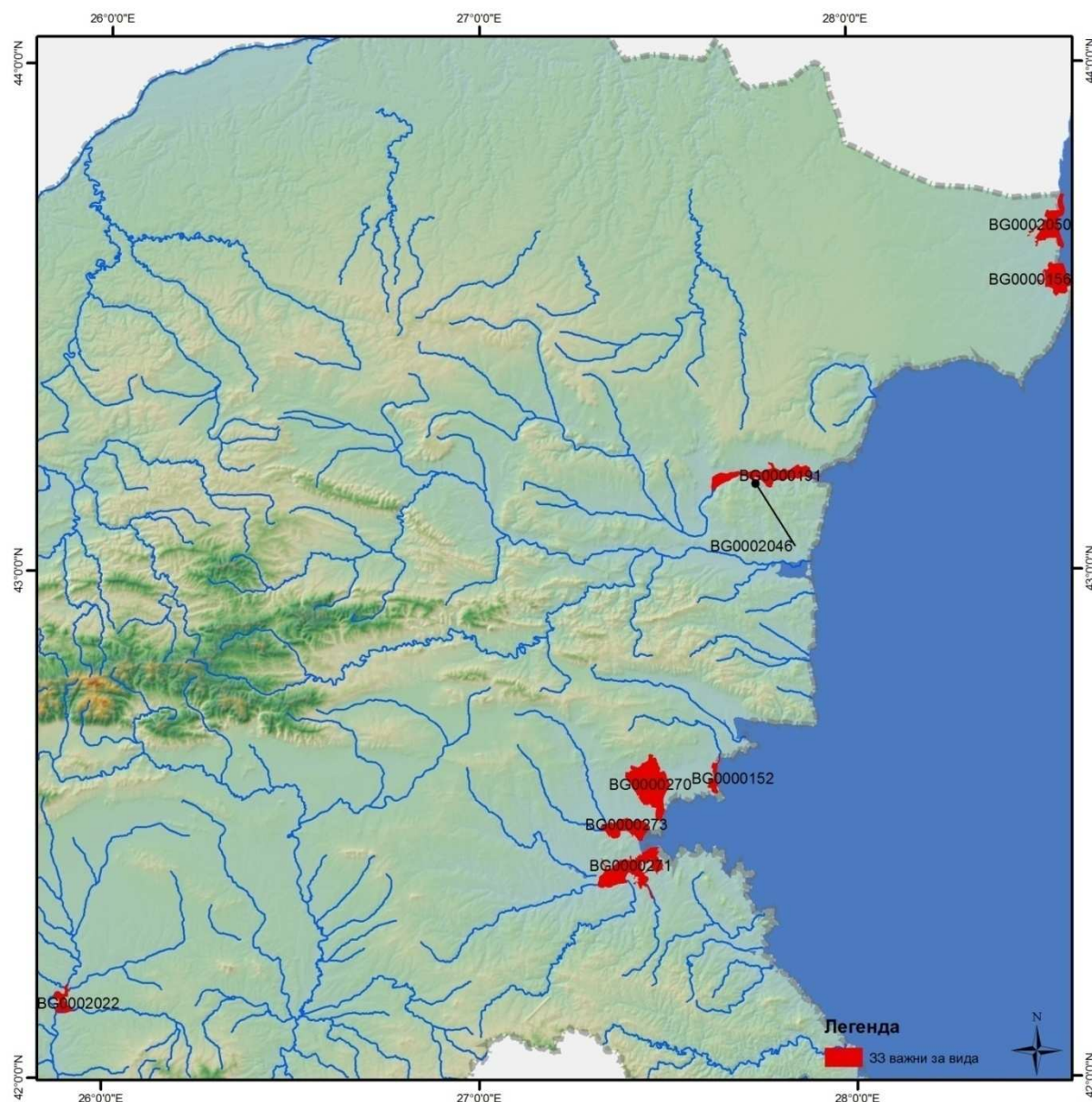
Ключовите за тръноопашатата потапница участъци на езерата Вая и Мандра, включително залива Форос и Комлушката низина, ключови участъци от второстепенните по значимост Варненско и Белославско езера, Шабленската тузла, както и други влажни зони, където потапницата е наблюдавана епизодично, не са защитени. За Шабленската тузла има внесено (от БШПОБ – БДЗП) още преди 2002 г. предложение за обявяването ѝ за защитена местност (Янков и Иванов 2002).

6.5.2. ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ОВМ

Практически всички влажни зони, където тръноопашатата потапница е наблюдавана повече от един път, са включени адекватно в мрежата от Орнитологично важни места към 1997 г. (Костадинова 1997; Янков и Иванов 2002). Във връзка с осигуряването на законова защита на местата чрез включването им в Общоевропейската екологична мрежа Натура 2000, понастоящем със заповед на Министъра на околната среда и водите са обявени девет защитени зони по чл. 6, ал. 1, т. 3 и 4 от ЗБР, в които видът се среща по време на миграция и зимуване (Фиг. 8). В три от защитените зони / ОВМ тръноопашатата потапница се концентрира в численост над 15 индивида, поради което са от световно значение за вида – Бургаско езеро, комплекс

Мандра-Пода и езеро Дуранкулак. В Бургаското езеро се концентрират близо 7% от Черноморската биогеографска популация на вида. Практически цялата прелиташа популация на тръноопашатата потапница у нас е обхваната от мрежата от Защитени зони, като в Защитените зони от световно значение се концентрират 99% от популацията на вида в страната (Костадинова и Граматиков 2007). Останалите шест защитени зони, в обхвата на които тръноопашатата потапница и нейните местообитания са предмет на опазване, са ЗЗ „Атанасовско езеро”, ЗЗ „Поморийско езеро”, ЗЗ „Ятата”, ЗЗ „Варненско-Белославско езеро”, ЗЗ „Шабленски езерен комплекс” и ЗЗ „Язовир Розов кладенец”.

Защитените зони от значение за вида, тяхната площ и наложените в тях забрани, съгласно заповедите за обявяването им са представени в Приложение 4.

Фигура 8. Защитени зони, в обхвата на които тръноопашатата потапница и местообитанията ѝ са предмет на опазване.

6.5.3. РАМСАРСКИ ОБЕКТИ

Като страна по Рамсарската конвенцията от 1976 г., към момента в България са обявени 11 Рамсарски места, от тях с важно значение за опазване на тръноопашатата потапница са шест места, в това число:

- i. **Езеро Вая.** Езерото е разположено на морския бряг до гр. Бургас. Малка част от територията му е защитена местност.
- ii. **Защитена местност „Пода” и залива „Форос”.** Крайбрежна лагуна, разположена южно от Бургас.
- iii. **Атанасовско езеро.** Езерото е разположено в северната част на гр. Бургас и части от него се опазват посредством ПР „Атанасовско езеро” и ЗМ „Бургаски солници“. То представлява плитка, свръхсолена лагуна, превърната в солници, използвана за солодобив по традиционен начин.
- iv. **Езеро Дуранкулак.** Крайбрежно езеро, разположено на северното черноморско крайбрежие до границата с Румъния. Обявено е за защитена местност.
- v. **Езеро Шабла.** Крайбрежна лагуна на северния черноморски бряг. Територията на езерото е обявена и за защитена местност. Важно е да се отбележи, че Шабленската тузла, където видът се среща, не е част от Рамсарския обект (Янков и Иванов 2002).
- vi. **Поморийски комплекс (Поморийско езеро и устието на р. Ахелой).** Свръхсолена лагуна намираща се на морския бряг северно от Поморие. Част от комплекса е защитена територия. Поморийското езеро е второто солено езеро в България след Атанасовското езеро, което се ползва за солодобив по традиционен начин.

6.6. ПРЕКИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ МЕРКИ

Видно от наличната информация, ключово направление, по което е работено през годините, е поставянето по законова защита на ключовите за вида места и местообитания. Това се осъществява посредством обявяване на защитени територии (ЗТ), защитени зони (ЗЗ) и Рамсарски места, и свързаните с това режими на опазване на тези територии. В тази връзка като преки природозащитни мерки могат да се разглеждат режимите на ЗТ и ЗЗ (виж приложение 4), които пряко касаят опазването и ограничаването на безпокойството на вида.

През 1994 г. БДЗП създава администрация към ЗМ „Пода”, която към настоящия момент успешно прилага защитния режим на това значимо за тръноопашатата потапница място, включително извършване на подвижна охрана около езерата през зимния сезон, което е от положително значение за вида. Дейността в рамките на ЗМ „Пода” има и положителен ефект по отношение спазване на ловното и риболовно законодателство по отношение на прилежащия към ЗМ „Пода” залив Узунгерен. Пресечени са множество случаи на браконьерство.

В района на Бургаските езера през годините са осъществявани системни проверки от представители на НПО и държавни институции за подобряване на контрола по прилагане на природозащитното законодателство. Правени са системни проверки и противодействие срещу браконьерския лов и риболов.

В периода 2010–2014 г., с финансовата подкрепа на ЕС LIFE+, БДЗП в партньорство с община Бургас, „Черноморски солници“ АД, Кралското дружество за защита на птиците (RSPB) и Българска фондация Биоразнообразие, осъществяват

поддържане и възстановяване на места за хранене и почивка на пет приоритетни за опазване вида птици, сред които и тръноопашатата потапница. В рамките на съвместните дейности е намалено въздействието на преки и непреки заплахи за вида и другите обитателите на бургаските езера. Резултат от тези съвместни дейности е и разработването на настоящия план за действие.

6.7. ПОВИШАВАНЕ НА ОСВЕДОМЕНОСТТА ЗА ВИДА И НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ОПАЗВАНЕТО МУ

През 1993 г. БДЗП издава и разпространява плакат, призоваващ ловците да не стрелят по тръноопашатата потапница. Видеофилм на български език с информация за биологията и екологията на тръноопашатата потапница и мерки за опазването ѝ е предоставена на БДЗП от BirdLife International (1999 г.). Копия от видеофилма са раздадени на ловно-рибарски дружинки, различни ведомства, училища, общини и други с цел популяризиране опазването на вида. През 2000 г. проект „Бургаски влажни зони” на БШПОБ издава и разпространява специална дигитална картичка за вида и опазването му, предназначена за ловците. През 2001–2002 г. от БДЗП и партньорите на BirdLife International от Гърция, Турция и Румъния, с финансиране от правителството на Гърция, е осъществен мащабен международен проект за опазването на вида на Балканския полуостров. В рамките на този проект у нас са предприети редица дейности по повишаване обществената осведоменост за тръноопашатата потапница чрез медиите, различни информационни материали. В това число са издадената от БДЗП и Мобика фонокарта с изображение на тръноопашатата потапница от серията “SOS Световно застрашени видове”, както и специалната информация за вида в интернет страницата на БДЗП (Янков и Иванов 2002).

В рамките на проект „Глас и взор за застрашените птици” през 2009 г. са изготвени плакат и стикер и тениска, насочени към популяризиране на природозащитния статус и проблемите свързани с опазване на вида. В рамките на проекта е изготвена и тениска с изображение и текст призоваващ за опазването на вида.

В обхвата на проект „Живот за Бургаските езера” БДЗП реализира широк набор от информационно-образователни дейности, насочени към опазване на вида, в това число издаване на плакат, стикери, значки, брошури с информация за вида, провеждане на лекции в основни, средни и висши учебни заведения и широка информационна кампания. Информация за вида е публикувана на сайта на проекта.

През 2012 г. в рамките на проект „Заедно за Дунав”, финансиран от Програма за трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007–2013 и в рамките на LIFE+ проект „Живот за Бургаските езера”, и LIFE+ проект „Опазване на зимуващата популация на световно застрашената червеногуша гъска” (*Branta ruficollis*), БДЗП издаде „Помагало за ловеца: Птици“. Помагалото има за цел да представи основни норми от природозащитното законодателство и да спомогне ловеца за отличаването на някои сходни ловни и защитени видове. В него е поместена информация и за тръноопашатата потапница. С помощта на МОСВ са издадени и допълнителни бройки за безплатно разпространение.

6.8. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ МЕРКИ И МОНИТОРИНГ

В литературата има редица отделни сведения за тръноопашатата потапница (Reiser 1894; Боев и кол. 1964; Простов 1964; Дончев 1980 и др.), част от които са обобщени в

Червената книга на НР България (1985), Нанкинов *и кол.* (1997), Янков и Иванов (2002) и др.

За първи път ежегодно проследяване на състоянието и числеността на тръноопашатата потапница е предприето със започването на среднозимните преброявания на водолюбивите птици през 1978 г. Първото системно проследяване на динамиката на състава и числеността на водолюбивите птици (в това число и на тръноопашатата потапница) през целия есенно-зимен период и във всички влажни зони по Черноморието е извършено през 1991–1994 г. от Б. Иванов в рамките на научно-изследователски проект на Института по зоология при БАН (Ivanov & Jankov 2001). След 1994 г. някои НПО извършват редовен мониторинг върху числеността на вида в ЗМ „Пода” и прилежащите влажни зони, на базата на което се предприемат конкретни управленски мерки. От 1999 г. в резултат от работата на БШПОБ се разширява мониторинга на водолюбивите птици, в това число и на тръноопашатата потапница. Мониторинга се реализира на базата на броене през всеки 14 дни в района на Бургаските езера, както и в Шабленското и Дуранкулашкото. През 2001–2002 г. са организирани целенасочени проучвания на динамиката на числеността и структурата на мигриращата и зимуващата популация на тръноопашатата потапница в района на комплекса от Бургаските езера. В рамките на проведения мониторинг са извършени изследвания два пъти в месеца в периода октомври–април 2000–2001 г. Като част от теренните проучвания е проведено изследване на хранителните ресурси в Бургаско езеро (Вая) и пространствената характеристика на зообентоса спрямо участъците от Вая ползвани от потапницата. След 2002 г. се провежда целенасочен мониторинг на вида на територията на Бургаския езерен комплекс. Ежегодно числеността и разпространението на тръноопашатата потапница се отчитат в рамките на Среднозимното преброяване на водолюбивите птици в България. В обхвата на LIFE+ проект „Живот за Бургаските езера” от 2010 г. се осъществява системен мониторинг на вида в Бургаския езерен комплекс.

Резултатите от реализираните проучвания и мониторингови схеми са представени в редица публикации. Обобщени данни за тръноопашатата потапница в България има в публикациите на Dimitrov *et al.* (2000), Profirov & Dimitrov (2001), Янков и Иванов (2002), Michev *et al.* (2004), Dimitrov *et al.* (2005), Костадинова и Граматиков (2007). Основната част от значимите публикации за вида са обобщени в Червена книга на Р България (2011) и в публикацията на Dimitrov *et al.* (2011).

На база на получените резултатите от проведените проучвания и мониторингови схеми тръноопашатата потапница е включена като индикаторен вид в Националната програма за биологичен мониторинг (Янков *и кол.* 1999). Резултатите са ползвани при разработването на мерките за опазване на вида, включени в международния план за действие. Данните от проведените проучвания и мониторингови схеми върху на тръноопашатата потапница и местообитанията ѝ стават основа за определяне на мрежата от ОВМ от значение за вида и актуализиране на информацията за определените такива към 2007 г., а в следствие и за осигуряване на законова защита на тези територии, чрез обявяването им за защитени зони от Натура 2000. Събраната информация става основа за обявяването на нови защитени територии и Рамсарски места от значение за вида (виж т. 6.5), дава насоки при разработването на планове за управление на ЗТ и ЗЗ, в които вида се среща (виж т. 6.2). Голяма част от данните за разпространението и числеността на вида, използвани за нуждите на настоящата разработка се основават на част от посочените по-горе проучвания и мониторингови дейности.

ЧАСТ 7. ЦЕЛ НА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ

7.1. ГЛАВНА ЦЕЛ

Осигуряване на подходящи условия за зимуващите и мигриращи тръноопашати потапници в България, чрез интегриран подход на опазване, възстановяване и поддържане на ключовите за вида места и местообитания, и спомагане за запазването на прелетната популация срещаща се на територията на България.

7.2. ВТОРОСТЕПЕННИ (ОПЕРАТИВНИ) ЦЕЛИ

- Опазване, законовата защита и адекватното управление на ключовите места и местообитания на вида;
- Ограничаване и предотвратяване смъртността на вида на територията на страната;
- Свеждане до минимум безпокойството на вида в ключовите за него места;
- Подобряване на научната база в страната за интегриран анализ, формиране и взимане на управленчески решения за опазване на вида и ключовите за него места и местообитания;
- Интегриране на целите на настоящия План в национални и регионални секторни стратегии, планове, програми, проекти и политики за територии, където се среща видът и такива за опазване на биологичното разнообразие;
- Координиране на работата и обменяне на информация между заинтересованите институции и организации на национално и международно ниво за ефективно опазване на тръноопашатата потапница;
- Оптимизиране и структуриране на процеса на планиране и прилагане на научно-обосновани мерки за опазване и устойчиво управление на вида;
- Повишаване на осведомеността и природозащитната култура на различните целеви групи относно биологията, екологията, разпространението, природозащитния статус и значението на вида, и изостряне на чувствителността на обществото към проблемите, свързани с опазването му.

ЧАСТ 8. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ

В рамките на приложение 8 е представена скала, на база на която предложените за изпълнение мерки са приоритизирани по отношение на тяхната значимост и приоритет за изпълнение във времеви аспект.

8.1. ЗАКОНОДАТЕЛНИ МЕРКИ

8.1.1. ДА СЕ ВЪВЕДЕ ПРОМЯНА В ЧЛ. 66, АЛ. 4 ОТ ППЗЛОД ЗА ИНДИВИДУАЛНОТО ЛОВУВАНЕ НА ДИВЕЧ, КАТО СЕ КОРИГИРА ВРЕМЕТО ЗА ЛОВ: ИНДИВИДУАЛНИЯ ЛОВ НА ВОДОПЛАВАЩИ ПТИЦИ ДА СЕ ИЗВЪРШВА САМО ПРЕЗ ДЕНЯ – СЛЕД ИЗГРЕВА НА СЛЪНЦЕТО И ПРЕДИ ЗАЛЕЗА МУ.

При ловуване един час преди изгрев и един час след залез слънце, разпознаването на видовата принадлежност на голям брой защитени видове птици, сред които и тръноопашатата потапница, е практически невъзможно. Това води до незаконен отстрел на защитени, редки и застрашени видове птици.

Цел: Ограничаване на незаконния и случаен отстрел на тръноопашатата потапница и др. защитени и застрашени видове.

Важност: Ключова

Приоритет: Незабавна

Индикатори за успех: Променен чл. 66 от ППЗЛОД.

8.1.2. ДА СЕ ХАРМОНИЗИРА ЗЛОД СЪС ЗБР ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЗАБРАНАТА ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ОЛОВНИ САЧМИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА И ОКОЛО ВЛАЖНИТЕ ЗОНИ.

Гмуркащите се видове патици често страдат от оловно отравяне в резултат на поглъщане на оловни сачми. Въпреки че използването на оловни сачми по време на лов е забранено съгласно ЗБР, тези изисквания рядко се контролират. Причините за ниския контрол и прилагането на законоустановените изисквания са неприлагането на ЗБР от страна на служителите на регионалните структури на ИАГ, които не са упълномощени в това отношение, и отсъстващия контрол от страна на регионалните структури на МОСВ в рамките на почивните, ловни дни.

Цел: Ограничаване на възможността за оловно натравяне на индивиди с оловни сачми.

Важност: Ключова

Приоритет: Краткосрочна

Индикатори за успех: Въведена в ЗЛОД и активно прилагана забрана за употреба на оловни сачми в рамките на влажни зони, където видът се среща.

8.1.3. ДА СЕ ВЪВЕДАТ ОГРАНИЧЕНИЯ ЗА СТОПАНСКИ РИБОЛОВ В РАМКИТЕ НА КЛЮЧОВИТЕ ЗА ВИДА ВЛАЖНИ ЗОНИ, И ОСОБЕНО В РАМКИТЕ НА БУРГАСКО ЕЗЕРО, ЧРЕЗ ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРИТЕ.

Издаването на лицензи и практикуването на промишлен риболов в рамките на ключовите за вида места (влажни зони) са сред основните причини за безпокойство и пряко унищожаване на индивиди в резултат на попадането им в риболовни мрежи. Това са факторите, които имат

определящо, лимитиращо влияние върху присъствието и преживяемостта на тръноопашатата потапница в рамките на ключовите за вида влажни зони.

Цел: Осигуряване на подходящи условия за почивка и хранене на вида в ключови места за него и да се предотврати смъртността на индивиди в резултат на удавяне в риболовни мрежи и други фактори с антропогенен характер.

Важност: Ключова

Приоритет: Активна

Индикатори за успех: Въведени ограничения за стопански риболов в рамките на Бургаско езеро и другите влажни зони от съществено значение за вида.

8.2. УПРАВЛЕНЧЕСКИ МЕРКИ И ПОЛИТИКИ

8.2.1. ДА СЕ ИНТЕГРИРА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА В ПЛАНОВЕТЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КЛЮЧОВИТЕ МЕСТА ЗА ВИДА, НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ВЛАЖНИТЕ ЗОНИ И ДРУГИ ПРИЛОЖИМИ НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПОЛИТИКИ И ДОКУМЕНТИ.

Цел: Включване на дейностите от Плана в приоритетите на НСЗП и междусекторни документи или други документи за осигуряване на адекватното му финансиране и интегриране на целите на настоящия План в национални и регионални секторни стратегии, планове, програми, проекти и политики за територии, където се среща вида, както и в такива за опазване на биологичното разнообразие.

Важност: Ключова

Приоритет: Постоянна

Индикатори за успех: Дейностите от настоящия План са интегрирани в национални и регионални секторни политики и документи и са адекватно финансирани.

8.2.2. ДА СЕ СЪЗДАДЕ И ДА СЕ ОСИГУРИ РАБОТАТА НА МЕЖДУВЕДОМСТВЕНА РАБОТНА ГРУПА ПО ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА НАСТОЯЩИЯ ПЛАН СЪС ЗАПОВЕД НА МИНИСТЪРА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ВКЛЮЧВАЩА ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА МОСВ (ИАОС), МЗХ (ИАГ и др.), ИАРА, БАН, ЛОВНИ И ПРИРОДОЗАЩИТНИ НПО.

Основната дейност на работната група да включва насърчаване на прилагането на плана за действие, мониторинг и контрол върху изпълнението на Плана, ревизия на Плана, приемане на годишните отчети и изготвяне на годишни програми на базата на настоящия План за действие, включващи:

- Планиране на годишни мониторингови дейности, свързани с определяне и отчитане на основните популационни показатели и състоянието на местообитанията на вида;
- Планиране на годишните дейности за опазване и възстановяване на местообитанията;
- Планиране и реализиране на съвместни контролни проверки по прилагане на природозащитното законодателство;

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*)
в България (2014–2023 г.)

- Срокове и отговорни институции за изготвяне изпълнение на годишната програма;
- Други приоритетни дейности.

Годишните програми трябва да гарантират изпълнението на настоящия План.

Цел: Координиране работата и обмена на информация между заинтересованите институции и организации на национално и международно ниво за ефективно опазване на тръноопашатата потапница.

Важност: Висока

Приоритет: Незабавна

Индикатори за успех: Създадена със заповед междуведомствена работна група. Организиран и проведен минимум две работни срещи годишно на междуведомствената работна група, в рамките на които са разработени и одобрени годишния план, разгледани и одобрени годишните отчети.

8.2.3. ДА СЕ ПОВИШИ ИНФОРМИРАНОСТТА И КАПАЦИТЕТА НА ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА РИОСВ, РДГ, ДГС, СЛРБ, МВР, ПРОКУРАТУРА И НПО, ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПРИРОДОЗАЩИТНОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В РИСКОВИТЕ РАЙОНИ.

Мярката е насочена към осигуряване на обучение, обмен на информация и координиране на усилията между институциите за превенция и ограничаване на противозаконния отстрел на тръноопашати потапници и опазването на местообитанията на вида.

Цел: Обучаване на служители, координиране на работата и обменяне на информация между заинтересованите институции и организации на национално и международно ниво за ефективно опазване на тръноопашатата потапница.

Важност: Висока

Приоритет: Средносрочна

Индикатори за успех: Проведени минимум два семинара годишно в рискови райони и обучени служители.

8.2.4. ДА СЕ СТИМУЛИРА И ПОДПОМАГА ПРИЛАГАНЕТО НА ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА ВЛАЖНИТЕ ЗОНИ, КОЕТО ДА СВЕДЕ ДО МИНИМУМ ОТРИЦАТЕЛНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ВИДА ОТ РАЗЛИЧНИТЕ ФОРМИ НА ЗЕМЕПОЛЗВАНЕ (СЕЛСКО СТОПАНСТВО, ТРАНСПОРТ, ТУРИЗЪМ И ДР.).

Разработването на национална стратегия за опазване на влажните зони е изпълнено от България чрез приемането през октомври 2013 г. на Националния план за опазване на най-значимите влажни зони в България (2013–2022). От съществено значение е обявяването и своевременното разработване на планове за управление на защитените зони, в които видът се среща, включително с въвличане в процеса на отговорните институции по селското стопанство, рибарството, регионалното развитие, транспорта, туризма и др. За успешното управление и финансиране на защитените зони от ключово значение са ефективното моделиране и прилагане на набора от мерки, заложи в Програма за развитие на селските райони 2014–2020, Програма за морско дело и рибарство 2014–2020, Оперативна програма „Околна среда” 2014–2020 и др. От съществено значение е адекватното моделиране на програмите от мерки през следващия програмен период и осигуряване изпълнението на мерките, заложи в настоящия планов документ.

Цел: Постигане на интегрирано управление на влажните зони в национален мащаб, отчитащо и опазването на редките видове и техните местообитания, и интегриране целите на настоящия План в национални и регионални секторни стратегии, планове, програми, проекти и политики за територии, където се срещат вида и такива за опазване на биологичното разнообразие.

Важност: Ключова

Приоритет: Активна

Индикатор: Ефективно прилагана национална стратегия за интегрирано управление и опазване на влажните зони. ПРСР и останалите целеви оперативни програми съдържат приоритетни мерки способстващи опазването на вида и местообитанията му.

8.3. ПРЯКО ОПАЗВАНЕ НА ВИДА И МЕСТООБИТАНИЯТА МУ

а. ПРЯКО ОПАЗВАНЕ НА ВИДА

8.3.1. ДА СЕ ОГРАНИЧИ БЕЗПОКОЙСТВОТО НА ВИДА ЧРЕЗ ВЪВЕЖДАНЕ НА ВРЕМЕННИ ИЛИ ПОСТОЯННИ ЗАБРАНИ ЗА РИБОЛОВ И ДР. СТОПАНСКИ ДЕЙНОСТИ, В УЧАСТЪЦИ ОТ ВЛАЖНИТЕ ЗОНИ, КЪДЕТО ВИДЪТ СЕ СРЕЩА РЕДОВНО – СЪЗДАВАНЕ НА ЗОНИ ЗА СПОКОЙСТВИЕ.

Безпокойството е фактор, за който е установено значително отрицателно въздействие върху популациите (прекомерни енергийни загуби, увеличен стрес, който води до намалена преживяемост на индивидите, намален достъп до част от местообитания и хранителни ресурси и др.). В комбинация с влошени и фрагментирани местообитания и ниска численост, факторите на безпокойство могат да доведат до изчезване на вида, ако не бъдат предприети конкретни мерки за превенция.

Необходимо е посредством Планове за управление на защитените зони или чрез заповеди на Министъра на околната среда и водите и Министъра на земеделието и храните (Изпълнителния директор на ИАГ) да се въведат временни, а при необходимост и постоянни, забрани за риболов (стопански и спортен) и други стопански дейности в местата, където видът се концентрира редовно или пребивава при цялостно замръзване на водоемите или други критични атмосферни условия. Такива места са участъка от брега на езерото Вая в района на пречиствателната станция на Бургас, басейните между шосето Бургас – Созопол и стената на Мандренското езеро и югоизточната част на Комлушката низина, бреговете на целия залив Узунгерен, на залива Форос и канала, свързващ Узунгерен с морето, района около Шабленската тузла.

Цел: Ограничаване безпокойството и смъртността на вида в резултат от действието на фактори с антропогенен характер.

Важност: Ключова

Приоритет: Постоянна

Индикатор: Случаите на безпокойство на вида са ограничени с поне 70%, като за източник на информация се използват резултатите от проведени проучвания и мониторингова схема за наличието и въздействието на случаи на безпокойство върху вида.

8.3.2. ДА СЕ ОРГАНИЗИРАТ И ПРОВЕЖДАТ ПЕРИОДИЧНИ, СЪВМЕСТНИ КОНТРОЛНИ ПРОВЕРКИ МЕЖДУ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА МОСВ, ИАГ, ИАРА, И НПО ЗА ПРЕВЕНЦИЯ СРЕЩУ БРАКОНИЕРСТВОТО И ПРИЛАГАНЕ НА ПРИРОДОЗАЩИТНОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В МЕСТА ОТ КЛЮЧОВО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ВИДА.

Цел: Ограничаване и прекратяване браконьерството и безпокойството на вида и подобряване на координацията между институциите в тази насока.

Важност: Значителна

Приоритет: Незабавна / Постоянна

Индикатори за успех: Брой проведени съвместни, контролни проверки, по време на миграция и зимуването на вида, в обхвата на ключови за вида места. Брой (не)заловени и санкционирани нарушители.

8.3.3. ДА СЕ СЪЗДАДАТ, ОБУЧАТ И ДА СЕ ОСИГУРИ АКТИВНО ДЕЙСТВИЕ НА МЕСТНИ ГРУПИ ОТ ДОБРОВОЛНИ ПОДДРЪЖНИЦИ ЗА МОНИТОРИНГ И ПРЕВЕНЦИЯ СРЕЩУ БРАКОНЬЕРСТВОТО.

Мярката е насочена към идентифициране, организиране, обучение и работа на групи от доброволци, които да следят за незаконни действия и безпокойство на вида. При установяване на незаконни действия доброволните сътрудници подават сигнали до отговорните за контрола институции. Необходимо е обучението да включва основни аспекти от ЗБР, ЗЗТ, ЗЛОД и режими, разписани в заповедите за обявяване на защитените територии и защитените зони, където видът се среща. Присъствието на наблюдаващи тръноопашатите потапници доброволци в случаи на струпване на птиците близо до брега (при замръзване на езерата) би могло да повиши чувството за самоконтрол у ловците и да изиграе съдържача роля по отношение отстрела на защитени птици. Разговори на място и разясняване на ловците защитния статус на вида също биха допринесли за предотвратяване отстрела му.

Цел: Ограничаване и прекратяване на браконьерството на вида по време на лов на водоплаващ дивеч.

Важност: Средна

Приоритет: Активна / Постоянна

Индикатори за успех: Брой случаи на браконьерство, санкционирани или пресечени след сигнали от доброволни поддръжници.

8.3.4. ДА СЕ ВЪВЕДЕ ЗАБРАНА ЗА ИНТРОДУЦИРАНЕ НА РИБНИ И ДР. ВИДОВЕ, КОИТО КОНКУРИРАТ ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА И ДА СЕ КОНТРОЛИРАТ РИБНИ ВИДОВЕ, КОИТО КОНКУРИРАТ ВИДА.

Да се забрани въвеждане на тилапия (*Oreochromis sp.*) и др. нехарактерни за страната рибни и др. видове, които има вероятност да окажат отрицателно въздействие върху тръноопашатата потапница. При вече осъществена интродукция и доказано отрицателно въздействие да се прилагат действия за отстраняване на интродуцираните видове.

Цел: Ограничаване на смъртността на вида в резултат от действието на фактори с антропогенен характер.

Важност: Средна

Приоритет: Дългосрочна

Индикатори за успех: Резултатите от целенасочени проучвания не показват наличието на конкуренция, която влияе върху числеността и присъствието на вида в дадена влажна зона.

б. ПРЯКО ОПАЗВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ ЗА ВИДА МЕСТА И МЕСТООБИТАНИЯ

8.3.5. ДА СЕ ИЗГОТВЯТ ПРИОРИТЕТНО ИНТЕГРИРАНИ ПЛАНОВЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ ОТ КЛЮЧОВО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ВИДА.

От най-съществено значение за опазването на ключови местообитания на вида са ЗЗ „Бургаско езеро”, ЗЗ „Мандра-Пода”, ЗЗ „Дуранкулашко езеро”, ЗЗ „Атанасовско езеро”, ЗЗ „Ятата”, ЗЗ „Варненско-Белославско езеро” и ЗЗ „Шабленски езерен комплекс”. От ключово значение за ефективното опазване на вида е планираните мерки за управление да се базират на резултати от целенасочени научни проучвания върху биологията и екологията на видовете, предмет на опазване в зоните. В това число се отнасят микрохабитатни изисквания, хранителни навици и количествени запаси на хранителните ресурси на видовете, качествени и количествени оценки на водните ресурси и т.н. Важен аспект в това отношение е оценка на изпълнението на съществуващите планове за управление на ЗТ. От определящо значение за ефективното разработване и прилагане на плановете в частта им, касаеща опазването на тръноопашатата потапница, е ефективното определяне на референтни стойности за благоприятен природозащитен статус на вида.

Цел: Осигуряване на опазването и законовата защита на ключовите места и местообитания на вида и осигуряване на ефективно финансиране в тази насока.

Важност: Висока

Приоритет: Дългосрочна / Активна

Индикатор за успех: В следващите пет години са разработени или е започната процедура за разработване на минимум четири плана.

8.3.6. ДА СЕ ИНТЕГРИРАТ ПРОГРАМИТЕ ОТ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ВИДА, ЗАЛЕГНАЛИ В ПЛАНОВЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЗЗ, В ПЛАНОВЕТЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ, В УСТРОЙСТВЕНИТЕ ПЛАНОВЕ, ПЛАНОВЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РЕЧНИТЕ БАСЕЙНИ, НАЦИОНАЛНИТЕ И РЕГИОНАЛНИТЕ ПРОГРАМИ, РАЗРАБОТВАНИ ПО РЕДА НА ДРУГИ ЗАКОНИ.

Мярката включва набор от дейности, насочени към проследяване на процеса на инициране и разработване на планове, националните и регионалните програми, разработвани по реда на други закони и към изготвяне на анализи и аргументирани становища за включване на набор от мерки, заложи в плановете за управление. Също така проследяване степента на отразяване на предложените мерки, тяхното ефективно изпълнение и ефекта от него.

При изготвяне на нови планове за управление на защитени територии и актуализиране на старите, да се вземат предвид мерките заложи в настоящия План.

Цел: Интегриране на целите на настоящия План в национални и регионални секторни стратегии, планове, програми, проекти и политики за територии, където се срещат вида и такива за опазване на биологичното разнообразие.

Важност: Ключова

Приоритет: Постоянна

Индикатор за успех: Приоритетни мерки за опазване на вида и местообитанията му, заложи в плановете за управление на защитените зони, са интегрирани във всички документи, имащи отношение към опазването, управлението и ползването ресурсите на територията.

8.3.7. ДА СЕ ВКЛУЧАТ КЛЮЧОВИ ЗА ВИДА МЕСТА (ЕЗЕРОТО МАНДРА, ВАРНЕНСКО-БЕЛОСЛАВСКИЯТ ЕЗЕРЕН КОМПЛЕКС И ШАБЛЕНСКАТА ТУЗЛА) В МРЕЖАТА ОТ РАМСАРСКИ ОБЕКТИ.

Въпреки съществения напредък по прилагането на тази мярка, е необходимо продължаването на успешната работа. Въпреки че отговарят на критериите и са включени в списъка с предложения за нови Рамсарски обекти от 2002 г., езерото Мандра, Варненско-Белославският езерен комплекс и Шабленската тузла не са обявени за Рамсарски места. Обявяването на тези влажни зони, които са от важно значение за зимуването и миграцията на тръноопашатата потапница, за Рамсарски обекти е от ключово значение за опазването на местообитанията на вида и подобряване на природозащитния им статус. Шабленската тузла може да бъде включена в мрежата от Рамсарски обекти и чрез разширяване на границите на обявеното вече място – Шабленско езеро.

Цел: Осигуряване опазването и законовата защита на ключовите места и местообитания на вида и подобряване природозащитния им статус.

Важност: Средна

Приоритет: Средносрочна

Индикатор за успех: В следващите пет години са обявени за Рамсарски обекти минимум две от посочените влажни зони, сред които езерото Мандра.

8.4. ИЗСЛЕДВАНИЯ И МОНИТОРИНГ НА ВИДА И МЕСТООБИТАНИЯТА МУ

Информацията, посочена в настоящия план за действие, представя размера на празнотите в познанието ни за биологията и екологията на вида в страната. Препоръчителни изследвания в тези направления, с пряко отношение към ефективното опазване и устойчивото ползване на вида, са:

8.4.1. ДА СЕ ПРОВЕДЕ ЦЕЛЕНАСОЧЕНО ИЗСЛЕДВАНЕ И МОНИТОРИНГ ВЪРХУ РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА В ИСТОРИЧЕСКИ И ПОТЕНЦИАЛНИ НАХОДИЩА НА ТЕРИТОРИЯТА НА СТРАНАТА.

Анализът на наблюденията на вида през годините показва, че тръноопашатата потапница може рязко да сменя основното си място на пребиваване (виж по-горе „Статус и разпространение“). Макар основните към настоящия момент места на преминаване на тръноопашатата потапница при миграция да са известни, поради подобни възможни резки промени е необходимо системно проследяване на орнитологичната ситуация в колкото може повече водоеми, особено по черноморското крайбрежие. В тази връзка проучването следва да включва два основни аспекта:

- Проучване на възможни находища (места на пребиваване) на вида на територията на страната, където присъствието/отсъствието на вида не е потвърждавано през последните пет години или не е доказано, но местообитанията са подходящи;
- Допълнително проучване на вече известни находища на вида на територията на страната, за които не са напълно изяснени пространствените параметри на ползваната от тръноопашатата потапница територия (тип местообитания, площ, граници на постоянно обитаваните райони).

На база резултатите от проучването следва да се определят ключови места за ежегоден, интензивен (ежеседмичен) мониторинг в рамките на сезонното пребиваване на вида и такива от второстепенно значение, които следва да се мониторират през година.

Цел: Създаване на научна основа за интегриран анализ и вземане на управленски решения за опазване популациите на вида и ключовите му места и местообитания.

Важност: Средна

Приоритет: Средносрочна / Активна

Индикатор за успех: Публикувани минимум по две научни статии на 5 години, с резултатите от проведените проучвания и мониторингови схеми.

8.4.2. ДА СЕ ПРОВЕДАТ ИЗСЛЕДВАНИЯ, СВЪРЗАНИ С ПРОИЗХОДА И ДИСПЕРСИЯТА НА ТРЪНООПАШАТИТЕ ПОТАПНИЦИ, ЗИМУВАЩИ И МИГРИРАЩИ ПРЕЗ СТРАНАТА.

Тази сфера на изследване е от изключително значение за прогнозирането жизнеността на отделни популации, причини за флуктуации в броя на птиците, обитаващи страната. Усилията в тази област на изследване следва да бъдат насочени в следните основни направления:

- Установяване на принадлежността на птиците, обитаващи страната, към една от трите мигриращи биогеографски популации, чрез молекулярни методи;
- Установяване на интензитета на обмен на индивиди между отделните биогеографски популации чрез дистанционно (сателитно) проследяване, което ще осигури и възможност за проследяване на миграционните навици и пътища на придвижване на вида.

Цел: Създаване на научна основа за интегриран анализ и вземане на управленчески решения за опазване популациите на вида и ключовите му места и местообитания.

Важност: Средна

Приоритет: Дългосрочна / Активна

Индикатор за успех: Публикувана минимум една научна статия с резултатите от проведено проучване.

8.4.3. ДА СЕ ПРОВЕДЕ ИЗСЛЕДВАНЕ И ОЦЕНКА НА КАЧЕСТВЕНИТЕ И КОЛИЧЕСТВЕНИ ПОКАЗАТЕЛИ НА МЕСТООБИТАНИЕТО НА ВИДА В СТРАНАТА, АКТИВНОСТ И ПОВЕДЕНЧЕСКИ РЕАКЦИИ НА ВИДА ВЪВ ВРЕМЕТО, БЕЗПОКОЙСТВО, ХРАНИТЕЛНИ ЗАПАСИ И ДР.

Ефективното опазване на тръноопашатата потапница и ключовите за нея места и местообитания са невъзможни без детайлно познаване на начина на ползване на местообитанията от вида. До момента в страната съществуват само фрагментарни данни и липсват целенасочени, методологично обосновани и систематични проучвания в това направление. Усилията в тази област на изследване следва да бъдат насочени основно към проучване на характеристиките на местообитанието (на ниво микроместообитание) в зависимост от различните начини на ползването му от вида, а именно:

- особености на микроместообитанията за хранене;
- особености на микроместообитанията за почивка и нощуване.

Важен аспект от проучването е установяване вида и динамиката на разпределение на различните хранителните компоненти във времево и пространствено отношение, бюджет на времето, начина и местата на търсене на храна. След извеждане на резултатите от проведените

проучвания върху хранителния спектър и навици на вида, от ключово значение за неговото опазване е провеждане на периодичен мониторинг и оценка на хранителните ресурси.

Поради особености в поведението, следва да се допусне, че тръноопашатата потапница е вид, особено уязвим от антропогенни дейности, свързани с висока степен на безпокойство. В страната липсва обобщен анализ в това направление. Това налага проследяване и анализ на следните основни аспекти:

- Изследване и оценка на влиянието на ваканционни селища, рибарски селища, рекреационни зони, ветроенергийни паркове и др. видове инфраструктура върху присъствието и числеността на тръноопашатата потапница в района. Важно допълнение към това проучване би било добавяне на анализи, както на локално, така и на регионално ниво (предвид кумулативния ефект).
- Изследване влиянието на интензивността и ефекта от лова (включително браконьерство и безпокойство), риболова (браконьерство, безпокойство, попадане в риболовни мрежи на индивиди и др.) и използването на водоплаващи средства, върху присъствието и числеността на тръноопашатата потапница в района. Важно допълнение към това проучване би било добавяне на анализи, както на локално, така и на регионално ниво (предвид кумулативния ефект).
- Изследване на ефекта от наличие на заграждения (за развъждане на риба или други видове аквакултура) и електропроводи върху присъствието и числеността на тръноопашатата потапница в района.

Цел: Създаване на научна основа за интегриран анализ и вземане на управленски решения за опазване популациите на вида и ключовите му места и местообитания.

Важност: Ключова

Приоритет: Средносрочна

Индикатор за успех: Публикувани минимум две научни статии по темата за период от пет години.

8.4.4. ДА СЕ ИЗСЛЕДВАТ МЕЖДУВИДОВИТЕ ОТНОШЕНИЯ.

Проучването следва да бъде с акцент върху влиянието, числеността и плътността на някои видове птици и рибни видове, за които има данни, че се намират в конкуренция и оказват отрицателно въздействие върху тръноопашатата потапница. Следва да се установи до каква степен съществува непряка конкуренция между тръноопашатата потапница и други видове, обект на стопанисване, във връзка със запаса от хранителни ресурси. Важен аспект в това направление на изследване е и размера на влияние на плътността на някои видове върху числеността на тръноопашатата потапница, с акцент върху рибните видове и хищни видове бозайници.

Цел: Създаване на научна основа за интегриран анализ и вземане на управленски решения за опазване популациите на вида и ключовите му места и местообитания.

Важност: Ниска

Приоритет: Дългосрочна

Индикатор за успех: Публикувани минимум две научни статии по темата за период от пет години.

8.4.5. ДА СЕ ОЦЕНИ ЕФЕКТЪТ ОТ НАЧИНА НА СТОПАНИСВАНЕ НА ВЛАЖНИТЕ ЗОНИ ВЪРХУ ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА, ВЪЗ ОСНОВА НА ИНФОРМАЦИЯТА ОТ ПРОВЕДЕНИТЕ ПРОУЧВАНИЯ И МОНИТОРИНГОВИ СХЕМИ.

Начинът на стопанисване на влажните зони е основен инструмент за ефективното опазване на тръноопашатата потапница. Въпреки значението на този аспект, в страната ни липсва оценка на ефекта на начина на стопанисване на влажните зони върху вида. Усилията в това направление на изследване следва да бъдат насочени в следните аспекти:

- Оценка на качествените и количествени параметри на тръноопашатата потапница във влажни зони, които обитава;
- Оценка на хидрологията, влиянието на замърсяванията, на стопанските практики и на други социално-икономически фактори върху тръноопашатата потапница в ключовите за вида места.

Оценката на хидрологичните особености на обитаваните от вида влажни зони, на произхода и въздействието на химическите и други замърсявания, както и на други застрашаващи вида фактори е необходимо за ефективно опазване на тръноопашатата потапница. В обхвата на националната система за мониторинг на водите, се извършват пробовземания за анализ върху качествените и количествените им показатели, които се обобщават в Изпълнителната агенция по околната среда. Тези данни следва да бъдат използвани при бъдещи комплексни изследвания на състоянието особено на езерата Вая, Мандра (включително заливите Узунгерен, Форос, свързващия ги канал и Комлушката низина), Дуранкулашкото езеро и Шабленската тузла. Независимо, че през част от годината (от май до август) тръноопашатата потапница не се среща в България, е необходимо осъществяване на постоянен мониторинг на ключовите за вида влажни зони за проследяване на тяхното общо състояние и на застрашаващите фактори.

Цел: Създаване на научна основа за интегриран анализ и вземане на управленски решения за опазване популациите на вида и ключовите му места и местообитания.

Важност: Ключова

Приоритет: Дългосрочна

Индикатор за успех: Публикувана минимум една научна статия по темата за период от пет години.

8.4.6. ДА СЕ АКТУАЛИЗИРА ЕЖЕГОДНО ИНФОРМАЦИЯТА ЗА РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО, ЧИСЛЕННОСТТА И ПОЛОВАТА СТРУКТУРА НА ВИДА В НСМБР.

Мярката включва провеждане на мониторинг върху разпространението, числеността и половата структура на тръноопашатата потапница в рамките на известните находища по време на зимуване и миграция, като част от НСМБР. Предвид това събраните данни от мониторинговите дейности следва да се изпращат в ИАОС за отразяване в информационната система към НСМБР.

Цел: Създаване на научна основа за интегриран анализ и вземане на управленски решения за опазване популациите на вида и ключовите му места и местообитания, и оптимизиране на процеса на планиране и прилагане на мерки за опазване и устойчиво управление на вида на база научно достоверни данни.

Важност: Висока

Приоритет: Постоянна

Индикатор за успех: Ежегодно актуализирана с цялата налична информация за вида база данни към НСМБР. Всички заинтересовани страни предоставят и ползват информация от базата данни към НСМБР.

8.5. МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

8.5.1. ДА СЕ ОБМЕНЯ ИНФОРМАЦИЯ И ДА СЕ КООРДИНИРАТ ДЕЙНОСТИТЕ С МЕЖДУНАРОДНАТА РАБОТНА ГРУПА ПО ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА КЪМ АЕWA И ДРУГИ МЕЖДУНАРОДНИ ОРГАНИЗАЦИИ И ИНСТИТУЦИИ, РАБОТЕЩИ ЗА ОПАЗВАНЕТО НА ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА.

Цел: Координиране на работата и обмен на информация между заинтересованите институции и организации на международно ниво за ефективно опазване на тръноопашатата потапница в целия ареал на разпространение.

Важност: Ключова

Приоритет: Активна / Постоянна

Индикатор за успех: Взето участие с публикации, постери, презентации и др. в минимум 50% от всички значими срещи за опазване на тръноопашатата потапница в международен мащаб. Предоставена информация и заложен приоритет за опазване на вида в България в международни документи касаещи опазването му.

8.5.2. ДА СЕ ИЗВЪРШВА ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО ЗА ПРИЛАГАНЕ НА СЪВМЕСТНИ ДЕЙНОСТИ ПО ОПАЗВАНЕ НА ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА И НЕЙНИТЕ МЕСТООБИТАНИЯ.

Цел: Прилагане на координирани и приоритетни общи действия между заинтересованите институции и организации в трансграничен план за ефективно опазване на тръноопашатата потапница.

Важност: Значителна

Приоритет: Активна / Постоянна

Индикатор за успех: Осъществени съвместни дейности и минимум два проекта за осемгодишен период за опазване на вида.

8.6. ПОВИШАВАНЕ НА ОСВЕДОМЕНОСТТА, ПРИРОДОЗАЩИТНАТА КУЛТУРА И УМЕНИЯТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ВИДА

8.6.1. ДА СЕ ОПТИМИЗИРА И РАЗВИЕ МРЕЖАТА ОТ ОРГАНИЗАЦИИ, ЕКСПЕРТИ И ГРУПИ ОТ ДОБРОВОЛНИ ПОДДРЪЖНИЦИ, РАБОТЕЩИ ЗА ОПАЗВАНЕТО И ПРОУЧВАНЕТО НА ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА И НЕЙНИТЕ МЕСТООБИТАНИЯ.

Цел: Прилагане на координирани и приоритетни общи действия между заинтересованите институции, организации, експерти и доброволни сътрудници за ефективно опазване на тръноопашатата потапница и местообитанията ѝ.

Важност: Висока

Приоритет: Активна / Постоянна

Индикатор за успех: Степен на изпълнение на заложените в плана за действие приоритетни мерки. Брой осъществени съвместни дейности и брой хора, взели участие в опазването на вида.

8.6.2. ДА СЕ ПРЕДСТАВЯ АКТИВНО ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА КАТО ЕМБЛЕМАТИЧЕН ВИД ЗА НАСЪРЧАВАНЕ ОПАЗВАНЕТО НА ВЛАЖНИТЕ ЗОНИ.

Независимо от значителните резултати в тази насока, налице е необходимост от по-цялостно, по-продължително във времето и по-систематично използване на вида като символ за опазването на крайбрежните влажни зони в България.

Цел: Повишаване на осведомеността и природозащитната култура на различните целеви групи относно биологията, екологията, разпространението, природозащитния статус и значението на вида и да се изостри чувствителността на обществото към проблемите, свързани с опазването му.

Важност: Средна

Приоритет: Активна / Постоянна

Индикатор за успех: Минимум два проекта за период от осем години, насочени към опазване на влажни зони, включват компоненти свързани с представянето на вида като емблематичен за опазването на влажните зони.

8.6.3. ДА СЕ ОСЪЩЕСТВИ ШИРОКА ИНФОРМАЦИОННО-ОБРАЗОВАТЕЛНА ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕТО НА ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА И НЕЙНИТЕ МЕСТООБИТАНИЯ.

Налице е необходимост от системна и целево ориентирана работа по повишаване на капацитета и информираността за нуждите на опазване на вида на ловци, риболовци, земеделски стопани и арендаторите на Вая и Мандра, на служителите от органите за регионално планиране (особено за района на Бургас). Мерките трябва да включват специално насочени към целевите групи информационни материали, лични срещи, беседи, образователни мултимедийни презентации, както и сключване на рамкови споразумения за опазване на вида.

Цел: Да се повиши осведомеността и природозащитната култура на различните целеви групи относно биологията, екологията, разпространението, природозащитния статус и значението на вида, и да се изостри чувствителността на обществото към проблемите, свързани с опазването му.

Важност: Висока

Приоритет: Активна / Постоянна

Индикатор за успех: Резултатите от проведено анкетно проучване сочат, че минимум 20% от обществеността около ключовите за вида влажни зони и посочените целеви групи са информирани за необходимостта от опазване на вида. Брой подписани рамкови споразумения за опазване на вида с ловните организации, арендаторите на водоемите и органите за регионално планиране.

8.6.4. ДА СЕ РАЗРАБОТЯТ, ОТПЕЧАТАТ И РАЗПРОСТРАНЯТ БРОШУРИ, ПЛАКАТИ, СТИКЕРИ, ПОПУЛЯРНИ СТАТИИ И ДР. ИНФОРМАЦИОННИ МАТЕРИАЛИ ЗА ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ ОПАЗВАНЕТО НА ВИДА ПРЕД РАЗЛИЧНИТЕ ЦЕЛЕВИ ГРУПИ.

Цел: Повишаване на осведомеността и природозащитната култура на различните целеви групи относно биологията, екологията, разпространението, природозащитния статус и

значението на вида, и изостряне на чувствителността на обществото към проблемите, свързани с опазването му.

Важност: Висока

Приоритет: Активна

Индикатори за успех: Отпечатани и разпространени информационни материали – минимум три плаката с общ тираж 7 000 броя, минимум три стикера с общ тираж 15 000 броя, минимум три брошури с общ тираж 9 000 броя. Публикувани минимум по две популярни статии годишно в специализирани издания за ловци, риболовци и природолюбители.

8.6.5. ДА СЕ ПОДДЪРЖА И АКТУАЛИЗИРА ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ТРЪНООПАШАТА ПОТАПНИЦА, КЛЮЧОВИТЕ ЗА ВИДА МЕСТА И МЕСТООБИТАНИЯ, СЪДЪРЖАЩА БОГАТА ИНФОРМАЦИОННО-ОБРАЗОВАТЕЛНА БАЗА ОТ ДАННИ.

Цел: Повишаване на осведомеността и природозащитната култура на различните целеви групи относно биологията, екологията, разпространението, природозащитния статус и значението на вида, и изостряне на чувствителността на обществото към проблемите, свързани с опазването му в глобален аспект.

Важност: Висока

Приоритет: Активна

Индикатори за успех: Поддържана и периодично обновявана с нова информация интернет страница за вида и местообитанията му, при средна посещаемост на страницата от около 3 000 уникални посещения годишно.

8.6.6. ДА СЕ РАЗРАБОТЯТ ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ И УСЛУГИ, НАСОЧЕНИ КЪМ ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ВИДА И ПРЕДСТАВЯНЕ НА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ НЕГОВОТО ОПАЗВАНЕ.

Чрез разработването на туристически продукти и услуги се цели освен популяризирането и опазването на вида, и представянето на устойчив модел за финансови приходи свързани с опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие.

Цел: Повишаване на осведомеността и природозащитната култура на различните целеви групи относно биологията, екологията, разпространението, природозащитния статус и значението на вида, и изостряне на чувствителността на обществото към проблемите, свързани с опазването му.

Важност: Висока

Приоритет: Активна

Индикатори за успех: Разработени и активно представяни туристически продукти и услуги.

ЧАСТ 9. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА

Мониторингът представлява процес на непрекъснато проследяване (събиране, обработване, анализ и оценка на подбрана информация за предвидените дейности) в хода на изпълнението на настоящия план. Оценката включва отчитане на степента, в която той е постигнал заложените цели (оценка на ефективността на плана).

Изпълняват се с цел определяне възможностите на плана да изпълни дейностите, да постигне планираните цели и да осигури желаното въздействие. Мониторингът и оценката помагат в процеса на вземане на решения за нуждата от колективни мерки, изменения и адаптиране или актуализиране на плана, промяна на основния подход на плана или дори неговото прекратяване. Необходими са за отчетността и за целите на координацията за изпълнение на плана в краткосрочен и дългосрочен план.

Системата за мониторинг на настоящия план е разработена на база:

1. Идентифициране на областите на наблюдение на резултатите и продуктите

Областите на наблюдение в настоящия документ обхващат действията и аспектите, които са ключови за постигането на основната цел и подцелите на Плана.

2. Идентифициране на основни въпроси и критерии/променливи

За всяка област на наблюдение са определени критерии/променливи за мониторинг. Този процес е улеснен чрез формулирането на основни въпроси, посочващи елементите с най-съществено значение за плана.

3. Определяне на индикатори и норми/стандарти

Индикаторите в настоящия план са пряко наблюдаеми елементи, които спомагат за установяване на разликите в статуса на даден феномен, в качествено или количествено отношение, в рамките на определен период от време. Индикаторите измерват явленията, които са пряко или косвено свързани с областта на наблюдение и със съответния основен въпрос/критерий. Извън матрицата за мониторинг и оценка, всяка една от заложените мерки в настоящия план съдържа индикатори за измерване на успеха от прилагане на мерките.

4. Критерии за оценка и подбор на показателите

Използваните критерии за избор на индикатори са: надеждност, уместност, чувствителност и целесъобразност.

5. Честота на наблюденията

Координацията при изпълнението на настоящия план е основен елемент за постигане на заложените цели. За нейното постигане е необходимо:

5.1. Да се провеждат годишно минимум две срещи на работната група, изпълняваща дейностите по плана;

5.2. Да се изготвят и представят подробни годишни планове и годишни доклади (дейности и финанси) за прилагането на плана;

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*)
в България (2014–2023 г.)

- 5.3. След приемането на плана на петата година от неговото изпълнение да се проведе цялостен анализ и оценка на степента на постигане на заложените цели и актуализиране на плана въз основа на попълнените пропуски в наличната информация.

Таблица 2. Матрица за мониторинг и оценка изпълнението на
План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България (2014–2023 г.)

№	Обект	Област на наблюдение	Основен въпрос	Променлива / Критерии	Индикатор	Стандарт	
Основна цел							
1	Осигуряване на подходящи условия за зимуващите и мигриращи тръноопашати потапници в България, чрез интегриран подход на опазване, възстановяване и поддържане на ключовите за вида места и местообитания, и спомагане за запазването на прелетната популация срещаща се на територията на България.	Референтни стойности за БПС / численост на вида	Постигнат ли е БПС на вида?	БПС на вида. Численост, полова структура	Постигнати референтни стойности (качествени и количествени) за БПС на вида.	Референтни количествени и качествени параметри за БПС, изведени въз основа на целенасочени проучвания, анализи и оценки	
			Какви са тенденциите в числеността, възрастовата и полова структура на вида?	Разпространение на вида	Запазване на вида в съществуващите му зимовища	Вида продължава да се среща във всички известни зимовища	
		Структура и качество на местообитанията на вида	Какви са тенденциите в разпространението на вида?	Количествени и качествени характеристики на местообитанията	Резултати от проучване на фрагментация и качеството на местообитанията на вида	Резултати от хидробиологично проучване и оценка на хранителните ресурси на вида.	Референтни хабитатни показатели изведени въз основа на целенасочено проучване сочат липса на фрагментация и понижаване качеството на местообитанията
			Променя ли се и как структурата (фрагментация) и качеството на местообитанията на вида?				
		Процес по прилагане на мерки и политики за опазване на вида и местообитанията му на регионално и национално ниво	Прилагат ли се интегрирано мерките за опазване на вида и местообитанията му на регионално и национално ниво?	Интегрирано прилагане на мерки и политики	Процес на интегриране на предвидените мерки по плана в национални и регионални секторни планове, програми и политики	100% от документите, касаещи опазването и управлението на ключовите и второстепенни за вида и местообитания, съдържат мерки за неговото опазване	
					Брой документи на регионално и национално ниво, в които са	Мерките заложили в плана са интегрирани, НСМБР, секторни стратегии, планове, програми и	

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България (2014–2023 г.)

№	Обект	Област на наблюдение	Основен въпрос	Променлива / Критерии	Индикатор	Стандарт
					интегрирани мерки от настоящия план	политики
Второстепенни (оперативни) цели						
2	Опазване, законовата защита и адекватното управление на ключовите места и местообитания на вида	Заповеди за обявяване на ЗТ и планове за управление на ЗЗ осигуряващи законова защита на ключовите места и местообитания на вида	Осигурена ли е адекватна законова защита и управление на ключовите места и местообитания на вида?	Режими на опазване на местата и местообитанията на вида Наличие и степен на прилагане на интегрирани планове за управление на ключовите места	Процент от ключовите местообитания и места за вида за които са разработени планове за управление Процент от ключовите за вида места, включени в обхвата на ЗТ и режими на защита	В следващите 5 години са разработени или е стартирала процедура за разработване на мин. 4 плана
3	Ограничаване и предотвратяване смъртността на вида на територията на страната	Смъртност в резултат на действието на фактори с антропогенен характер	Какъв е процента на смъртността предизвикана от действието на антропогенни фактори?	Съотношение между констатираните живи и мъртви екземпляри, загинали в резултат на антропогенни фактори	Резултати от целенасочени проучвания върху резултати от действието на фактори с антропогенен характер върху вида	Процентът на констатираните мъртви индивиди, загинали в резултат от действието на антропогенни фактори, не надвишава 5% от общия брой екземпляри през съответната година
4	Свеждане до минимум безпокойството на вида в ключовите за него места	Съотношение между броя на констатираните и санкционирани случаи на браконьерство	Какво е съотношението между броя на констатираните случаи на браконьерство и наложените санкции?	Случаи на браконьерство	Брой констатирани случаи на браконьерство Брой реализирани проверки от отговорните институции	70% от констатираните случаи на браконьерство са санкционирани.

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България (2014–2023 г.)

№	Обект	Област на наблюдение	Основен въпрос	Променлива / Критерии	Индикатор	Стандарт
5	Подобряване на научната база в страната за интегриран анализ, формиране и взимане на управленчески решения за опазване на вида и ключовите за него места и местообитания	Обобщени и систематизирани резултатите от проведените проучвания и мониторингови схеми Научни публикации от проучвания за вида и местообитанията му	Какво е качеството и количеството на попълваната информация в НСМБР? Какво е съотношението между броя на планираните и реализирани проучвания и публикации?	Качество и количество на попълваната информация Брой реализирани проучвания и публикувани статии	Брой записи и източници на информация в НСМБР Количество и качество на реализирани проучвания и публикувани научни статии	90% от заложените в плана за действие проучвания и публикации са реализирани Цялата налична информация за вида в страната е обобщена и налична в НСМБР
6	Интегриране на целите на настоящия План в национални и регионални секторни стратегии, планове, програми, проекти и политики за територии, където се среща видът и такива за опазване на биологичното разнообразие	Процес по прилагане на мерки и политики за опазване на вида и местообитанията му на регионално и национално ниво	Прилагат ли се интегрирано мерките за опазване на вида и местообитанията му на регионално и национално ниво?	Интегрирано прилагане на мерки и политики	Предвидените мерки по плана са интегрирани в Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие, секторни стратегии, планове, програми и политики	100% от документите, касаещи опазването и управлението на ключовите и второстепенни за вида и местообитания, съдържат мерки за неговото опазване Мерките заложи в плана, са интегрирани в НСМБР, секторни стратегии, планове, програми и политики
7	Координиране на работата и обменане на информация между заинтересованите институции и организации на национално и международно ниво за ефективно опазване на тръноопашатата потапница	Функциониране на междуведомствена работна група за вида	Какви са резултатите от дейността на междуведомствената работна група?	Резултати от дейността	Брой проведени работни срещи с конкретни решения и протоколи	Организиран и проведен минимум 2 работни срещи годишно на междуведомствената работна група, в рамките на които са разработени и одобрени годишния план, разгледани и одобрени годишните отчети

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България (2014–2023 г.)

№	Обект	Област на наблюдение	Основен въпрос	Променлива / Критерии	Индикатор	Стандарт
		Участие в международни срещи. Трансгранично сътрудничество	В какъв процент от международните срещи е взето участие? Осъществяват ли се съвместни трансгранични дейности и проекти?	Процент на участие в международни срещи с научни доклади. Реализирани трансгранични проекти и дейности	Брой взети участия с научни доклади в значими срещи за вида	Взето участие с публикации, постери, презентации и др. в мин. 50% от всички значими срещи за опазване на тръноопашатата потапница в международен мащаб Реализирани съвместни дейности и мин. 2 проекта за 8 годишен период за опазване на вида
8	Оптимизиране и структуриране на процеса на планиране и прилагане на научно-обосновани мерки за опазване и устойчиво управление на вида	Прилагане на мерки въз основа на резултати от научни публикации за вида	Какъв процент от приложените мерки се базират на резултати и данни от научни публикации за вида?	Научно аргументирани и въведени мерки за опазване и ползване на вида	Брой въведени научно аргументирани мерки	Към 2016г. всички въведени мерки са научно аргументирани
9	Повишаване на осведомеността и природозащитната култура на различните целеви групи относно биологията, екологията, разпространението, природозащитния статус и значението на вида, и изостряне на чувствителността на обществото към проблемите, свързани с опазването му	Подобряване осведомеността и природозащитната култура на целевите групи	Какъв % от целевите групи са наясно с природозащитния статус, режима на ползване на вида и ангажиментите им по плана?	Степен на осведоменост	Степен на осведоменост по данни от проведено анкетно проучване сред населението в страната	Резултатите от проведено анкетно проучване сочат, че мин. 20% от обществеността около ключовите за вида влажни зони и посочените целеви групи са информирани за необходимостта от опазване на вида

ЧАСТ 10. ВРЕМЕВА РАМКА И БЮДЖЕТ ЗА ПРИРОДОЗАЩИТНИТЕ ДЕЙНОСТИ

№	Дейности	Разпределение на средствата във времето										Потенциален източник на финансиране	Изпълнител	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023			
8.1.1.	Да се въведе промяна в чл. 6б, ал. 4 от ППЗЛОД за индивидуалното ловуване на дивеч, като се коригира времето за лов: индивидуалния лов на водоплаващи птици да се извършва само през деня – след изгрева на слънцето и преди залеза му.	0	1500	1500	0	0	0	0	0	0	0	0	ИАГ, МОСВ, НПО	ИАГ, МОСВ, НПО
8.1.2.	Да се хармонизира ЗЛОД със ЗБР по отношение на забраната за използване на оловни сачми на територията на и около влажните зони.	0	1500	1000	500	0	0	0	0	0	0	0	ИАГ, МОСВ, НПО	ИАГ, МОСВ, НПО
8.1.3.	Да се въведат ограничения за стопански риболов в рамките на ключовите за вида влажни зони, и особено в рамките на Бургаско езеро, чрез изменение и допълнение на Закона за рибарството и аквакултурите.	0	1000	1000	0	0	0	0	0	0	0	0	ИАРА, МОСВ, НПО	ИАРА, МОСВ, НПО
8.2.1.	Да се интегрира Плана за действие за опазване на тръноопашатата потапница в плановете за управление на ключовите места за вида, Националния план за действие за опазване на влажните зони и други приложими национални и регионални политики и документи.	0	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	МОСВ, Проектно финансиране	МОСВ, НПО
8.2.2.	Да се създаде и да се осигури работата на междуведомствена работна група по осъществяване на настоящия план със Заповед на Министъра на околната среда и водите, включваща представители на МОСВ (ИАОС), МЗХ (ИАГ и др.), ИАРА, БАН, ловни и природозащитни НПО.	1500	2000	2000	2000	4000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	ОПОС, ПУДООС, Други	МОСВ, ИАГ, ИАРА, ИАОС, БАН, НПО
8.2.3.	Да се повиши информираността и капацитета на представители на РИОСВ, РДГ, ДГС, СЛРБ, МВР, Прокуратура и НПО, за прилагане на природозащитното законодателство в рисковите райони.	1500	2500	2500	2500	2500	2500	3000	3000	3000	3000	3000	ОПОС, ПУДООС, Други	МОСВ, НПО
8.2.4.	Да се стимулира и подпомага прилагането на интегрирано управление на влажните зони, което да сведе до минимум отрицателното въздействие върху вида от различните форми на земеползване (селско стопанство, транспорт, туризъм и др.).	500	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	ОПОС, ПУДООС, ПРСР, ОПР, ОП "Транспорт", Други	Отговорни министерства, НПО
8.3.1.	Да се ограничи безпокойството на вида чрез въвеждане на временни или постоянни забрани за риболов и др. стопански дейности, в участъци от влажните зони, където видът се среща редовно – създаване на зони за спокойствие.	0	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	ЛАЙФ +, ОПОС, ПУДООС	МОСВ, НПО

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България (2014–2023 г.)

№	Дейности	Разпределение на средствата във времето										Потенциален източник на финансиране	Изпълнител	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023			
8.3.2.	Да се организират и провеждат периодични, съвместни контролни проверки между представители на МОСВ, ИАГ, ИАРА, и НПО за превенция срещу браконьерството и прилагане на природозащитното законодателство в места от ключово значение за вида.	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	ЛАЙФ +, ОПОС, ПУДООС	МОСВ, НПО
8.3.3.	Да се създадат, обучат и да се осигури активно действие на местни групи от доброволни поддръжници за мониторинг и превенция срещу браконьерството.	1500	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	ОПОС	МОСВ, НПО
8.3.4.	Да се въведе забрана за интродуциране на рибни и др. видове, които конкурират тръноопашатата потапница и да се контролират рибни видове, които конкурират вида.	0	0	0	2500	2000	2000	0	0	0	0	0	МОСВ, ИАРА	МОСВ, ИАРА
8.3.5.	Да се изготвят приоритетно, интегрирани планове за управление на защитени зони от ключово значение за вида.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		МОСВ
8.3.6.	Да се интегрират програмите от мерки и дейности за опазване на вида, залегнали в планове за управление на ЗЗ, в плановете за управление на защитени територии, в устройствените планове, планове за управление на речните басейни, националните и регионалните програми, разработвани по реда на други закони.	2000	2000	2000	2000	2000	2500	2500	2500	2500	2500	2500	ОПОС, ЛАЙФ +	МОСВ, НПО
8.3.7.	Да се включат ключови за вида места (езерото Мандра, Варненско-Белославският езерен комплекс и Шабленската тузла) в мрежата от Рамсарски обекти.	0	0	1500	2500	2000	0	0	0	0	0	0	МОСВ, ОПОС, Други	МОСВ, НПО, БАН, Други
8.4.1.	Да се проведе целенасочено изследване и мониторинг върху разпространението на тръноопашатата потапница в исторически и потенциални находища на територията на страната.	15000	15000	15000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	ИАОС, БАН, НПО, Университети
8.4.2.	Да се проведат изследвания, свързани с произхода и дисперсията на тръноопашатите потапници, зимуващи и мигриращи през страната.	0	0	20000	2000	5000	3000	3000	0	0	0	0	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	БАН, НПО, Университети
8.4.3.	Да се проведе изследване и оценка на качествените и количествени показатели на местообитанието на вида в страната, активност и поведенчески реакции на вида във времето, безпокойство, хранителни запаси и др.	0	0	15000	15000	10000	10000	10000	10000	0	0	0	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	ИАОС, БАН, НПО, Университети
8.4.4.	Да се изследват междувидовите отношения.	0	0	7000	6500	6500	6500	0	0	0	0	0	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	БАН, НПО, Университети
8.4.5.	Да се оцени ефекта от начина на стопанисване на влажните зони върху тръноопашатата потапница, въз основа на информацията от проведените проучвания и мониторингови схеми.	0	6000	6000	6000	6000	5000	0	0	0	7000	0	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	ИАОС, БАН, НПО, Университети

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България (2014–2023 г.)

№	Дейности	Разпределение на средствата във времето										Потенциален източник на финансиране	Изпълнител	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023			
8.4.6.	Да се актуализира ежегодно информацията за разпространението, числеността и половата структура на вида в НСМБР.	5000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	ИАОС, МОСВ, НПО
8.5.1.	Да се обменя информация и да се координират дейностите с международната работна група по тръноопашатата потапница към АЕWA и други международни организации и институции, работещи за опазването на тръноопашатата потапница.	1500	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	МОСВ, БАН, НПО
8.5.2.	Да се извършва трансгранично сътрудничество за прилагане на съвместни дейности по опазване на тръноопашатата потапница и нейните местообитания.	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	МОСВ, БАН, НПО
8.6.1.	Да се оптимизира и развие мрежата от организации, експерти и групи от доброволни поддръжници, работещи за опазването и проучването на тръноопашатата потапница и нейните местообитания.	1000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	НПО
8.6.2.	Да се представя активно тръноопашатата потапница като емблематичен вид за насърчаване опазването на влажните зони.	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	МОСВ, НПО
8.6.3.	Да се осъществи широка информационно-образователна програма за опазването на тръноопашатата потапница и нейните местообитания.	3000	5000	4000	5000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	МОСВ, БАН, Музеи, НПО, Университети
8.6.4.	Да се разработят, отпечатат и разпространят брошури, плакати, стикери, популярни статии и др. информационни материали за популяризиране опазването на вида пред различните целеви групи.	4000	4000	4000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	МОСВ, БАН, Музеи, НПО, Университети
8.6.5.	Да се поддържа и актуализира интернет страница за опазване на тръноопашатата потапница, ключовите за вида места и местообитания, съдържаща богата информационно-образователна база от данни.	2500	1500	1500	1500	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	НПО
8.6.6.	Да се разработят туристически продукти и услуги, насочени към популяризиране на вида и представяне на необходимостта от неговото опазване.	5000	5000	5000	15000	15000	10000	2500	2000	2000	2000	2000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	НПО, Общини, Бизнес
9	Мониторинг и оценка на изпълнението на плана	0	1500	2500	3000	10000	3000	3000	3000	3000	3000	10000	ОПОС, ЛАЙФ +, Други	МОСВ, ИАОС, НПО
Общо		49000	71000	114000	103500	108500	90000	69500	66000	56000	70000			
ОБЩО: 797 500												лева		

ЧАСТ 11. ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

БАН – Българска академия на науките
БДЗП – Българско дружество за защита на птиците
БПС – Благоприятно природозащитно състояние
БШПОБ – Българо-Швейцарска програма за опазване на биоразнообразието
ВЕИ – Възобновяеми енергийни източници
ГИС – Географски информационни системи (GIS)
ДВ – Държавен вестник
ДГС – Държавно горско стопанство
ЕИО – Европейска икономическа общност
ЗБР – Закон за биологичното разнообразие
ЗЗТ – Закон за защитените територии
ЗЛОД – Закон за лова и опазване на дивеча
ЗТ – Защитена територия
ЗМ – Защитена местност
ЗЗ – Защитени зони
ИАГ – Изпълнителна агенция по горите
ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда
ЛРД – Ловно-рибарско дружество
МВР – Министерство на вътрешните работи

МОСВ – Министерство на околната среда и водите
НПО – Неправителствена организация
НСМБР – Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие в България
ОВМ – Орнитологично важно място
ОПОС – Оперативна програма „Околна среда“
ПД – План за действие
ППЗЛОД – Правилник за прилагане на Закон за лова и опазване на дивеча
ПР – Поддържан резерват
ПРСР – Програма за развитие на селските райони
ПУДООС – Предприятие за управление на дейностите за опазване на околната среда
РДГ – Регионална дирекция по горите
РИОСВ – Регионална инспекция по околната среда и водите
СЛРБ – Съюз на ловците и риболовците в България
АЕWA – African – Eurasian Waterbird Agreement
IUCN – The International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources (Световен съюз за защита на природата)

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*)
в България (2014–2023 г.)

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. ТАБЛИЦА 1. МАКСИМАЛНА ЧИСЛЕНОСТ НА УСТАНОВЕНИТЕ ТРЪНООПАШАТИ ПОТАПНИЦИ ПО ВЛАЖНИ ЗОНИ В ПЕРИОДА 2003–2011 Г.

ВЛАЖНА ЗОНА	ГОДИНА								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Атанасовско езеро	10								
Варненско-Белославски езерен комплекс	4								
Дуранкулашко езеро									1
Вая	667	137	271	372	127	152	4	635	267
Мандра		26		1				2	
Пода				11			4		4
Тръстиково		1							
Утайници на Нефтохим								14	
Максимален брой	667	137	271	372	127	152	4	635	267

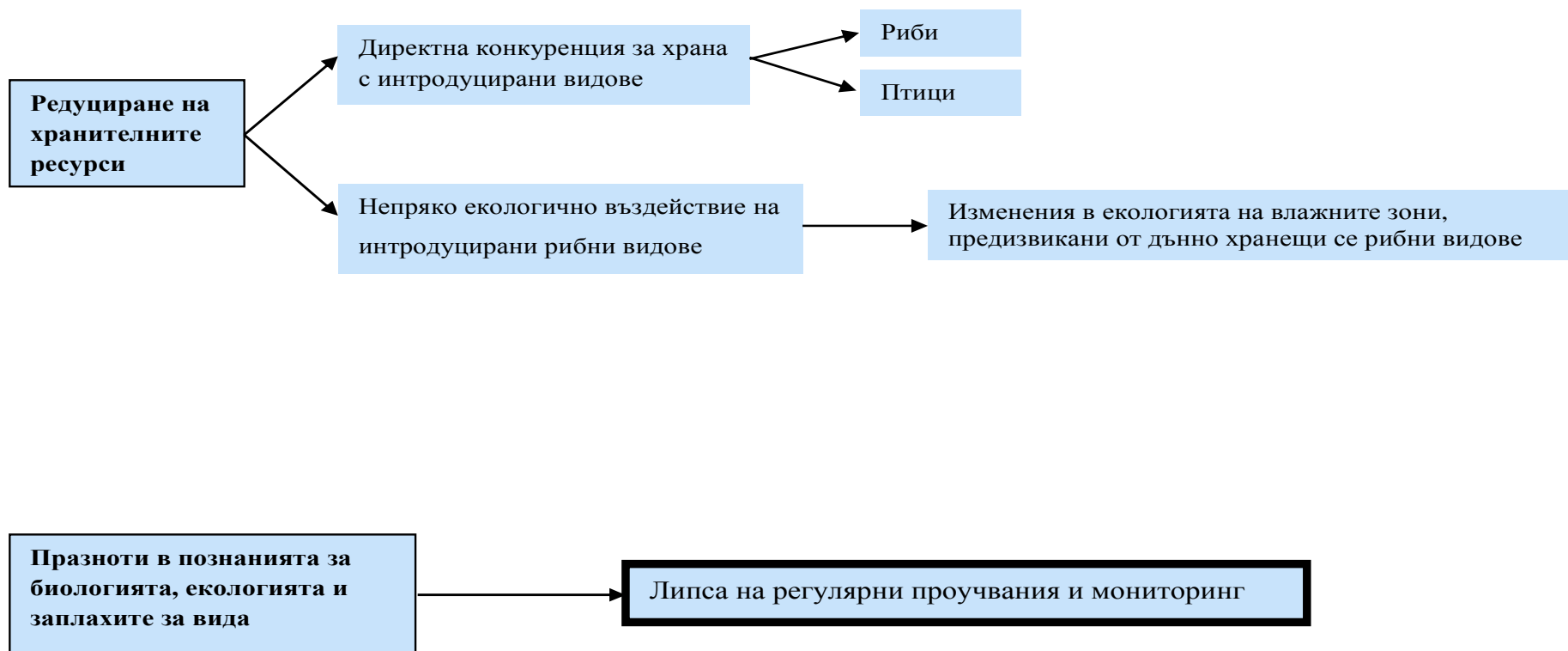

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*)
в България (2014–2023 г.)

Фигура 7. Дърво на непреките заплахи за тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) и тяхната значимост. Силно удебелена рамка – КРИТИЧНА; удебелена рамка – ВИСОКА, нормална рамка – СРЕДНА, рамка с пунктир – НИСКА; без рамка – ЛОКАЛНА/НЕИЗВЕСТНА. Адаптирано по Hughes *et al.* 2006.

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*)
в България (2014–2023 г.)

Фигура 7а. Дърво на непреките заплахи за тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) и тяхната значимост. Силно удебелена рамка – КРИТИЧНА; удебелена рамка – ВИСОКА, нормална рамка – СРЕДНА, рамка с пунктир – НИСКА; без рамка – ЛОКАЛНА/НЕИЗВЕСТНА. Адаптирано по Hughes *et al.* 2006. – Продължение.

План за действие за опазване на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*)
в България (2014–2023 г.)

ПРИЛОЖЕНИЕ 4. ЗАБРАНИ, ВЪВЕДЕНИ В ЧРЕЗ ЗАПОВЕДИТЕ ЗА ОБЯВЯВАНЕ, В ЗАЩИТЕНИТЕ ЗОНИ ОТ ЗНАЧЕНИЕ ЗА ТРЪНООПАШАТАТА ПОТАПНИЦА

№	ЗЗ (Име)	ЗЗ (Код)	Площ (ha)																															
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
1	Бургаско езеро	BG0000273	3066,9				√	√	√	√																								
2	Мандра - Пода	BG0000271	6139,17			√	√		√	√	√						√	√	√	√														
3	Дуранкулашко езеро	BG0002050	3355,9813			√	√	√																		√	√	√						
4	Атанасовско езеро	BG0000270	7210,0163		√	√		√	√	√												√	√											
5	Поморийско езеро	BG0000152	921,528		√				√	√		√		√	√									√	√	√								
6	Шабленски езерен комплекс	BG0000156	3174,9317			√	√	√																			√	√	√	√	√	√		
7	Язовир Розов кладенец	BG0002022	1265,1215			√	√	√																										
8	Ятата	BG0002046	144,5012	√								√	√																					√
9	Варненско-Белославско езеро	BG0000191	4687				√		√							√	√																	

Легенда:

1. Депонирането и временното съхранение на отпадъци.
2. Залесяването на ливадите и пасищата, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения.
3. Премахването на характеристики на ландшафта (синори, единични и групи дървета, защитни горски пояси) при ползването на земеделските земи като такива;
4. Залесяването на ливади, пасища и мери, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения.
5. Използването на пестициди и минерални торове в пасища и ливади.
6. Косенето на тръстика в периода от 1 март до 15 август.
7. Паленето на тръстиковите масиви и крайбрежна растителност.
8. Извършването на дейности, свързани с отводняване, пресушаване или промяна на водния режим на затони, мочурища и естествени водни обекти, освен при изпълнение на дейности, свързани с подобряване състоянието на водните екосистеми и местообитания.
9. Добиването на подземни богатства.
10. Извършване на дейности, свързани с отводняване или пресушаване на мочурища и водни обекти.
11. Разораване и залесяване на пасища и мери.
12. Депонирането на отпадъци.
13. Премахването на характеристики на ландшафта (единични и групи дървета) при ползването на земеделските земи като такива.
14. Паленето на тръстикови масиви и крайбрежна / крайречна водна растителност.
15. Изграждането на вятърни генератори за производство на електроенергия с изключение на тези, за които към датата на обнародване на заповедта в Държавен вестник има започната процедура или са съгласувани по реда на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и/или чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие. Режимът не се прилага за вятърни генератори, използвани като собствени източници на електрическа енергия.
16. Използването на пестициди и минерални торове в пасища, ливади и мери.
17. Изграждането на фотоволтаични системи за производство на електроенергия в пасища, ливади и мери с изключение на тези, за които към датата на обнародване на заповедта в Държавен вестник има започната процедура или са съгласувани по реда на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и/или чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие. Режимът не се прилага за изграждане на наземни, покривни и фасадни фотоволтаични системи, използвани като собствени източници на електрическа енергия.
18. Разкриването на нови кариери и разширяването на концесионните площи на съществуващи кариери за добив на подземни богатства с изключение на тези, за които към датата на обнародване на заповедта в Държавен вестник има започната процедура за предоставяне на разрешения за търсене и/или проучване по ЗПБ и/или за предоставяне на концесия за добив по ЗПБ и по Закона за концесиите или са съгласувани по реда на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и/или чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие.
19. Изграждането на съоръжения за производство на електроенергия посредством силата на вятъра, с изключение на такива, които към датата на обнародване на заповедта са съгласувани по реда на действащата нормативна уредба по околна среда.

20. Извършването на дейности, свързани с отводняване или пресушаване на водни обекти, освен за целите на солодобива.
21. Строителството на ветроенергийни съоръжения, пристанища, терминали и на промишлени предприятия, с изключение на съоръжения, свързани със солодобива и калодобива.
22. Извършването на дейности, свързани с отводняване, пресушаване или промяна на водния режим на мочурища и естествени водни обекти, освен при изпълнение на дейности, свързани с подобряване състоянието на водните екосистеми и местообитания, и при осъществяване на традиционните солодобив и калодобив.
23. Достъпът на хора до колонии от гнездящи водолюбива птици, както и влизането в езерото с лодки и други плавателни средства, практикуването на развлекателен воден туризъм и спортове (водно колело, джетове, сърфове, кану), с изключение на дейности, свързани със солодобива и калодобива.
24. Промяната на предназначението и/или начина на трайно ползване на ливади, пасища, поляни, мера, мочурища, водоеми, водни течения, пясъчни дюни в селскостопанския и горския фонд, с изключение на случаите, при които промяната е свързана със: изпълнението на дейностите по предоставената с РМС № 524 от 23.VI.2003 г. концесия за добив на природен газ от находище „Дуранкулак“; изграждане на пречиствателни станции за питейни и отпадъчни води, на съоръжения за третиране на отпадъци, на съоръжения за укрепване на свлачища; пътища и други елементи (обекти) на техническата инфраструктура; реализиране на други планове, програми, проекти и инвестиционни предложения, за които към датата на обнародване на заповедта в „Държавен вестник“ има завършена процедура по реда на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и/или чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие.
25. Разкриването на кариери.
26. Изграждането на голф игрища, фотоволтаични инсталации и вятърни генератори за производство на електроенергия, с изключение на случаите, при които към датата на обнародване на заповедта в „Държавен вестник“ има завършена процедура по реда на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и/или чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие.
27. Промяната на предназначението и/или начина на трайно ползване на ливади, пасища, поляни, мера, мочурища, водоеми, водни течения, пясъчни дюни в селскостопанския и горския фонд, с изключение на случаите, при които промяната е свързана със: изграждане на пречиствателни станции за питейни и отпадъчни води, на съоръжения за третиране на отпадъци, на съоръжения за укрепване на свлачища; пътища и други елементи (обекти) на техническата инфраструктура; реализиране на други планове, програми, проекти и инвестиционни предложения, за които към датата на обнародване на заповедта в „Държавен вестник“ има завършена процедура по реда на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и/или чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие.
28. Заустването на отпадъчни и минерални води в Шабленска тузла.
29. Паленето на масивите с водна и влаголюбива растителност, както и отстраняване на водна и влаголюбива растителност в Шабленска тузла освен за поддържане на местообитанията и видовете, предмет на опазване.
30. Всякакъв вид риболов във вътрешните водоеми на защитената зона.

ПРИЛОЖЕНИЕ 5. БИБЛИОГРАФИЯ

- БДЗП. 2011. Орнитологична база данни. Свалено на 20.08.2011 г.
- БДЗП, БШПОБ и МОСВ. 2002. План за управление на ЗМ „Пода”, 2002–2012. Одобрен със Заповед № РД-919/ 08.10.2002 г. на Министъра на околната среда и водите за утвърждаване на ПУ на защитена местност Пода (обн. ДВ, бр. 108/19.11.2002 г.).
- Боев, Н., Ж. Георгиев, С. Дончев. 1964. Птиците в Тракия. Фауна на Тракия, ч. 2, 55–105.
- БШПОБ. 2002. План за управление на ЗМ „Дуранкулашко езеро”. Одобрен със Заповед № РД-1225 от 11.12.2002 г. за утвърждаване план за управление на защитена местност „Дуранкулашко езеро”, издадена от Министъра на околната среда и водите, обн. ДВ, бр. 3 от 10.01.2003 г.
- БШПОБ и МОСВ. 2004. План за управление на ЗМ „Шабленско езеро”, 2004–2014. Одобрен със Заповед №РД-167/26.02.2004 г. за утвърждаване план за управление на защитена местност „Шабленско езеро”, издадена от Министъра на околната среда и водите.
- Върбанов, В. 1912. Блатният лов около Бургас. Ловец 5: 50–51.
- Върбанов, В. 1935. Птиците в околностите на гр. Бургас. Ловец 35: 13–14.
- Георгиев, Д. 2001. План за управление на Шабленски езерен комплекс, С., МОСВ и БШПОБ, 124 с.
- Георгиев, Д., С. Дерелиев, П. Янков, Н. Петков, И. Иванов. 2007а. Дуранкулашко езеро. В: Костадинова, И., М. Граматиков (ред.). Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11. София, БДЗП, стр. 291–295.
- Георгиев, Д., П. Янков, С. Николов, И. Иванов. 2007б. Ятата. В: Костадинова, И., М. Граматиков (ред.). Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11. София, БДЗП, стр. 275–277.
- Георгиев, Д., С. Дерелиев, П. Янков, И. Иванов. 2007в. Шабленски езерен комплекс. В: Костадинова, И., М. Граматиков (ред.). Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11. София, БДЗП, стр. 286–290.
- Дерелиев, С., Д. Георгиев, П. Янков. 2007. Варненско-Белославско езеро. В: Костадинова, И., М. Граматиков (ред.). Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11. София, БДЗП, стр. 278–281.
- Димитров, М. 2011. Тръноопашатата потапница. В: Големански, В. (гл. ред.) Червена книга на България – електронно издание. Том II „Животни”, част „Птици”. Българска академия на науките, София.
- Дончев, С. 1980. Миграция на птиците по българското Черноморско крайбрежие. Екология, 7: 68–83.
- Ковачев, А., М. Андреева, И. Димчев, П. Янков. 2007. Комплекс Мандра-Пода. В: Костадинова, И., М. Граматиков (ред.). Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11. София, БДЗП, стр. 229–233.
- Костадинова, И. (съст.) 1997. Орнитологично важни места в България. БДЗП, Природозащитна поредица. Книга 1, БДЗП, София, 176 с.
- Костадинова, И., М. Граматиков (ред.). 2007. Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11. София, БДЗП, 639 с.

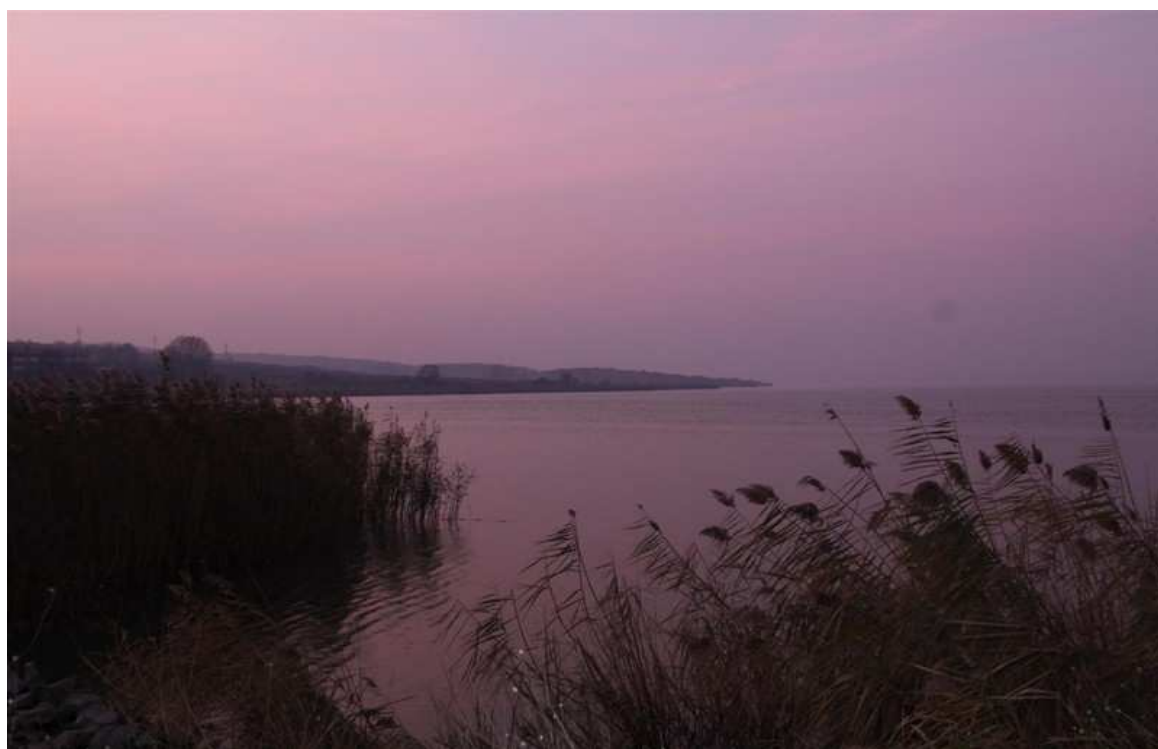
- Мичев, Т. (ред.). 1993. Национален план за приоритетни действия по опазване на най-значимите влажни зони в България. София, Министерство на околната среда, 55 с.
- Нанкинов, Д. 1985. Тръноопашатата потапница, *Oxyura leucocephala*. В: Червена книга на НР България, Т. 2, Животни, С., БАН: стр. 67.
- Нанкинов, Д., С. Симеонов, Т. Мичев, Б. Иванов. 1997. Фауна на България. Том 26. Aves. Част 22. С., Акад. изд. „Проф. М. Дринов”, 427 с.
- Национална банка за орнитологична информация при БДЗП. 2002. Българско дружество за защита на птиците, БДЗП, София.
- Патев, П. 1950. Птиците в България, София, БАН, 364 с.
- Простов, А. 1964. Изучаване на орнитофауната в Бургаско. Извлечения на Зоологически институт с музей, БАН, 15:5–68.
- Профиров, Л., П. Янков, И. Димчев, М. Димитров. 2007. Атанасовско езеро. В: Костадинова, И., М. Граматиков (ред.). Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11. София, БДЗП, стр. 238–242.
- Янков, П. 1997. Местообитания на птиците в България. – В: Костадинова, И. (съст.). Орнитологично важни места в България. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 1, БДЗП, София, стр. 18–23.
- Янков, П., Б. Иванов, Ц. Петров, В. Помаков. 1999. Численост и разпространение на зимуващите популации. В: Пеев Д., С. Герасимов (съст.). Национална програма за биомониторинг на България, МОСВ, Гея Либрис, София, стр. 119–122.
- Янков, П., Б. Иванов. 2002. Национален план за действие за опазването на тръноопашатата потапница (*Oxyura leucocephala*) в България, 2002–2006 г. – В: Янков, П. (отг. редактор). Световно застрашени видове птици в България. Национални планове за действие за опазването им, Част 1. БДЗП – МОСВ, Природозащитна поредица, Книга 4, БДЗП, София, стр. 85–105.
- Янков, П., Л. Профиров, И. Димчев, Б. Иванов, М. Димитров. 2007а. Бургаско езеро. В: Костадинова, И., М. Граматиков (ред.). Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11. София, БДЗП, стр. 234–237.
- Янков, П., И. Димчев, М. Димитров. 2007б. Поморийско езеро. В: Костадинова, И., М. Граматиков (ред.). Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11. София, БДЗП, стр. 243–245.
- AEWA. 2012. Species factsheet: *Oxyura leucocephala*. Downloaded from <http://www.unep-aewa.org/birds/index.cfm?species=15802>
- Almaraz, P. 2000. Efecto de las precipitaciones y problemas de conservación en el complejo endorreico de El Puerto de Santa María (Cádiz, SO de España): Incidencia funcional en su población de Malvasía Cabeciblanca (*Oxyura leucocephala* G.). III Iberian Congress of Environmental Biologists, 24–26 de Febrero de 2000, Salamanca, España. Colegios de Biólogos & Ordem dos Biólogos.
- Almaraz, P. 2001. Competition with Carp may limit White-headed Duck populations in Spain. TWSG News 13:31–32.
- Anstey, S. 1989. The status and conservation of the White-headed Duck *Oxyura leucocephala*. IWRB Spec. Publ. 10. IWRB, Slimbridge, UK. 128 pp.
- BirdLife International. 2004. Birds in Europe: Population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK: Birdlife International, Birdlife Conservation Series No 12, 373 pp.

- BirdLife International. 2008. *Oxyura leucocephala*. In: IUCN 2011. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2011.2. Downloaded from www.iucnredlist.org on 12 January 2012.
- BirdLife International. 2011. Species factsheet: *Oxyura leucocephala*. Downloaded from <http://www.birdlife.org> on 15 September 2011.
- Boev, N., Z. Georgiev, S. Donchev. 1964. Die Voegel in Thrakien. In: Die Fauna Thrakiens, Bd. 1, BAN, Sofia, 55–105.
- Chaudhry, A. 2002. White-headed Duck survey in Pakistan: 2002. Unpublished report. Wetlands International, Kuala Lumpur.
- Cramp, S., K. Simmons (eds.). 1977. The Birds of the Western Palearctic. Vol. 1. Oxford – London – New York, Oxford Univ. Press, 722 pp.
- Dementiev, G., N. Gladkov. 1952. Birds of the Soviet Union, Vol. 4. 1967 translation, Israel Program for Scientific Translation, Jerusalem.
- Dimitrov, M., L. Profirov, K. Nyagolov, T. Michev. 2000. Record Counts of White-headed Duck in Bulgaria. – *TWSG News*, 12: 18–20.
- Dimitrov, M., T. Michev, L. Profirov, K. Nyagolov. 2005. Waterbirds of Bourgas Wetlands. Results and Evaluation of the Monthly Waterbirds Monitoring 1996–2002. Bulgarian Biodiversity Foundation & Pensoft Publishers, Sofia-Moscow, 160 pp.
- Dolgushin, I. 1960. Ptitsy Kazakhstana 1. Alma-Ata. (in Russian)
- Doncev, S. 1963. Neue Angaben ueber den Zug, die Ueberwinterung und Verbreitung mancher Voegelarten in Bulgarien. *Bull. Inst. De Zool.*, 14: 111–125.
- Dontchev, S. 1980. Bird migrations along the Bulgarian Black Sea coast. *Ecology*, 7: 68–83.
- Green, A., S. Anstey. 1992. The status of the White-headed Duck *Oxyura leucocephala*. *Bird Conservation International* 2:185–200.
- Green, A., G. Hilton, B. Hughes, A. Fox, M. Yarar. 1993. The ecology and behaviour of the White-headed Duck *Oxyura leucocephala* at Burdur Gölü, Turkey, February–March 1993. *Wildfowl & Wetlands Trust*, Slimbridge, U.K.
- Green, A., B. Hughes. 1996. ActionplanfortheWhite-headedDuck*Oxyura leucocephala*. Pp. 119–146 In: Heredia, B., L. Rose and M. Painter (Eds.). *Globally threatened birds in Europe*. Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- Green, A., B. Hughes. 2001. White-headed Duck *Oxyura leucocephala*. In: Parkin, D.B. Ed. *BWP Update: the journal of birds of the Western Palearctic*, Vol. 3, No. 2. 79–90. Oxford University Press, Oxford.
- Green, A., A. Fox, G. Hilton, B. Hughes, T. Salathe. 1996. Threats to Burdur Lake ecosystem, Turkey and its waterbirds, particularly the White-headed Duck *Oxyura leucocephala*. *Biological Conservation* 76:241–252.
- Green, A., A. Fox, B. Hughes, G. Hilton. 1999. Time-activity budgets and site selection of White-headed Ducks *Oxyura leucocephala* at Burdur Lake, Turkey in late winter. *Bird Study* 46:62–73.
- Handrinos, G. 1995. White-headed Duck *Oxyura leucocephala* in Greece. *TWSG News* 7:6–7.
- Heredia, B., L. Rose, M. Painter (editors). 1996. *Globally threatened birds in Europe. Action plans*. Council of Europe Publishing, 408 pp.
- Hughes, R., J. Hughes. 1992. *A directory of African wetlands*. World Conservation Union, United Nations Environment Programme and World Conservation Monitoring Centre. Cambridge, U.K.
- Hughes, B., J. Robinson, A. Green, Z. Li, T. Mundkur. (Compilers). 2006. *International Single Species Action Plan for the Conservation of the White-headed Duck Oxyura leucocephala*. CMS Technical Series No. 13 & AEW Technical Series No.8. Bonn, Germany.

- Iankov, P. 1994. IBA: A step forward that BSPB has already made. *Neophron* 1/94:4–5.
- Iankov, P., N. Petkov, M. Dimitrov, B. Krustanov. 2002. White-headed Duck in Bulgaria 2001/2002. Proc. International Meeting on Balkan cooperation for birds and wetlands, Thessaloniki, Greece, 9–10 March 2002.
- IUCN. 2011. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2011.1. Downloaded from www.iucnredlist.org on 11 August 2011.
- Ivanov, B., P. Jankov. 2001. Status and Numbers of White-headed Duck (*Oxyura leucocephala*) in Bulgaria. *Acta zoologica bulgarica* 53: 67–72.
- Kramer, H. 1980. Bruten europaischer Vogelarten in Gefangenschaft. *Zool. Garten N. F.*, Jena, 50,2/3:89–137.
- Kreuzberg-Mukhina, E. 2006. The effect of habitat change on the distribution of waterbirds in Uzbekistan and the possible implications of climate change.. Pp. 277–282 in Boere, G. and Galbraith, C., Stroud, D, eds. *Waterbirds around the world*. Edinburgh, UK: The Stationary Office.
- Kreuzberg-Mukhina, E., E. Lanovenko. 2000. White-headed Ducks at the Sudochie Wetlands, Uzbekistan. *TWSG News* 12:15.
- Kurt, B., N. Özbağdatlı, A. Gürsoy, T. Albayrak. 2002. Monitoring of White-headed Duck in various Wetlands of Turkey. Proc. International Meeting on Balkan cooperation for birds and wetlands, Thessaloniki, Greece, 9–10 March 2002.
- Li, Z., T. Mundkur. 2003. Status overview and recommendations for conservation of the White-headed Duck *Oxyura leucocephala* in Central Asia. *Wetlands International Global Series* 15, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Mateo, R., A. Green, C. Jeske, V. Urios, C. Gerique. 2001. Lead poisoning in the globally threatened Marbled Teal and White-headed Duck in Spain. *Environmental Toxicology and Chemistry* 20:2860–2868.
- Michev, T., L. Profirov. 2003. Midwinter Numbers of Waterbirds in Bulgaria (1977–2001). Results from 25 years of mid-winter count carried out at the most important Bulgarian Wetlands. Publ. House Pensoft, Sofia, 160 pp.
- Michev, T, L. Profirov, M. Dimitrov, K. Nyagolov. 2004. The Birds of Lake Atanasovsko. Status and Checklist. Bourgas Wetlands Publ. Series No 5, BSBCP, Bourgas, 44 pp.
- Munteanu, D. 1996. The present status of the White-headed duck in Romania, *Oxyura* 8, 1: 109–110.
- Pain, D. (Ed.) 1992. Lead poisoning in waterfowl. Proc. IWRB Workshop, Brussels, Belgium, 1991. IWRB Spec. Publ. 16. Slimbridge, U.K.
- Panayotopoulou, M., F. Kokkonis. 2000. White-headed Duck Conservation in Lake Vistonis, NE Greece 1998–2000. Final report. Hellenic Ornithological Society, Thessalonica.
- Panayotopoulou, M., A. Green. 2000. White-headed Ducks in Greece. *TWSG News* 12:16–17.
- Profirov, L., M. Dimitrov. 2001. White-headed Ducks at Vaya Lake, Bulgaria. *TWSG News* 13: 9.
- Reiser, O. 1894. *Materialien zu einer Ornis Balkanica. II Bulgarien*. Wien, 204 p.
- Roberts, J. 1978. Observations on migrant and winter wildfowl populations on the Bulgarian Black Sea coast. *IWRB Bulletin*, 45: 19–27.
- Salathé, T., M. Yazar. 1992. Towards a management plan for Lake Burdur. Unpublished Report. DHKD and Station Biologique de la Tour du Valat.
- Sánchez, M., A. Green, C. Dolz. 2000. The diets of the White-headed Duck *Oxyura leucocephala*, Ruddy Duck *O. jamaicensis* and their hybrids from Spain. *Bird Study* 47:275–284.

- Schielzeth, H., L. Lachmann, G. Eichhorn, T. Heinicke. 2003. The White-headed Duck *Oxyura leucocephala* in the Tengiz-Korgalzhyn Region, Central Kazakhstan. *Wildfowl*, 54:141–155.
- Scott, D. (ed.) 1995. A Directory of Wetlands in the Middle East. IUCN, Gland and IWRB, Slimbridge.
- Scott, D., P. Rose. 1996. Atlas of Anatidae Populations in Africa and Western Eurasia. Wetlands International Publication No.41, Wetlands International, Wageningen.
- Torres, J., R. Arenas. 1985. Nuevos datos relativos a la alimentación de *Oxyura leucocephala*. *Ardeola* 32:127–131.
- Torres, J., R. Arenas, J. Ayala. 1986. Evolución histórica de la población Española de Malvasía (*Oxyura leucocephala*). *Oxyura* 3:5–19.
- Torres, J., R. Arenas, J. Ayala. (undated) Pp.173–176 In: La regeneración de la Laguna del Rincón. Zonas Húmedas Ibéricas. Ponencias de las II Jornadas Ibéricas sobre estudio y protección de las zonas húmedas. Federación de Amigos de la Tierra.
- Voous, K. 1962. Die Vogelwelt Europas und ihre Verbreitung. Hamburg und Berlin, Paul Parey, 284 p.
- Yigit, S., A. Altindag. 2002. Accumulation of heavy metals in the food web components of Burdur Lake, Turkey. *Fresenius Environmental Bulletin* 11:1048–1052.

ПРИЛОЖЕНИЕ 6. СНИМКИ НА МЕСТООБИТАНИЯ НА ВИДА В БЪЛГАРИЯ: ЕЗЕРОТО ВАЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 7. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА СТЕПЕНТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ЗАПЛАХИТЕ И ЛИМИТИРАЩИТЕ ФАКТОРИ

Критично	фактор, който причинява или има вероятност да доведе до много бързо намаляване на числеността на срещащите се в страната птици (> 30% за повече от 10 г.);
Високо	фактор, който причинява или има вероятност да доведе до бързо намаляване на числеността на срещащите се в страната птици (20–30% за повече от 10 години);
Средно	фактор, който причинява или има вероятност да предизвика сравнително бавно, но значително намаляване в числеността на срещащите се в страната птици (10–20% за повече от 10 години);
Ниско	фактор, който причинява или има вероятност да предизвика колебания (флуктуации) в числеността;
Локално	фактор, който причинява или има вероятност да доведе до незначителен спад в числеността на срещащите се в страната птици;
Неопределено	фактор, който е вероятно да повлияе на този вид, но не е известно до каква степен.

ПРИЛОЖЕНИЕ 8. СКАЛА ЗА ПРИОРИТИЗИРАНЕ НА МЕРКИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ТЯХНАТА ЗНАЧИМОСТ И ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ.

- Ключова:** мярка, която е необходима, за да се предотврати голям спад в числеността на вида, който може да доведе до неговото изчезване.
- Висока:** мярка, която е необходима, за да се предотврати намаляване на повече от 20% от популацията в рамките на 20 или по-малко години.
- Средна:** мярка, която е необходима, за да се предотврати намаляване на по-малко от 20% от популацията в рамките на 20 или по-малко години.
- Ниска:** мярка, която е необходима за предотвратяване на спад в числеността на вида на локално ниво или която е вероятно да има само малък ефект върху цялата популация на вида.

Към всяка една мярка са приложени срокове, като е използвана следната скала:

- Незабавна:** мярка, която трябва да бъде завършена или предприета една година след приемането на плана.
- Краткосрочна:** мярка, която трябва да бъде завършена в рамките на следващите 1–3 години.
- Средносрочна:** мярка, която трябва да бъде завършена в рамките на следващите 1–5 години.
- Дългосрочна:** мярка, която трябва да бъде завършена в рамките на следващите 1–10 години.
- Постоянна:** мярка, която следва да се прилага системно през целия период на реализиране на плана
- Активна:** мярка, която се изпълнява в момента и трябва да продължи
- Завършена:** мярка, която е завършена по време на подготовката на плана за действие.